

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

La pedagogia al carrer

Teoria i pràctica de l'educador al carrer

ICESB

JULIOL 1987

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

LA PEDAGOGIA AL CARRER.
TEORIA I PRACTICA DE L'EDUCADOR DE CARRER.

Investigació duta a terme per l'equip d'alumnes de 4rt curs de metodologia de les ciències socials sota la direcció del professor Raimon Bonal. Curs 1987-1988.

Aquesta és una recerca col·lectiva i és fruit d'un treball en equip.

Els autors en són: Carles Arias, Raimon Bonal, Montserrat Calabuig, Josep Miquel Casanovas, Maribel Díez, Montserrat Esteve, Agustín Martínez, Manuel Frieto, Imma Romeo, Jordi Roselló, Isabel Tos, Fernando Varela i Esther Vega.

Mentre les seves activitats els ho han permès, també hi han col·laborat: Josep Ma. Cortés, Rosa Ma. Garriga, Fernando González, Antònia Guallar, Milagros Morales i Miquel Lluís Muntané.

El projecte ha gaudit d'un ajut de 150.000 pessetes del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, segons l'Ordre del 8 de març de 1988 (DOG, 968, 21-III-88)

I.C.E.S.B.
Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona

Introducció

"Si algú et demana aigua, no li'n donis; ensenya-li el camí de la font".

Aquest lema és el que presideix la nostra concepció de la docència. Per a nosaltres, ensenyar no és únicament transmetre uns coneixements, sinó proporcionar instruments que permetin a la persona desenvolupar les seves pròpies capacitats.

En el maneig de la ciència, i sobretot de les ciències socials, l'aprenentatge de la metodologia i de les tècniques d'investigació no es pot fer des de l'alçada d'una tribuna o des de la proclamació dogmàtica d'uns principis; saber-se moure en el camp de les ciències socials és un fet d'imaginació sociològica, de lligam estret entre la teoria i la pràctica.

Només i únicament la pràctica ens conduiria fàcilment al sociologisme i, si ens quedem únicament amb la teoria, no sabrem mai emprar l'instrument.

Els alumnes de l'Escola Superior de Ciències Socials de l'ICESB no acudeixen a les aules emportats per l'obsessió d'una titulació oficialment reconeguda ni tampoc la seva gran majoria porten un bagatge de coneixement previ. El perfil de l'alumne de l'ICESB és el d'una persona adulta, que no ha gaudit de possibilitats d'aprenentatge quan era el seu moment i s'assenta a la cadira amb un receptivitat extraordinària perquè les seves motivacions són diverses i a l'ensem molt exigents.

El professor es troba davant d'una exigència a la qual no

pot de cap manera defraudar: s'ha d'entregar incondicionalment al públic que té al davant perquè seria imperdonable que aquest alumne no vegés acomplerta adequadament la seva singular expectativa. L'Escola Superior de Ciències Socials, en aquest sentit, és un centre d'ensenyament d'adults que està acomplint un paper notable en el terreny de la docència superior.

Hi havia la sospita que, quan la sociologia s'anés institucionalitzant dintre l'ensenyament universitari, el paper d'aquesta escola perdria progressivament la seva força fins el punt de no tenir raó d'ésser; és a dir, si la sociologia s'oficialitzava i prenia entitat en el context social català, el paper de suplència que jugava l'Escola Superior de Ciències Socials, acabaria desapareixent.

El transcurs dels aconteixements més recents desmenteixen absolutament aquesta hipòtesi: l'ICESB encara juga el paper de recuperar el temps que s'ha escapat a moltes persones perquè continuen trucant la porta de la casa persones adultes, que no han tingut oportunitats abans i que evidencien uns nivells motivacionals extraordinaris. L'Escola Superior de Ciències Socials juga un important paper de suplència i de presència a la societat catalana de l'hora d'ara.

...

La recerca que ens plau de presentar és una mostra de l'esforç realitzat el curs 1987-1988 pels alumnes que integraven el quart curs de metodologia. En aquest cas, l'avantatge del professor és que aquests alumnes han participat durant dos cursos, el

tercer i el quart, en la iniciació a la metodologia sociològica.

Durant el tercer curs es va intentar fer comprendre les bases teòriques de la metodologia; concretament, la lògica del coneixement científic i els problemes que planteja una epistemologia metodològica en tant que ens fa acostar als conflictes teòrics del mètode. Algunes petites pràctiques d'anàlisi de contingut (premsa, textos i publicitat) i de lectura de correlacions estadístiques completaven l'aportació d'aquest primer any de metodologia fet en un temps molt just i apretat; però deixant lliure curs a la reflexió grupal i a la discussió col·lectiva. Un gros avantatge del mètode d'ensenyament és el de permetre un coneixement i una transparència relacional forta entre l'alumne i el professor.

El quart curs permetia precisament ensenyar "el camí de la font". Tot el curs és essencialment pràctic i centrat en comprendre el circuit global de la recerca des de la teorització prèvia, passant per la traducció d'aquesta teoria en indicadors, elaborant l'instrument de treball, fent la pràctica del treball de camp, analitzant i interpretant els materials recollits per tal d'acabar fent altra vegada teoria.

La precarietat del temps només permet realitzar una doble pràctica: una de quantificació i una d'aprendre l'ús dels materials qualitatius o, segons el cas, biogràfics.

Aquest és el camí que s'intenta córrer dintre del projecte de trobar la font que serà la que possibilitarà proveir-se de l'aigua. Tot fet a corre-cuita intentant dominar un temps que no

és, de cap manera, elàstic.

...

Durant el curs 1987-1988, quan menys ens ho pensàvem, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya oferia uns ajuts a la recerca a aquelles "persones que projectessin la realització de treball d'investigació en matèria de protecció de menors, de serveis penitenciaris, d'administració de justícia, d'entitats jurídiques i de Dret Civil Català". I nosaltres ens havíem posat d'acord en treballar com a pràctica del segon exercici el tema del "carrer com espai pedagògic vist per l'educador de carrer".

Vam decidir fer la sol·licitud i aquesta ens fou concedida i, precisament havíem pensat que, en la hipòtesi de la concessió de l'ajut, adquiríem el seriós compromís de no fer només una pràctica a l'aula, sinó de realitzar una investigació completa que ens impedia de donar el curs per acabat segons determinava el calendari escolar.

Es innegable que tots ens hi vam comprometre, no solament per la possibilitat de poder realitzar una seriosa investigació, sinó també perquè el tema ens apassionava amb la seguretat de cobrir un buit importantíssim en el camp de la recerca empírica.

El tema central és específicament el coneixement del procés pedagògic al carrer a partir dels actors mateixos analitzant, comprovant i interpretant la significació i la vivència de la identitat professional d'aquest educador singular partint exclusivament de la dada verbalitzada per ell mateix, és a dir, l'anà-

lisi del seu discurs.

El nostre projecte deixava d'ésser un simple exercici de curs per a derivar, ampliant-lo, vers una anàlisi molt més seriosa i coherent desembocant en un informe final que podria trobar una utilitat pràctica i qui sap si una divulgació.

No es pot ignorar que aquesta era una aventura agosarada; però sabíem que això amb un suport era factible, no solament en benefici de la mateixa docència, sinó també de la mateixa comunitat dels educadors i de totes les institucions que d'una manera o altra s'hi troben vinculades amb aquesta professió.

...

I quin balanç podem fer ara de la nostra experiència? En principi, hem de dir que ha estat molt positiva, encara que val la pena de considerar una sèrie d'extrems que és necessari tenir ben presents.

En primer lloc, hem hagut de treballar de manera quasi voluntarista tot i el gran suport moral i material que hem tingut de la institució de l'ICESB. Hem hagut de treure hores d'allà on no n'hi havien i hem fabricat un temps que era fàcil de construir. En aquest sentit la gesta és meritòria i quasi heroica; però l'experiència ens demostra que no es pot suplir un entusiasme comprensible per unes condicions raonables de treball. La recerca demana temps que, de fet, no s'ha d'improvitzar.

En segon lloc, les condicions de l'ajuda que ens venia del Departament de Justícia ens han obligat a avançar despeses molt abans d'hora en l'expectativa d'ésser cobertes a llarg plaç.

Ningú tenia el propòsit de fer-se ric ni pagar-se la seva subsistència amb els beneficis que en poguessin sortir; però tampoc es pot llençar-se a una aventura d'aquesta índole avançant la gran quantitat de fotocòpies, paper i altres despeses necessàries per a poder avançar en la feina quotidiana. Es treballar en unes condicions excessivament precàries.

En tercer lloc, creiem que l'experiència suggereix la possible necessitat d'institucionalitzar des de l'ICESB aquesta mena de docència. Si no ho fa l'Institut, és un buit increïble que existeix en el camp de la investigació sociològica, perquè és massa clar que la Universitat no pot oferir aquesta mena d'aprenentatges per causa de la rigidesa de la separació i de la divisió disciplinar dels seus departaments universitaris que, com a compartiments tancats, dificulten el poder fer la unió entre teoria i pràctica. La macrocefàlia universitària és una dificultat sobreafegida que no permet generar aquesta interrelació estreta entre professor i alumne, malgrat la bona voluntat que hi puguin posar moltes persones.

Aquest tercer punt ens sembla importantíssim a considerar en tant que el fruit de la nostra incipient experiència ens ensenya i ens fa veure la gran possibilitat que això és factible; però s'han de crear les condicions òptimes de realització portant una exigència sobreafegida de replantejament total i d'adaptació valenta i coratjosa de les estructures de l'ICESB que siguin aptes per a cobrir una necessitat docent que, com ens sembla molt clar, només ho pot fer en aquests moments l'Institut. No és només

un camí de sortida davant la situació present, sinó que és la via de dignificació i d'adequació de l'ensenyament de la sociologia a les necessitats presents.

Raimon Bonal

Novembre 1988

El procés metodològic seguit

La metodologia s'inscriví en la dinàmica de l'exercici que entrava dintre del programa previst del curs acadèmic.

1. En un primer moment, es va treballar teòricament el paper de l'educador de carrer partint de la lectura i la reflexió grupal d'un text que ens semblava bàsic (Fransoy, P.-Bellido, J.-Funes, J.-González, C. Els nens de carrer, Barcelona, ICESB, 1986, col.lecció Saurí) i de diverses ponències presentades a una reunió nacional d'educadors especialitzats tinguda a l'Hospital de la Vall d'Hebró de Barcelona el 1967.

Aquesta teorització ens va permetre trobar els ítems necessaris per tal de confeccionar un guió de qüestionari que recobris els indicadors pertinents per a poder arribar a conèixer els paràmetres entorn dels quals es situa l'educador de carrer en la seva intervenció pedagògica.

Aquest guió seria constantment contrastat amb la teoria i l'experiència personal d'alguns alumnes de la classe i, per altra banda, recobriria els ítems que ens semblaven hipotèticament indispensables per a poder arribar a la descoberta del tema central de la nostra recerca: el procés pedagògic seguit i assumit per l'educador de carrer.

Esquemàticament, aquesta pauta directiva de conversa amb els nostres interlocutors seria la següent:

-Les motivacions que et van portar a fer-te educador.

-t'ha influït la teva formació?

-has estat un "nen de carrer"?

-quina ha estat la teva preparació
personal i professional?

-Què és el carrer per a tu?

-Quines respostes proposes als nois i noies del carrer?

-et preocupa canviar la persona o el context?

-et dediques a qualsevol o intentes contactar
els líders?

-Et trobes condicionat o recolzat per la institució a
la qual pertanys?

-quin control es fa dintre el vostre treball?

-El treball es programa o es coordina interprofessio-
nalment?

-equip de treball, de suport, d'avaluació.

-Com s'avalua o es supervisa el treball de l'educador?

-quan s'ha de considerar que la tasca s'ha
acabat?

-es donen respostes i no solucions?

-Davant la reacció social, tens por?, com l'afrontes?

-Els educadors diuen que la seva feina és integració
crítica a la societat. Què vol dir això?

-donar instruments per a canalitzat la rebel-
lia?

-integrar a una escala de valors o trobar-se
bé en la societat?

-educació impositiva o no intervenció?

-formar un bon col·lega o proposar un model d'identificació?

-aliar-se amb els adolescents o anar contra corrent?

-proposar coses a fer o prioritzar els seus interessos?

-Com t'impliques en la feina que fas?

-hi ha separació entre vida privada i treball?

2. El segon moment és l'estratificació d'una mostra de professionals que recobreixi les situacions concretes en les que els educadors de carrer exerceixin les seves activitats. La discussió teòrica ens feia veure que hi ha quatre variables fonamentals que podrien configurar hipotèticament la identitat professional de l'educador:

a)El sexe: ens interessa l'educador i l'educadora.

b)Els anys d'exercici: la persona que porta un breu rodatge i la que ja fa anys que hi treballa.

c)El lloc de treball: distingint entre el barri degradat o suburbial, el barri obrer d'una gran ciutat i l'ambient semi-rural.

d)La responsabilitat: separant qui té la funció de coordinació i el que treballa a la base.

Es així com hem entrevistat set educadors de carrer que, en funció de les variables escollides, presenten la composició

següent:

Entrevistes Sexe Anys d'exercici Lloc de treball Responsabilitat
(aproximat)

I	H	2	barri ciutat	base
II	D	3	semirural	base
III	H	7	suburbi	coordinador
IV	H	2	suburbi	coordinador
V	D	5	ciutat petita	coordinador
VI	H	15	semirural	coordinador
VII	H	12	suburbi	base

3. El tercer moment és el del treball de camp o la recollida de la informació; això ha estat fet a través del contacte amb els educadors de carrer realitzat per medi d'intermediaris i comptant amb la seva acceptació prèvia consistia amb una llarga entrevista (entorn de les dues hores de duració) que, gravada amb magnetòfon, era buidada i transcrita donant pas a l'etapa següent.

Aquest treball de camp era acabat el juliol abans de les vacances d'estiu del 1988.

4. La tasca d'aleshores era la d'ordenar aquest material en els seus continguts, puix que la dada a analitzar seria precisament el relat biogràfic lliurat generosament pels nostres interlocutors; les diverses verbalitzacions i matisos de cadascuna de les persones entrevistades són els que condicionen o mediatitzen

la identitat professional de l'educador com a pedagog. Disposàvem de tot l'estiu per a dur a terme aquesta ordenació.

Ens vam confeccionar un directori per a la lectura dels diversos materials i, abans de vacances, vam fer una sessió grupal per a fer la pràctica de classificació d'aquests continguts segons el directori proposat.

Aquest es presentava sota la doble formulació conceptual següent: una hipòtesi que era el plantejament teòric que permet formular preguntes a la realitat i una categoria d'anàlisi que delimita els fragments de lectura que han de permetre trobar vies de resposta en els continguts biogràfics sobre la hipòtesi anteriorment formulada.

El directori era el següent:

Hipòtesi 1: L'educador de carrer ha viscut en la seva personalitat un itinerari d'estudis i de realitat pràctica que el predisposen a assumir aquesta professió.

Categoria d'anàlisi: Les variables motivacionals que poden a la persona a professionalitzar-se en el treball educatiu al carrer.

Hipòtesi 2: El món del carrer és complex i molt ampli. En principi, abarca el cercle de les relacions socials que no es troben condicionades per cap institució: ni família, ni escola, ni església, ni associació voluntària, ni...

Categoria d'anàlisi: Com expressa l'educador la realitat del carrer?

Hipòtesi 3: El gran dilema de l'educador de carrer és la proposta concreta que fa als nois i noies en un ambient sense control. Com es contacta? Es la dialèctica de la intervenció educativa que es mou en l'ambivalència d'un context social condicionador i una mena de "tàctica" o d'estratègia que permeti i faciliti aquesta aproximació a la realitat o a la persona que es pretén motivar.

Categoria d'anàlisi: Quines propostes es fan per part de l'educador? Amb quina finalitat? Per quins camins es logra l'adhésió del noi o de la noia socialment conflictiu?

Hipòtesi 4: L'educador es troba vinculat professionalment i laboralment a una empresa que pretén dur a terme, a través dels seus serveis, una intervenció al carrer. Les vinculacions amb l'empresa des de la perspectiva pedagògica poden ésser viabilitzadores o dificultoses.

Categoria d'anàlisi: Les referències fetes per l'educador de carrer a la institució a la qual pertany; condicionant el seu treball, viabilitzant-lo o mantenint-se'n al marge.

Hipòtesi 5: La intervenció al carrer en tant que pedagogia de la vida quotidiana és sempre difícil i requereix una programació i una coordinació que demana el concurs de moltes persones d'àmbits professionals diversos.

Categoria d'anàlisi: Plantejament del treball en equip. Per

a què serveix aquest equip? Es treballa aïllat i per què? Es treballa en equip i per què?

Hipòtesi 6: El treball pedagògic de l'educador es fa difícil de mesurar; es mou en un món de canvi de valors i d'adquisició de pautes força incontrolables. De totes maneres, el treball d'avaluació i de supervisió sembla absolutament indispensable.

Categoria d'anàlisi: La perspectiva de l'educador de carrer respecte al seu treball: com es mesura la feina acabada? Hi ha una avaluació? Com es porta a terme? Hi ha una supervisió de la feina que es fa?

Hipòtesi 7: El món que freqüenta l'educador de carrer és objecte de rebuig o de temor socials des del moment que viola constantment les normes de convivència i provoca l'anomenada inseguretat ciutadana.

Categoria d'anàlisi: Posició concreta de l'educador de carrer davant la reacció social.

Hipòtesi 8: El treball de l'educador de carrer es mou en el terreny mateix de les contradiccions socials; o és una integració a una societat que ha causat els problemes esdevenint instrument més o menys velat del control social, o és un consentiment en la rebel·lia i una aliança i col·laboració amb els joves socialment conflictius consagrant la divergència i la desviació. On és l'equilibri? Què vol dir exactament "integració crítica" quan és

expressada pels mateixos educadors de carrer?

Categoria d'anàlisi: Formulació verbalitzada del que l'educador entén per pedagogia al carrer amb referència concreta a la seva postura personal respecte a qualsevol intervenció pedagògica.

Hipòtesi 9: La feina de l'educador de carrer comporta una atenció directa a situacions personals molt degradades que impliquen sovint un cert desgats emocional en la seva mateixa persona.

Categoria d'anàlisi: Com arriba l'educador a objectivar la seva feina? Com pot fer la sepració entre la seva vida professional i la seva vida privada?

5. El despullament inductiu del material obtingut seguint l'ordre estricte dels ítems proposats, permetia verificar les hipòtesis de treball plantejades. Aquesta ha estat una feina llarga i difícil que la dinàmica del grup de treball s'encarrega d'enriquir i d'aprofundir. La duració d'aquesta dura labor s'ha desplegat entre els mesos de setembre, octubre i part del novembre.

6. Finalment, ja només resta la transcripció de l'informe final que recull el que constitueixen els diversos apartats d'aquest escrit.

I. EL PERFIL PROFESIONAL DE L'EDUCADOR

A. Vers la construcció d'una identitat professional

L'itinerari seguit pels nostres educadors de carrer dibuixa ja un primer perfil del professional en tant que tendeix a definir el que serà posteriorment l'essència d'aquesta tasca.

Hi ha una unanimitat clara que permet entendre en què consisteix el treball del professional educador de carrer. La feina de l'educador de carrer es basa essencialment en la RELACIO PERSONALITZADA i depèn molt de les pròpies capacitats de creació.

"Yo no sé hacer un perfil del educador; he leído la tira de definiciones y casi ninguna me gusta: no sé identificar ni codificar toda una serie de cuestiones... ¿qué características en mi persona me han servido para mi trabajo?. Te podría decir unas cuantas: por ejemplo, sé tocar la guitarra, tengo una cierta simpatía para tratar con los chavales, sé utilizar el lenguaje de la calle, trato a las personas con un cierto cariño con el fin de tener una relación personalizada o humanamente razonable... No sé si esto se aprende".

(Entrevista I)

"En la institución te encuentras con un marco donde te sientes protegido; en cambio, en medio abierto no

tienes donde agarrarte y es una experiencia muy buena, que era capaz de vivirla. Es una experiencia muy interesante, muy creativa y que depende mucho de ti: de tus capacidades de creación" (Entrevista II)

Què vol dir això? Es que el treball de l'educador és intuïtiu, basat exclusivament en l'experiència i el "saber fer" de cadascú?

Aquesta és una feina que va lligada estretament a la possibilitat d'encantament o de fascinació davant d'una realitat que, precisament per ésser dinàmica, sempre és canviant.

Des d'aleshores, la feina de l'educador s'aprèn en la pràctica i el contacte amb aquesta realitat o, també, a partir d'una teoria ben donada.

"Se aprende en la práctica o en la teoría bien dada. La práctica te lleva a una reflexión y la reflexión a una conciencia de algo. Si hay alguien que sabe dar una teoría bien dada: "chapó". (Entrevista I)

I l'ideal es troba precisament en la teoria que es fa necessària precisament quan neix de la pràctica.

"Vaig entrar aleshores a l'escola d'educadors i fou per a mi una etapa de comprensió molt "guapa"; l'escola d'educadors fou un moment important per a reflexionar tot el que ja feia. Perquè jo les coses les faig, les sento, les realitzo a flor de pell i em costa verbalitzar-ho moltes vegades. L'escola d'educadors va sacsejar tota la meva seguretat...". (Entrevista VI)

Es partint d'aquesta visió del propi treball que els educadors tenen la gosadia de parlar amb un llenguatge quasi religiós: empren el terme de "vocació".

"Yo no tengo la vocación. Hay algo de lo que llamábamos antiguamente la vocación porque no todo el mundo es capaz de aguantar una profesión como ésta. (Entrevista II).

"Lo primero de todo y lo más importante para el educador -como, por otra parte, para todo profesional- es la vocación. No lo vocacional ("aquí llego y aquí me muero"). Entiendo por vocación la actividad laboral que requiere unos sacrificios personales y que para llevarla a cabo lo tienes que tener claro. En la vocación entra también el ser rigurosos, el ser comprometidos, tomarse las cosas en serio..." (Entrevista I).

Aquesta vocació que ve del terme "crida", expressa una necessària dosi de sensibilitat davant del problema que tractes en tant que és una qüestió que afecta a una col·lectivitat i que és irreductible a una problemàtica individual. Expressa també una base necessària d'interès per les coses socials i diu encara relació a una voluntat indeclinable de conviure amb aquesta realitat.

"Vam començar una mica per altruisme (entre cometes), amb ànim de treballar una mica pels altres..."

I vaig estar a un barri molt difícil amb aquest pla i fou molt interessant amb una gran vinculació a nivell

comunitari, treballant amb gent molt maca, amb molts mestres...". (Entrevista III).

"He trabajado en el barrio donde vivía desde siempre en donde conocía a estos chavales desde muy pequeños y éste no era el barrio donde trabajo ahora con un contrato profesional". (Entrevista I).

"Estudié psicología y me interesó mucho la marginación juvenil". (Entrevista II)

Aquesta inquietud prèvia que sembla absolutament indispensable, pot nèixer a vegades de quelcom que no sigui només i únicament una inclinació natural. Adés és el record d'un conflicte policial previ,

"Quan tenia 15 anys vaig tenir un conflicte amb la "poli" d'aleshores i em van "hostiar" molt i vaig dir-me a mi mateix: "mai més". Fou aleshores que, a través de contactes, vaig començar a treballar i em va agradar la història". (Entrevista VI)

Adés és el sentiment o la promesa feta en una circumstància determinada que hom refereix directament a la transcendència,

"Després de la batalla de l'Ebre vaig prometre a Déu que si jo arribava a sortir d'allí en vida em dedicaria sempre als més pobres...". (Entrevista VII)

No és de cap manera el sentit tradicional i clàssic de Vocació ("Disposició, inclinació natural a exercir una professió, un art, a fer uns estudis determinats, etc."), sinó la formulació d'una inquietud que en les seves significacions més concretes

arranca molt abans d'haver-se iniciat un treball professional pròpiament dit.

Això arriba a tal punt que un dels temes bàsics que porten a fonamentar el treball professional de l'educador és el de l'adquisició d'un status professional amb les mateixes connotacions que qualsevulla altra professió.

"Allò de l'altruïsm estava molt bé; però es té d'anar més de cara a la professionalització d'aquesta feina. A mi, per exemple, si em proposen ara d'anar a treballar en el mateix que faig, però guanyant deu vegades menys, no ho faré. I no és bo fer-ho, perquè com més clar tingui la gent que aquesta és una feina com qualsevulla altra, encara que hi posis més càrrega personal i afectiva, és una cosa bona. No som ni missioners, ni messiànics... La meva professionalització ve des del moment que vaig entrar a IRES; fou aleshores que m'ho vaig començar a plantejar una mica més en sèrio. I s'ha de dir que en aquest sentit aquesta institució ha dut a terme una tasca superimportant: obrir portes a sectors de gent que podrien treballar en això...

Més tard es va veure que era millor municipalitzar la feina dels educadors". (Entrevista III)

"Jo feia les meves hores de classe i a les quatre i mitja de la tarda sortia al "xino" fins les deu de la nit. Quan van sortir els col·lectius infantils, em vaig lligar a ells i, més tard, sortiria l'oportunitat de

fer el mateix contractat per l'ajuntament". (Entrevista VII)

Aquesta professionalització és fonamental i expressa el lligam amb institucions que reconeguin la tasca que es porta a terme. Tot altre paradigma (religiós, ideològic o voluntarista) pertany a moments històrics absolutament desfassats.

"Quan busco explicacions per saber per què m'he dedicat a aquestes coses, s'ha de donar una part a l'atzar i concedir una part a la ideologia... és molt difícil. El cert és que el camp de l'educació sempre m'ha agradat. I pel que fa a la resta, crec que encara estava amb les reminiscències d'un pensament molt d'esquerres i de preocupació social. Hi havia un component ideològic: "el delinqüent no és tal, perquè és un malalt social i, per tant, és el bo de la pel·lícula. Es la societat la que està malalta". (Entrevista IV)

"El dia que vaig fer el canvi del mot caritat pel de justícia, vaig experimentar un canvi molt gran en la meva persona". (Entrevista VI)

"Definitivament, vaig entrar a aquesta feina per una motivació religiosa. Al principi, m'ho prenia en pla d'apòstol, de fer les persones bones i me'n vaig adonar que era una gran equivocació". (Entrevista VII)

El paper que juga l'aprenentatge teòric de la tasca de l'educador és més aviat marginal o, almenys, cal saber entendre el lloc exacte que ocupen els estudis en la feina diària de

l'educador.

D'aquí neix la gran importància atribuïda al reciclatge.

"¿Hasta qué punto es interesante estudiar? Todo estudio te comporta una serie de técnicas que luego te servirán y también está claro que unos estudios conllevan la necesidad de que sigas estudiando: lo de la formación permanente. Ahora bien, si los estudios no te comportan un compromiso con esta práctica, de poco sirven. Los estudios te posibilitan una serie de actitudes que es importante tener (aunque esta actitud ha de estar antes, fuera y después de los estudios). (Entrevista I).

"En la nostra feina, encara que es valori molt la formació rebuda, has de fer molts cursets de reciclatge. A l'escola et donen una certa formació i vas fent reciclatges diversos: aquesta és una professió que t'ho demana". (Entrevista V).

"Vaig fer el meu curriculum acadèmic; però he assistit a tota mena de cursos que es fan i sempre he procurat estar al dia de tot: aquesta és la meva formació.

En aquest camp, com més s'hi està, menys s'en sap; a mi em passa i això que llegeixo i assisteixo a totes les conferències que puc". (Entrevista VII).

El reciclatge permet elaborar teòricament allò que és viscut, patit i treballat en la relació personalitzada al carrer.

Els estudis en si mateixos només són valorats, o quan es

contempla des de l'administració perquè per a aquesta constitueixen un criteri selectiu i un marc de referència,

"S'ha demanat sempre que tinguessin la preparació de l'escola Flor de Maig, que és l'únic títol oficial que hi ha per aquí. Com a administració pública hem d'intentar que no faci aquesta feina gent que només té una experiència. Ja que està poc regulat, s'intenta donar-hi una certa regulació des del nostre punt de vista i per això demanem aquest títol.

La gent surt com educador especialitzat o com educador d'inadaptació social; és a dir, amb el títol d'educador, no precisament d'educador de carrer. De fet, l'educador es fa una mica aquí, pel que se li demana, pel que hi ha en aquest marc tan ampli que és el carrer". (Entrevista V).

O quan es contempen els estudis des d'una perspectiva personal de quelcom que hom no ha tingut l'oportunitat d'adquirir al seu moment,

"Vaig veure clar que havia d'estudiar: vaig fer els estudis de Flor de Maig i vaig anar d'oient a l'institut...

Jo estudio tant perquè estic frustradíssim: he estat quaranta anys pensant que era burro i he vist que considerava com a molt superiors la gent que tenia estudis...". (Entrevista VI)

El que queda d'una manera extraordinàriament clara és que la

configuració de l'educador es fa des des de la realitat que tracta. L'essència del treball professional de l'educador, no solament es realitza a través d'un procés,

"Tot té una mica d'història: no és que un dia un regidor digui: "aquí és important que hi hagi un educador de carrer", sinó que ha vingut una mica portat per tot el procés del que són els serveis socials... i és així com, de mica en mica, es va anar introduint la figura de l'educador de carrer". (Entrevista V).

sinó que la mateixa defició de l'educador es realitza en un conjunt que ha d'estar essencialment integrat.

"L'educador ha de tenir un saber (una formació), un saber fer (utilitzar les eines apreses) i un saber ésser (que és el que dona la identitat professional). En la nostra intervenció nosaltres no som qui per desqualificar la persona, sinó només el que ha fet, és a dir, les seves conductes".

Aquesta identitat professional de l'educador definit per ells mateixos té una coherència extraordinària i ens fa entendre almenys dues coses: que es necessita un mínim de predisposició i sensibilitat per a treballar en aquest camp i que la formació de l'educador es realitza a partir de la mateixa dinàmica del propi treball intentant reflexionar i fer teoria a partir de la relació personalitzada que el treball diari de l'educador comporta.

B. Definició del camp específic de la intervenció pedagògica. El carrer.

La família, el component de socialització tradicionalment més important, en determinats contextos no juga de cap manera el paper que havia jugat de sempre.

"Pels nois de carrer del barri "xino", la família no és tal perquè els pares són sempre diferents (borratxo, traficant...). La imatge del pare no existeix, no és el transmissor de valors ni un model d'identificació. La mare ha de fer de pare i és, a més, prostituta, dona de feines: no hi ha una referència familiar. Tenen el somni de la mare, però no la realitat i la prova n'és que els tatuatges sempre al.ludeixen a la mare: "amor de madre". (Entrevista VII)

Per altra banda, l'escola que ha tingut històricament un paper socialitzador essencial, avui dia no té una capacitat cohesionadora i es troba com incapaç de donar una resposta adequada a les necessitats concretes de tota la població infantil.

"L'escola, avui per avui, a què respon? Està absolutament en funció de les classes mitges; ni de la gent més marginada, ni tampoc de l'èlit. Aquesta ja es busca la vida i després anirà a la Universitat i a fer experiències i sortides als Estat Units.

L'escola està molt desfassada. Al segle XIX potser estava molt bé perquè s'havia d'alfabetitzar; els anys

60 segurament que també perquè es necessitava mà d'obra qualificada; però, avui per avui, no respon en absolut". (Entrevista III)

El carrer no solament esdevindrà el camp privilegiat d'intervenció de l'educador, sinó que serà també el que caracteritza la seva especificitat diferenciant-lo essencialment de l'educador especialitzat en general.

Els nostres interlocutors insisteixen en definir el carrer per la singularitat, naturalitat i intimitat de les relacions personals i socials que s'hi estableixen. Des d'aleshores, no és carrer ni lloc privilegiat d'intervenció per a aquest professional tot espai educatiu que estigui marcat per l'artificialitat, el marc institucional, el sistema normativitzat o l'espai tancat.

El carrer, doncs, és un espai no institucional que permet l'aplicació d'unes determinades i concretes tècniques educatives.

"La calle no es una institución (por lo menos a la manera como la empleais los sociólogos). La calle, sobre todo en los países latinos donde los pisos son cantidad de pequeños, es la vida, el espacio donde se relaciona todo el mundo. Es el marco donde la gente vive, siente, se morrea... Es el marco idóneo para la vida normal.

Yo no vivo la educación como en la escuela; cuando nos referimos a la escuela estamos pensando en un marco o un espacio cerrado. La calle es el espacio donde la gente se relaciona y es en donde puedes aplicar algún

tipo de educación, una serie de técnicas educativas... La calle posibilita el educar de una forma práctica, es el sitio íntimo donde se vive de una forma no artificial o de laboratorio como podría ser la escuela". (Entrevista I)

"A una escola la relació és sempre quadriculada amb els mestres; en canvi, al carrer sempre es creen vincles naturals". (Entrevista IV)

"El carrer és una escola de vida i, per tant, es fa necessari. Al "barri xino" ho és per a la marginació: el carrer és el que forma veritablement els nois i les noies". (Entrevista VII)

Es, per tant, el carrer el camp d'intervenció que l'educador ha d'assumir com a seu i que l'hi demana constantment el tenir una actitud amatent i ben concreta.

"El carrer és això: és l'actitud que has de tenir i que comporta que veus qualsevulla cosa i hi vas: tant és pel que fa al tio que està fet "merda" com quan passa alguna cosa". (Entrevista VI)

Pel noi o noia que passa moltes hores al carrer, aquest entra a formar part del conjunt socialitzador que donarà la personalitat social a aquest noi o a aquesta noia; però amb la característica singular que el carrer acabarà jugant un rol primordial, sobretot en el noi o noia amb risc de tendències desviades. El rol que jugui al carrer acabarà configurant i desenvolupant el seu jo personal; al carrer s'hi ventila el

futur, és a dir, tots aquells elements essencials de la inserció del jove precisament pel gran poder de socialització que té.

"El carrer no és abstracte: és una "tierra de nadie", és un dels elements de socialització més importants per a aquests xavals, més important que la tele, bastant més important que l'escola. És el medi on es desenvolupa el que serà tot el rol del nano, la seva evolució i el seu jo s'està desenvolupant una mica en funció del rol que està jugant al carrer. El rol primordial, sobretot en el nano que podríem dir-ne amb tendències delinqüencials, és el carrer". (Entrevista III)

"A nosaltres ens semblava que el noi tenia diferents espais o agents socialitzadors: l'un era la família amb tot el que suposa, l'altre l'escola i ambdós són els agents socialitzadors dels que el nen pot aprendre relacionar-se i rebre'n més influència. Però també ens semblava que per a un nombre important de nens el carrer era un altre agent socialitzador, que es podia compaginar amb l'escola o la família en segons quins casos; però que en d'altres sobre els que volíem intervenir, l'espai del carrer era molt important: s'hi passaven moltes hores, la convivència familiar no era massa bona, de l'escola se'n escapava o no anava bé o tampoc s'hi trobava bé. La intervenció de l'educador de carrer la posàvem precisament aquí". (Entrevista V).

El carrer, a més d'ésser un clar agent de socialització en

un nombre important de casos, aporta elements d'aprenentatge que són interessants i profitosos, malgrat la dimensió de lliberalitat i d'incontrol de les relacions que s'hi estableixen.

"El carrer és moltes coses: on connectes amb la gent, un espai lúdic, on coneixes la gent, on fas una relació sense parets i, també, és un lloc de desmadre, una molt mala escola; almenys aquest carrer que tenim aquí. No tot és negatiu perquè al carrer hi ha alguna gent que aprèn la solidaritat amb altres persones. Es un lloc on l'educador hi ha de treballar". (Entrevista IV)

La gran dificultat del carrer quan es tracta de fer una tasca educativa és la dispersió que comporta; de fet, el carrer tot i generant vincles naturals, no dona prou elements de contenció que garanteixin unes condicions suficients per a intervenir. La llibertat de relació pot esdevenir per ella mateixa una dificultat sobreafegida.

"Al carrer sempre es creen vincles naturals i això té una part positiva i una part negativa: a vegades et penses que aquest nano s'ha de treballar, però no es donen les condicions òptimes per a poder-ho fer degut a la dispersió...

El carrer és un medi molt interessant; però té la dificultat que hi falta en alguns moments el que més et pot interessar, és a dir, elements de contenció. Es una relació tan lliure la del carrer que pot provocar dificultats sobreafegides. L'educador tenint en compte

això usará altres tècniques com anar d'excursió o instruments com casals, escoles o el que trobi". (Entrevista IV)

Segons els nostres interlocutors, les formes del carrer no són ni monolítiques ni uniformes: com espai socialitzador aquestes formes del carrer depenen de cada lloc i tenen sempre una especificitat pròpia a cada situació concreta.

"Nosaltres hem anat definint l'educador com atenent l'àmbit infanto-juvenil. On hi havia més gent al carrer era en determinades zones perifèriques, perquè al centre de la població tothom té les seves activitats i ni l'espai permet que el carrer jugui un paper predominant. A les zones perifèriques, en canvi, encara que els habitatges estiguin molt bé, hi ha quantitat d'espai lliure i la gent fa molta vida al carrer i, a més, la població és superjove...

Aquest espai concret que és el carrer és un lloc molt ampli que en cada lloc pren una certa especificitat". (Entrevista V).

"El barri "xino" és molt curiós: té un atractiu extraordinari; el noi que ha passat un temps allà, ja no se'n pot oblidar mai més. Allà tothom s'estima, tothom s'ajuda, tothom es dóna ganivetades: hi ha una vida de carrer intensa. Si mires altres barris, te'n adones que no hi ha vida al carrer perquè aquest esdevé molt un lloc de pas. Allà tota la vida es fa al carrer: té un

gran poder d'atracció". (Entrevista VII)

Aquest perfil contrasta amb l'educador que ha estat contractat per treballar al carrer i que en la seva pràctica no realitza una activitat professional al carrer; de fet, treballa amb grups més o menys estables, porta sobre les persones que tracta un seguiment molt individualitzat i ni accepta la denominació concreta d'educador de carrer per a qualificar la feina que està realitzant.

"El nombre de educador de calle es una barbaridad; no me gusta. Yo me considero educadora especializada en un medio abierto: tengo que tener unos puntos de referencia que me aplutinen o que me hagan contactar con los jóvenes y es por ello que quise un local que fuera punto de referencia para trabajar...

Yo no creo que se pueda trabajar en medio de la calle; ésta es un lugar de paso, un medio hacia algo. Vas por la calle para ir a algun sitio para hacer una actividad; pero no para quedarte en la calle. En la calle no puedes educar. Lo que hay que hacer es sacar los chavales de este fin que es la calle para convertírsela en un medio; para pasar el rato o para jugar a la pelota. Por eso reivindico otro nombre que no sea educador de calle, o trabajar en la calle, ni por la calle, ni para la calle". (Entrevista II)

El seu treball és essencialment una prevenció en mitjà obert ("lo primero que hice fué atención hasta que pudiera programarme

un plan de prevención en medio abierto") i, treballant amb persones que es troben en risc, intenta fer de pont entre els dèficits educatius socio-familiars i escolars d'origen i la transmissió d'unes pautes d'afectivitat i de seguretat necessàries a la persona amb carències per a què pugui assumir en el futur una activitat laboral normalitzada.

"Delante del castigo de los padres, yo no se lo pongo como una solución buena. "Tu te lo merecías porque eres un burro y ya té está bien". Lo primero que digo es: "Jolín, qué bestia, no? Mira, déjalo, a lo mejor el hombre estaba trastocado, estaba mal por cosas que le han pasado en el trabajo...".

Es que estos chavales no tienen donde caerse vivos y hay que manejar un poco esta rabia que llevan: "Aguántate y, cuando puedas, te vas de casa; ahora te dan de comer. Has de aceptarlo como un mal menor...". Es difícil; pero has de intentar ni cargarte la familia, ni justificarla". (Entrevista II)

La seva activitat professional té molts punts en comú amb l'educador especialitzat i, donat el plantejament de la feina que porta a terme seleccionant deliberadament el seu camp de treball, ("Tanto te puede venir el último pelado como el líder. El educador no tiene que relacionarse con los quinquis; pero a veces te caen") fa una teorització en contra de la mateixa pedagogia al carrer.

De tot plegat el que ens queda evident és que el carrer,

l'espai de treball per excel·lència de l'educador de carrer, es presenta com un terreny on, al costat de la naturalitat de les relacions que s'hi estableixen, presenta unes especials dificultats d'abordatge precisament per allò mateix que dóna entitat a la mateixa vida del carrer: la inexistència d'uns límits institucionalment definits i socialment pautaats. El carrer acaba esdevenint un lloc de creativitat pedagògica i d'invenció imaginativa de quines són les tècniques adequades a emprar en cada situació concreta.

Hi ha encara un altre element que ens sembla important posar en relleu: precisament la inexistència d'uns límits institucionals fa que el carrer sigui essencialment diferent prenent les formes específiques de cada realitat geogràfica, històrica i ecològica. El carrer no té una definició única i exclusiva, sinó que posseeix la virtut d'adaptar-se morfològicament a la mateixa dinàmica social que es genera en un poble o barri.

C. La vinculació de l'educador de carrer a l'empresa

Quan l'educador de carrer és un professional està vinculat a una empresa de la qual depèn. Des de la perspectiva pedagògica que és la que aquí ens interessa, aquesta dependència condicionarà, limitarà o coartarà el treball de l'educador? O, al contrari, viabilitzarà i donarà forma a la seva tasca? Aquest és el tema que ens preocupa aquí i ara en l'anàlisi d'aquesta vinculació de l'educador a l'empresa.

La primera cosa que crida l'atenció és la manera com ha estat decidida aquesta contractació tal com es realitza en la realitat. Els nostres interlocutors ens parlen de què sovint és una resposta suggerida per la pressió popular com a fruit d'un treball de carrer que ja es feia amb anterioritat en condicions força diverses que les que proposarà l'empresa.

"La necesidad de contratar educadores de calle nace en el momento en que se genera toda una movida por el barrio impulsada por una asociación de vecinos. Y se dicen: "Aquí hay una movida con personas dedicadas personalmente a este campo; es interesante que se incorporen". (Entrevista I)

Amb tot i generalment aquesta contractació és, més aviat, fruit d'un immediatisme de voler donar una resposta davant d'una problemàtica que es presenta. En realitat, la tasca de l'educador i els seus fruits permaneixen ignorats per causa de la poca visibilitat dels resultats del treball de l'educador de carrer.

"La institución tiene interés, esto no lo niego,

desde el mismo momento que hay unos profesionales y que, además, están dedicando parte del presupuesto para ello; hay un interés por aquello concreto de lo que puede ser un problema. Pero me parece que lo que no se tiene es la comprensión de la profesionalidad y la de los problemas de fondo; de sentarse y ver los números que hay delante. A nivel político se dice: "esto lo tienen que solucionar los técnicos". Y los técnicos decimos que ha de ser el político que ha de solucionar parte del problema (por ejemplo, los recursos). Es así como nos movemos en proyectos experimentales que, además, no se recogen, no se comprueban, hipótesis que se archivan en vez de ir ampliando una teoría sobre los problemas. Todo ello es lo que hace tener este sentimiento de que interesa; pero no se sabe dónde va a nivel político". (Entrevista I)

"El ayuntamiento me dió la información: "ven a trabajar porque hay muchos chavales que se drogan, muchos quinquis, etc.". (Entrevista II)

"Jo diria que l'ajuntament se'n entera poc de la tasca que estem duent a terme. Per dues coses: el treball de l'educador es veu poc en els seus resultats i és una feina poc reconeguda. Els resultats no són espectaculars i no podem dir: "hem aconseguit això o allò". Fins i tot a nivell

d'avaluació de treball o de memòries és difícil donar resultats d'aquesta mena i quan dien que necessitem més educadors, costa molt que s'accepti i els diners es destinen per d'altres prioritats que te l'ajuntament". (Entrevista V)

La veritat és que sembla que tot es trobi mediatitzat per l'interès que pugui tenir el polític.

"Una vez que haces teoría, lo presentas y a lo mejor se lo leen y a lo mejor les interesa. El que tu te planteas una intervención en alcoholismo, no tiene mucha venta; si es por heroína, lo que quieras; si promoción de la mujer, donde quieras; si potencias el tema del trabajo o de la formación profesional, inmediatamente; si es sobre el absentismo escolar, mañana te firman. Ahora, como trates otro tipo de problemas como por ejemplo la reinserción después de la cárcel, a lo mejor sí y depende de quién y del momento". (Entrevista I)

I es comprèn fins a cert punt la postura de l'administració en tant que amotilla l'educador a les plantilles municipals equiparant-lo en l'escalafó a d'altres funcionaris. Efectivament, contractar un educador, des de la perspectiva municipal, planteja els mateixos problemes administratius que qualsevol altre funcionari. Des d'aquest punt de vista, costa contemplar el treball de l'educador de carrer en la seva singularitat específica.

A vegades, la situació laboral concreta porta en si mateixa

una certa càrrega d'angoixa perquè les condicions laborals no són les que serien de desitjar.

"He sido contratada por el ayuntamiento con contratos temporales como toda la gente de los ayuntamientos y que esto perjudica mucho; sobre todo al educador en medio abierto: encima de la inestabilidad que tienes porque la población te está cambiando constantemente, ves que los contratos se te acaban y llevas por ello una angustia encima. Y ya hace de esto tres años". (Entrevista II)

I quin control exerceix l'empresa sobre la feina de l'educador? Con es formula concretament una programació del treball des de l'administració?

El llenguatge dels nostres interlocutors és prou clar i no deixa cap mena de dubte al respecte:

-com si es tractés del tercer món,

"Por parte de la administración tenemos un aspecto de lo que llamais los sociólogos del "tercer mundo". Hay un programa marco, te marcan unas líneas, etc, etc. y lo que pasa es que suena todo ello un poco a poesía, a literatura, lo de los congresos; te resulta de poca utilización práctica.

Me dediqué un tiempo a hacer recopilación de todo lo que nos mandan y para trabajarlo debería pasar un tercio de mi tiempo. Yo no puedo interiorizar

todo lo que me dan y, si no lo interiorizo, tampoco lo puedo utilizar; queda un poco desvinculado de la realidad práctica que trato. Es la poesía de servicios sociales". (Entrevista I)

-que facin projectes i sàpiguen demanar els diners,

"El ayuntamiento me pide que haga los proyectos y que pida el dinero para llevarlos a término, que sepa pedir el dinero; no me exigen nada más. Por los informes policiales ya saben cómo va el rollo de los jóvenes... Ellos lo saben y no necesitan consultarme nada". (Entrevista II)

-imposen línees de treball sense el més mínim respecte per la realitat que tracten,

"Hi havia unes línees marcades i que provenien de l'àrea de serveis socials. Hi havia diferents programes: toxicomanies, disminuïts... Nosaltres mai els vam arribar a complir; intentàvem colar coses i l'excusa que donàvem era que ens havíem d'adaptar al barri. Fèiem una mica el que volíem".

(Entrevista IV)

-deixen un espai d'autonomia, no pas per respecte sinó per ignorància.

"L'ajuntament, almenys per ara, no ha imposat absolutament res, a part d'aquest no reconeixement de la nostra feina. Podem anar definint el que fem com educadors; no hem tingut problemes d'aquest

tipus. La feina que es fa està clara i han aprovat el programa que s'està fent". (Entrevista V)

Es a dir, sembla que l'empresa se'n entera tanmateix ben poc de la tasca que realment s'està duent a terme i, sobretot de l'esperit amb què es realitza.

Algunes vegades s'exigeix un treball individualitzat sense saber massa per què,

"Antes hacía un trabajo comunitario y ahora estoy más por el trabajo individualizado y, además, me lo exigen así". (Entrevista I)

en d'altres ocasions s'acaba duent a terme únicament un control administratiu,

"En nuestras reuniones de programación se ha visto claro que esto no se entiende; los proyectos se archivan y se tiene sobre ellos un control administrativo y esto no interesa para nada. Es un mogollón de información que no sirve para nada. No estamos trabajando en un laboratorio, sino que tenemos un territorio concreto y una población determinada". (Entrevista I)

i, finalment, en d'altres la programació arbitrària dóna la impressió que es tracta d'una lluita de poder per a possibilitar el manteniment del control.

"A partir de l'any que ve començarà a haver-hi un control més fort. El programa no el farem nosaltres, sinó que es farà des de dalt i jo sóc el

mono de més avall que estic implicat fent-lo. Ja m'han donat els títols dels programes i això em mediatitza molt... Penso que no té sortida, encara que n'hi ha que sí que li veuen. Jo penso que és una cosa que s'han fet entre uns quants per a no perdre certes coses que tenien controlades i t'obliguen a adaptar-te". (Entrevista IV)

Aquestes tensions es donen evidentment en un ajuntament gran on, per tal de no perdre quotes d'assignació econòmica, l'administració tendeix a no rebaixar els pressuposts i, per tant, les competències. Es senzillament un món administratiu on primen els números i els ingressos i on cal adequar les despeses per a mantenir el nivell d'ingressos.

En un ajuntament petit on tothom es coneix la capacitat de pressió és més directa, més immediata.

"L'alcalde em va dir: "què vols cobrar?". I jo li vaig dir: "m'és igual, no vull cobrar menys que un assistent social". Si hagués demanat més peles, me les haguessin donat perquè els interessava que vingúes pel que sigui". (Entrevista VI)

I no és qüestió només dels ajuntament petits, sinó que els educadors més grans tenen certament menys trabes. En aquest cas cal tractar la situació veritablement com un cas excepcional i la seva excepcionalitat neix del gran respecte que demostra l'empresa amb referència a la persona concreta.

"Treballo per l'ajuntament de Barcelona i, com que

ja tenia els 60 anys, no podia entrar en concurs. Em van proposar que es podria fer una mena de contracte i em van posar dintre d'aquestes entitats que té l'ajuntament. Vaig posar com a condició que jo no volia fitxar; no pots fer res si has de fitxar contínuament quan entres i surts...

L'ajuntament se'n entera del que faig... no és una traba i haig de dir que m'hi he trobat molt bé".

(Entrevista VII)

Tot amb tot, el fet és que la mediatització de l'empresa i la imposició genera conflictes que sempre seran directament proporcionals al grau, intensitat i maneres de la intervenció empresarial.

"Ens anàvem picant constantment amb picabaralles originades per qüestions de la feina i al final em va dir que ja me'n podia anar. Vaig descobrir que en el món del treball és millor que et reservis el que pensis... Jo veia que allò no tenia sortida i és per això que no ho veia clar". (Entrevista IV)

"Va arribar un moment que hi va haver-hi, com sempre, conflictes institucionals i aleshores va ésser quan vaig entrar a l'escola d'educadors...

Aquesta va influir en mi per a què jo creés els problemes institucionals... Això també va anar molt bé; quan et foten una "hòstia", no és res més que un altre problema que has d'elaborar...

Vaig estar dos anys al centre obert i amb l'altre educador vam seguir tota la filosofia dels col·lectius fent-hi participar l'associació de veïns, per exemple per decidir què n'havíem de fer de les peles. Això ja no se'ns va permetre. Va haver-hi un cop d'estat d'allò més estúpid i fins i tot vam acabar cantant amb la guitarra allò d'en Lluís Llach "campanades a mort". Fou un crim...

Com sempre, va haver-hi un moment en el que vam tenir problemes institucionals; es volia que jo treballés més a nivell de prevenció amb les escoles. Estic d'acord, s'ha de treballar-hi; però hi ha molts educadors que poden treballar això i, en canvi, algú ha de treballar els més conflictius i em deien que amb aquests no hi ha res a fer...".

(Entrevista VI)

"Vaig tenir després conflictes institucionals amb els meus superiors. Jo creia que els responsables ho havien d'ésser per la seva vàlua professional i no pas pel fet de què fossin o no "hermanos"... Com que vaig trencar amb els superiors, em van enviar a Roma per a fer una segona formació, un reciclatge". (Entrevista VII)

Malgrat tot, malgrat les dificultats, malgrat les pressions l'educador no ha de perdre mai de vista que es troba en la necessitat apremiant de pressionar i empènyer sempre l'empresa.

"Yo presiono al ayuntamiento y he conseguido que se habilitara una masía abandonada con el fin de crear servicios. Tenía que comer el coco todos los días. Lo único que falta es organizar una marcha hacia el ayuntamiento que se halla a cinco kilómetros". (Entrevista II)

Aquesta pressió constant està lligada a la necessitat de procedir desesperadament a la recerca de recursos.

"El primer que vaig fer en arribar aquí fou buscar recursos; només hi havia un assistent social a mitja jornada i un educador a jornada completa. Aleshores, cap a la Generalitat i la Diputació. El primer any 600.000, l'any passat quatre milions i aquest any n'espero vuit. Amb això pago tota la gent i fem coses". (Entrevista VI)

"Quan els nois desitgen canviar -i el meu treball és que es retrobin a un altre lloc-, et preguntes, on? No hi ha recursos: es necessiten diners pels recursos que hi ha amb llistes d'espera inacabables...". (Entrevista VII)

Excepcionalment, és l'empresa que ha previst un pressupost amb aquesta finalitat ("Nosaltres tenim un pressupost anual d'activitats que més o menys programem" - Entrevista III).

Aquestes dificultats comporten que l'educador de carrer es deixi dur a vegades per la inèrcia de la funció i no tant pel carisma que va estretament lligat a la seva tasca d'educador.

"Aquell era un moviment únic a Espanya, per no dir a Europa, de renovació pedagògica (parla dels col·lectius infantils); però hi havia molts educadors que ni sabien per què hi anaven i només hi acudien per a fer curriculum". (Entrevista VI)

Malgrat tot, la reivindicació genera la necessitat d'un reconeixement de la pròpia funció per part de l'empresa.

"Cada vegada pesa més l'òptica funcional en la nostra feina. Es una professió que ha passat de no tenir cap formalitat a voler-se homologar amb d'altres funcionaris". (Entrevista VI)

"Jo que sóc el "coordinador general superior", a l'hora d'asseure'ns, sóc el més petit, no sé parlar com els altres, no sé defensar certes coses... no tinc el mateix pes específic que els altres. Vull un reconeixement que digui que jo seré coordinador tal i tal de serveis socials... Un reconeixement polític, tècnic i econòmic". (Entrevista VI)

Qui sap si una de les explicacions de la distància que es crea amb l'administració com empresa no és la negligència dels mateixos educadors a l'hora de fer una informació que permeti la visibilitat del propi treball.

"Aquesta és una mica una feina nostra: anar demostrant el que fem amb dades concretes... Hi ha coses que fem i ells tenen la nostra documentació:

dades concretes dels nanos tractats, per què aquí ha pujat, per què aquí ha baixat. Anem demostrant el que fem; però em sembla que ho demostrarem tanmateix molt poc; atenem molta cosa, la gent treballa i es veu poc. Estem acostumats a documentar molt poc... Hem de demostrar les coses que veiem, les hem de dir altrament no podem demostrar res. Fa molta falta això". (Entrevista V)

De tot plegat, podem dir que es contrasta l'esperit de l'educador amb l'extraordinària incomprensió per part de la institució que contracta. Dóna la impressió que es mouen en espais diferents.

El gran problema és el control. Per exemple, en un ajuntament determinat que preferim no al·ludir es donava una assignació i l'educador en disposava segons les exigències de la seva tasca quotidiana; ara, aquesta assignació és administrativament supercontrolada i s'han d'acreditar les despeses amb les corresponents factures.

L'educador, ja ho hem vist, pot acabar vivint dramàticament la situació i la insatisfacció pot ésser mútua perquè, per molt que vulgui, a l'empresa li costa moltíssim controlar l'educador de carrer per les característiques singulars de la seva feina.

L'administració té cada vegada més pes en la contractació d'educadors de carrer i, al costat de la tendència a la funcionalització de l'educador de carrer, es pot donar una famosa contradicció amb les exigències del treball social; com a treballador

ha de complir uns horaris i com a professional la dinàmica mateixa de la seva tasca està renyida amb uns horaris estrictes.

Tenim dret a preguntar-nos: cap on va l'educador de carrer dintre de l'administració?

I si ens preguntem les reticències dels educadors a escriure el treball que fan, la resposta és ben clara: hi ha un sentiment d'inutilitat des del moment que el rendiment del propi treball no és visible i que hi ha darrera de tot uns plantejaments fets des de "la poesia dels serveis socials" i que la informació s'acumula inútilment sense veure-hi res més que uns elements de control que, almenys des de fora, s'apareixen com mediatitzants.

D. La reacció social davant del marginat i la figura de de
l'educador de carrer

L'objecte de treball de l'educador de carrer, el jovent ubicat en el món marginal, és motiu clar de por social i de distància sistemàtica de la població en general.

Aquests nois i noies que es troben en situació de risc de desviació de conducta constitueixen un component important del que s'anomena la inseguretat ciutadana.

"A los chavales que llegan al educador de calle, todo el mundo tiene miedo. No sé por qué les tienen tanto miedo; hasta los maestros que los conocen" (Entrevista II)

No solament fan por com a col·lectiu de joves marginals en tant que potencials transgressors de l'"ordre" imperant a la nostra societat concreta, sinó més encara per la hipotètica influència nociva que aquests nois i noies puguin tenir sobre els propis fills; àdhuc els centres o llocs de trobada es veuen marcats per aquesta reacció social dura, discriminadora i segregadora.

"Al principio, había un desconocimiento muy grande de lo que era el centro; nadie sabía lo que pintaba yo allí dentro. Comenzaron a dispararse las malas lenguas; el que estuvieran chicos y chicas juntos allí era una cosa mal vista y hubo muchas críticas...Esto fue la primera lucha con el ba-

rrio. Había mucha crítica: aquello era una cueva de ladrones y no sé qué" (Entrevista II)

Quan la conducta d'aquests joves s'inscriu en el context d'una manera de comportar-se generalitzada al barri, no sol molestar a ningú i adquireix unes connotacions de "normalitat" en tant que s'adequa al context marginal de la generalitat de les persones; però des del moment que aquesta conducta afecta a la població directament, aleshores el rebuig sol ésser sistemàtic i dur i esdevé ràpidament un problema col·lectiu.

"Aquests nanos no creen inseguretat al barri perquè els coneixen i tots són cosins i ara s'ha deteriorat una mica la situació. Hi havia aquí un pacte que era molt curiós: no robaven dintre el barri o només robaven cotxes. A partir de no fa gaire comencen a rebentar pisos i s'ha deteriorat una mica i la gent s'ha començat a sentir agredida. Aquí és un barri que tothom està una mica fora de la llei: l'avi, el besavi, el rebesavi... tots eren contrabandistes del tabac, després dels vídeos i s'ha passat als ordinadors; es té assumit com a molt normal i tothom s'ha aprofitat del contrabandista. A la gent, mentre no li facin a ell i en el barri, que s'estigui tranquil, no importa massa passi el que passi i, quan s'obrien els cotxes dels estrangers, estava molt bé i ningú deia res encara que no ho trobessin bé. El pro-

blema ha nascut quan han començat a obrir els cotxes dels veïns" (Entrevista IV)

El mateix educador de carrer es troba inconscientment implicat en aquesta ideologia de la diferència i en els components del control social informal que, per causa de la pressió social, imposen una disciplina social que és la que indueix aquell rebuig social sistemàtic.

L'educador, però, se'n adona dintre de la seva mateixa pràctica que no es pot deixar emportar per aquesta reacció instintiva en el seu treball diari; altrament, això seria desistir de la seva identitat professional com educador.

Ha de fer un esforç de comprensió de la problemàtica que es mou darrera la realitat social d'aquests nois i noies i, a l'ensens que comprendre, es sent com obligat a fer valdre la seva presència i els seus drets com educador.

"Yo he pasado de tener miedo a no tenerlo; es un cambio muy importante. He "pasado" de tener miedo a esta figura que te viene con un colocón, desmadrado, que sabes que lleva navaja, de ver que lleva una pistola y de todo este mundo (muy sensacional, porque no todos van de la misma manera). En esto sí que he cambiado dándome cuenta de que es cierto lo que dicen que esta gente es la que lleva la peor parte del pastel. Te das cuenta que son gente normal, a pesar de su forma de vestir o de presentarse. No me gusta la palabra pero son

infelices con ganas de cambiar porque están hasta las "pelotas". Supongo que todos tenemos esta situación existencial; pero ellos lo viven más crudamente.

He cambiado porque me he encontrado en situaciones en las que he dicho: "hasta aquí ha llegado la cuestión" y era muy difícil que él lo entendiera porque se sentía emotivamente ligado hacia mí. Son gente que lleva la peor parte y tienen unas presentaciones que se imponen a nuestra moralidad. Yo he cambiado hasta de moralidad" (Entrevista I)

"Yo no tengo miedo. El día que tenga miedo, me van a dar una paliza; estoy segura. Si en una fiesta viene un grupo con "xibecas" y allí no se puede tomar alcohol, digo: "venid sin eso o os marchais". Esto es así y funciona. Es como un milagro". (Entrevista II)

Ningú pot negar l'existència d'un seriós conflicte intern dintre la mateixa consciència de l'educador; però el conflicte cal elaborar-lo i afrontar-lo en les seves veritables dimensions; és una condició de creixement i de progrés en la tasca educativa.

"Dono classes en el curs de formació integral, el curs pont, als alumnes que no vol ni Déu. Eren uns nanos que no estaven enlloc i vaig aconseguir que s'apuntessin a formació professional... Que això crea conflictes? Sí, però els conflictes es treba-

llen. No és interessant treballar quan no hi ha conflicte... Jo utilitzava totes les coses que hi havia al centre; no era una tècnica especial, sinó amb la finalitat de posar en contacte el nano amb conflicte amb el que no té conflicte. I això crea conflicte. I què? El conflicte es treballa". (Entrevista VI)

I és que l'educador de carrer està ocupant un espai educatiu difícil i conflictiu entre la família i la societat; aleshores, el seu paper és significativament representat per imatges tan gràfiques com la molla o el contenidor.

"Todo el sistema viene dando la injusticia, la crea. En este contexto existe un espacio para el educador: somos unos muelles, unos containers. El educador en medio abierto llega hasta donde nadie más llega: es el espacio que queda en medio entre la familia y la sociedad. El educador se halla en donde se genera el conflicto" (Entrevista II)

I és com un deure per l'educador de carrer comprendre que no es tracta tant de mirar exclusivament la conducta del noi o de la noia, sinó de fer-hi participar el màxim de gent possible en aquesta difícil tasca de reeducació. I això no solament perquè és un afer de tots, sinó perquè ningú pot tirar la primera pedra pensant que els culpables només i únicament són els altres.

"Si només miro el nano, malament. No es tracta de fer espectacles, sinó que és un problema de cons-

cientització. Tothom ha de participar d'alguna cosa. A les presons d'Itàlia hi van els gremis per estar amb els reclusos. Es partit de la idea que tots som una mica delinqüents i que ningú ho és del tot; aquesta idea m'agrada. Es així com la gent no els veu com agressors i que en un moment donat poden deixar d'ésser-ho" (Entrevista IV)

L'educador de carrer assumeix la idea que, paral·lelament a la seva intervenció directa, ha de sensibilitzar la població en general.

"Fuí neutralizando un poco las críticas aceptando que hubieran allí chavales normalizados y ahora no pueden decir que es una cueva de ladrones. En estos momentos es visto como un centro de jóvenes en donde a muchos que van se les encuentra un trabajo, donde los chavales están recogidos, aunque siempre quede alguna madre que tiene miedo de que si su hija va allí aprenda malas costumbres. Hay que demostrarlo a través de hechos y he invitado a los padres y a las madres a que vengan al centro y algunos han venido. Esta es una manera quitar tabues, de romper los mitos. Me ha costado conseguirlo" (Entrevista II)

"A vegades et passes més hores intentant convèncer el barri que no la feina que fas directament amb els xavals. Aquests jo crec que van interioritzant

històries, es va evolucionant; amb els adults és més difícil" (Entrevista III)

Precisament perquè el treball de l'educador de carrer no és entès fàcilment per la resta de la població, hi ha la tendència generalitzada a fer una demanda implícita al professional que li dóna una direcció repressiva infinitament lluny de la seva tasca pedagògica.

"¿Cómo nos ve el barrio? Tenemos dificultad de entendernos. "Ah! y vosotros qué haceis?". Lo típico, ¿no? Es nuevo y es difícil de identificar para la gente. La gente dice: "pues aquí hay un grupo de chavales que están provocando follón. A ver si lo arreglais". Es difícil explicar que tu eres educador y no eres la seguridad del estado" (Entrevista I)

"Nosaltres portem set anys al barri i a vegades et molestes perquè penses que a aquestes alçades ja tindrien que tenir claríssim què és el que fem, de què es tracta. I, en canvi, cada dos per tres et surten amb unes històries...! I a més de tota la feina que portem amb els nanos, hi ha tota tota la feina comunitària (entitats, associacions de pares, etc.). Et ve la gent i et diu a veure què podem fer, si podem montar algun tipus de col.laboració segons com influenciats per no sé què que ha sortit a la televisió una setmana abans. Tu ho

notes. Vas amb un grup de xavals a la botiga del costat i et diuen: "¡Eh!, ¡los chavales que se esperen fuera!", quan amb aquest senyor has parlat quaranta vegades. "No, que s'esperin, no!: que entrin. No et treuran res, no passa res i en cas que passés alguna cosa passes la factura i ja farem comptes amb l'ajuntament" (Entrevista III)

La població sol entendre la tasca de l'educador quan hi ha dificultats concretes amb determinades conductes de nois i noies que són al carrer; però, quan les situacions d'alt risc no es plantegen com a problema públic i l'educador de carrer surt a connectar amb els nois i noies en la seva tasca quotidiana, aleshores ja no s'entén. Només els qui són prop del problema ho entenen. S'accepta en tant que s'acudeix als serveis socials a buscar solucions; en definitiva, la població en general sap tanmateix ben poc del que fa concretament l'educador de carrer.

"El que costa entendre a tothom és el paper de l'educador de carrer. Quan hi ha demandes de nens al carrer, quan hi ha demandes d'absentistes (es refereix evidentment als escolars); això ja s'entén. Però quan l'educador de carrer se'n va a trobar els nans, connecta amb ells, els hi ofereix activitats, ja comença a entendre's menys... Som poc vistos. Normalment, es demana força als serveis socials i això vol dir que d'entrada s'accepta. Un rebuig, no. Si des de les escoles

criden i la gent crida (vull dir, demana) és que es pensa que alguna cosa es fa. La població sap poc el que s'està fent" (Entrevista V)

En determinades capes socials, es mira el treball de l'educador de carrer a molta distància perquè es desconeix per manca de visió pròxima i, per tant, de comprensió de la realitat social que condiciona i determina el mateix treball de l'educador.

"Davant la reacció social, m'he trobat que moltes persones que havia tractat tant (entre els que hi ha personatges molt importants), m'han fet el buit des que tracto amb delinqüents; només amb dues he conservat l'amistat. En canvi, amb altra gent és molt diferent: la gent senzilla ho comprèn més. La gent que no comprèn ni veu aquesta gent, no ho pot entendre. Qui sap la història, no es queda indiferent. A mi m'han atracat i ho sé entendre. Per a qui no ho entén, és tan complicat aquest món...!" (Entrevista VII)

I una situació particular d'incomprensió es planteja en el context de la manera d'actuar de les instàncies de justícia que, oblidant l'anàlisi de la realitat personal del subjecte inculpat, judiquen únicament sobre uns expedients que especifiquen les causes eximentes o agravants d'uns fets de desviació tipificada en la llei. Es porta la mirada sobre uns atestats i no pas sobre la vida i aquest és un element greu de distorsió de la mateixa realitat.

"La justícia mira els papers; però no la vida. Jo no comprenc com es poden fer tan malament els judicis: no es mira per a res la persona. N'hi ha que no haurien d'anar a parar mai a la presó; el que hi ha entrat una vegada sembla que ja tingui la porta oberta per a entrar-hi sempre més" (Entrevista VII)

La reacció social actua de manera molt més dura en els grups socials que pateixen una marginació sobreafegida, una doble marginació: concretament, els gitanos i les minories estrangeres sobre les que el rebuig social és extraordinàriament més dur i segregador.

"Al centre obert la pràctica totalitat són gitanos i se'ns critica de què marginem els païos. Això ho diuen les entitats del barri: diuen que tots els esforços els dediquem als gitanos i en aquest sentit són uns privilegiats. I et preguntes: a aquestes altures encara estem així? Ens diuen: "Es que sólo trabajais para los gitanos; todo para ellos". Potser és que ens hem agitanat" (Entrevista III)

"Entre nosaltres hi ha un racisme fortíssim; hi ha moltes lluites. Mentre dexin entrar a aquestes minories estrangeres, de feina no n'hi ha per a ningú i la veritat és que hi ha molt bona gent entre els recent vinguts" (Entrevista VII)

Una cosa és acceptar la persona de l'educador i una altra molt diferent comprendre la seva tasca. En un context on tothom es coneix, hi ha una clara predisposició de la població a acceptar el carisma de l'educador que, per la seva singularitat i originalitat, és objecte d'estimació col·lectiva.

"Com sóc vist per la població? Només et diré una cosa: sóc sacretari de l'associació de veïns i m'han acollit com un element més" (Entrevista VI)

La reacció social, doncs, actua amb força directament sobre les persones objecte del treball de l'educador de carrer. I aquesta consciència col·lectiva desfavorable s'imposa també sobre ell mateix obligant-lo a fer un esforç de lectura i comprensió de la realitat social que tracta per tal de no abdicar de la seva mateixa funció pedagògica.

Precisament, el rebuig s'agreuja considerablement quan l'educador de carrer intervé en el context dels grups més segregats del nostre sistema social per causes concretes atribuïbles a la diferenciació cultural i, en certa manera, als estereotips socials. Només qui es troba a prop d'aquesta realitat social segregada és capaç de captar les veritables dimensions del problema.

Es per això que el treball de l'educador de carrer no s'acaba d'entendre o, més ben dit, només s'entén quan el professional intervé directament sobre grups poblacionals que pertorben la tranquil·litat pública. Ens trobem precisament aquí amb l'explicació definitiva dels mecanismes simbòlics d'aquesta reacció social que només es mou quan afecta directament la vida normal i

quotidiana de les persones o de la societat en general.

II. LA PEDAGOGIA AL CARRER

A. El difícil i selectiu contacte de l'educador amb el món del carrer

Com contacta l'educador de carrer les persones sobre les que vol intervenir?

Quina proposta concreta fa als nois i noies en un context de lliberalitat i d'incontrol?

Quan considera que el seu treball ha arribat a un terme o que ja no hi ha necessitat de la seva intervenció educativa?

La manera de coordinar les accions a dur a terme i de maniobrar per tal d'aconseguir la relació personalitzada o humanament acceptable ve precedida d'una presa de contacte. Requereix, per tant, d'uns procediments més o menys hàbils per tal d'arribar a establir una mena d'empatia que afavoreixi i doni possibilitat a la seva intervenció professional.

El pas previ és sempre el reconeixement el més exhaustiu possible del terreny que trepitja.

"Cuando llego allí lo primero que planteo es conocer cuál es el barrio; el conocimiento más generalista de que si aquí hay una riera, la ubicación física del mismo, cómo es la gente que lo habita. Me dejo llevar no por mi trabajo, sino por el trabajo realizado por la asistente social y me dejo presentar por ella". (Entrevista I)

"Quan un educador comença, fem un mapa i, a partir de l'ob-

servació, es coneixen els nuclis on hi ha grups de nanos que són al carrer. Cal que l'educador faci una primera fase d'observació per a conèixer els llocs de trobada del carrer tant de la gent més gran com de la més jove i tant si l'educador ja hi treballava com no: què hi fan, a quines hores s'hi troben, són grups nombrosos o no... Un treball de prospecció. A partir d'aquí i quan ja ho tens localitzat, comença la presa de contacte de l'educador amb aquests grups. Es marquen les prioritats, per exemple l'edat, i aquí comença l'educador a intervenir" (Entrevista V)

"El primer que vaig fer va ésser un estudi de camp". (Entrevista VI)

La problemàtica concreta sobre la que es vol intervenir pot arribar de diverses maneres a l'educador. La primera, és la que neix a partir d'una demanda que fa la mateixa població afectada,

"En la relación con la gente tienes varias vías de acceso. Una puede ser por demandas que te hacen ellos mismos, la madre o quien sea, aunque a veces esta demanda pueda exceder tus posibilidades o aquellas para las cuales tienes un encargo...". (Entrevista I)

La segona, que és el cas més corrent, arriba de la recerca de contacte a través de la immersió en el mateix carrer on es dóna aquella relació natural que possibilita anar més enllà malgrat les dificultats.

"...La otra es la de ir y moverte. Por ejemplo, vas al Casal de Joves y te encuentras que están allí tocando la

guitarra y entonces estando allí hablas de música, tocas un poco la guitarra, empiezas a dialogar y te metes dentro. Sobre todo con los jóvenes no es difícil conectar: son muy agradecidos. Es fácil entrar en su mundo, en su marco, porque casi nadie va a este marco". (Entrevista I)

"El punt de referència de contacte amb els nanos és en principi el carrer. El primer que fas a l'hora de bellugar-te en un barri és el carrer: els punts de reunió, on hi ha els cotarros del barri. L'educador ha de tenir unes tècniques de relació i vas cap a ells. Un dia mig mig, l'altre dia tal, l'altre dia et retires, un altre dia insisteixes...". (Entrevista III)

"...això independentment de seguir els xavals als bars, a les places. El primer any jo era una mica el "flautiste d'Hamelin": agafava la guitarra i me'n anava a la plaça i cantava cançons. Els nanos venien i d'aquí organitzava els meus contactes, la xarxa afectivo-familiar o psico-sociològica". (Entrevista VI)

"Jo visc completament amb els nens del carrer". (Entrevista VII)

Es precisament el carrer que dóna globalitat al treball de l'educador. Aquest té la gran preocupació de no desconnectar-se'n per tal d'estar molt a prop de tot el que es mou al carrer.

"Vaig buscar també una manera de no estar desconnectat del carrer i se'm va presentar l'oportunitat d'anar a donar esmorzar als nens del barri; com que es veia que no men-

javen, se'ls va donar aquest servei..." (Entrevista VII)

La capacitat d'establir contactes es valora extraordinàriament en funció de la qualitat del carrer com a camp de treball; al servei d'aquesta aproximació a l'espai de vida d'aquests nanos es dona una important força imaginativa que fa que el professional improvitzi i planifiqui una xarxa de relacions que permetrà, no solament facilitar una informació del que passa quotidianament al carrer, sinó que permetrà articular aquesta necessària presència seva. I és que precisament un element importantíssim pel treball de l'educador és el d'estar al dia de tot el que passa i el de no deixar que hi hagi res, ni el més petit detall, que pugui passar desapercbut.

"Quan surto a les 9 de donar els esmorzars als nens, hi ha un xeringuito que fa cantonada i que té una barra oberta al carrer; des d'allà veus a tothom i me'n hi vaig. La gent ho sap que em pot trobar allà i cada dia m'espera algú en aquell bar: és la primera oficina que tinc. Hi ha un altre bar a un altre carrer que també em serveix de despatx. Hi ha informants i és molt bó tenir amistats; de fet, col·laboren. I sempre és bo tenir uns quants bars de referència, llocs on sap la gent que et pot venir a trobar. Uso amistats perquè així te'n enteres de tot".

(Entrevista VII)

Però, vingui d'on vingui, la feina sol ésser aclaparadora i es va acumulant; pot acabar desbordant la possibilitat pràctica de fer un treball quantitativament i qualitativament adequat.

"Teóricamente, si estás trabajando en un marco educativo,

tendrías que dar elementos para que esa persona pudiera salir al paso. Lo que sucede es que prácticamente, por causa del volumen de trabajo, se te amontona la gente para poder hacer un trabajo cualitativamente distinto. Entonces lo que pasa es que, si el medio puede más que tu, se hace muy difícil trabajar con ellos". (Entrevista I)

L'explicació és ben senzilla: cal lograr la predisposició de la persona a aprendre alguna cosa i la sobrecàrrega ofega la viabilitat d'un treball racionalment i reflexivament ben portat.

"El marco de la calle es el idóneo para conseguir lo importante que es la actitud de los educandos de cara al educador. I si alguien no está predispuesto para aprender nada, difícilmente podrás transmitirle ningún mensaje". (Entrevista I)

"La intervenció educativa ve donada, en principi, perquè tots dos volem; si ell vol i jo no, no hi ha res a fer. L'inici és quan tu li veus una certa predisposició a un canvi: aquí començaria el treball". (Entrevista IV)

De totes maneres, l'educador es veu forçat a emprar tècniques de selecció sobre les persones entorn de les quals pretén dur a terme una activitat educativa. Una selecció directament lligada a la voluntat de no dedicar-se a persones que no ho necessiten i, també, per la necessitat de poder dur a bon terme una tasca educativa racionalment operativa i mínimament fecunda.

"Me dedico a jóvenes entre los 13 i los 18 años; de alguna manera, hasta que se van a la mili. Este es el techo que

me pongo... Lo primero que hice fue atención hasta que pudiera programarme un plan de prevención en medio abierto. Pienso que es lo que el educador tiene que hacer: conectar con las escuelas para detectar los casos en los que se hace necesaria una intervención. Porque a un chaval que lleva tres años en la calle, es difícil trabajarlo; tiene sus medios de ganarse la vida y tu no le puedes plantear nada mejor. Si ya tiene sus reglas establecidas, es muy difícil sacarlo de su medio; le puedes dar salidas, puntos de apoyo; pero educarlo?...

Al principio, los chavales venían solos; pero después me puse en contacto en plan experimental con los chavales que empezaban octavo y en el momento que lo iban a dejar; conectaba con las escuelas, les presentaba de alguna manera la conveniencia de venir al centro y de ahí venían algunos espontáneamente...

El seleccionar toda la avalancha de jóvenes es difícil. Y ahora la selección hay que hacerla entre los que van a acabar octavo. Va a ser más difícil aún; pueden ser cuatrocientos niños y ya veremos la manera de seleccionarlos. Yo confío mucho en la selección natural. Todo educador se lo monta como puede". (Entrevista II)

"Aquí vam connectar d'una manera diferent a com es fa generalment; fou a través de l'oferta d'unes activitats a fer. La majoria de la gent connecta a través d'estar-se asseguts, jugar a futbol, començar a relacionar-se amb

un nano a través del cigarro que et demanen... Aquí vam optar per l'oferta d'un equip de rugbi a les escoles i no al carrer; es tractava d'activitats per a tothom per a veure si podíem començar a establir contactes. L'oferta la fèiem a les escoles i l'activitat la fèiem a fora, a la platja. Al cap de poc temps, va sortir quantitat de gent que no anava a les escoles i que venia a xerrar amb nosaltres i a apuntar-se a fer rugbi. Vam tenir suficients contactes per a començar a fer una selecció de gent amb la que treballaríem. La selecció de la gent la fèiem, més que per la tipologia de les persones, per les capacitats d'atenció nostra, les afinitats que pots tenir en un moment donat amb un nano o per l'empatia que es crea...

Vam començar a intervenir amb nanos que tenien 16 i 14 anys; actualment oscil·la entre els 12 i els 19 anys... A través dels plans ocupacionals de l'INEM hem fet un taller per a arribar a constituir una cooperativa de remodelació i rehabilitació d'habitatges... Ara estem fent cursos d'ocupació de paleta, de lampista, de fusteria metàl·lica i de pintura i un curs de cooperativisme pels que hagin de constituir la cooperativa i en tot això hi ha el seguiment que fan els educadors". (Entrevista IV)

"El que és molt interessant és el treball d'investigació de l'educador. A un barri l'educador tenia molt clar el grup de nanos que tractava; no tenien l'edat laboral i estaven a l'escola una mica dins i una mica fora. Van co-

mençar a trobar-se i els hi va oferir un espai. Ells proposaven activitats i l'educador posava, tot i acceptant-les, unes condicions: la seva presència, les necessitats del local, l'horari...

Els educadors canalitzen les coses. Els nanos han deixat de venir al nostre taller a una edat molt concreta, l'hem limitada l'edat. No és un taller laboral, sinó que és un taller per a fer activitats, un pre-taller; els nanos hi són per a poder fer amb ells un seguiment i per a intentar que es tornin a incorporar a l'escola, preparar-los en una sèrie d'hàbits laborals (des de la puntualitat) i que sàpiguen estar més d'una hora treballant". (Entrevista V)

Aquesta selecció necessària amb la finalitat de poder fer una intervenció educativa, ve imposada a vegades per la mateixa organització dels serveis socials d'una localitat en tant que fruit d'un procés dinàmic, d'una certa evolució i d'una decisió d'equip.

"Des de serveis socials tenim dividida la població en quatre grans zones i en cada zona hi tenim un equip de professionals. L'assistent social atén exclusivament la gent que té emmarcada en aquella zona; això està molt clar. Però per part de l'educador de carrer, teòricament també li toca atendre la problemàtica de la zona. I el que han plantejat és que la seva feina no hauria d'ésser tan estricta i sectorial perquè els nanos van d'un lloc a l'altre. Hi ha educadors que veuen clar continuar amb una feina

sectoritzada i n'hi ha d'altres que diuen que han de treballar per un programa. A nivell general ho tenim més o menys clar: es tracta de realitzar un treball conjuntament i no que cadascú vagi pel seu compte...

No hi havia massa res a darrera que digués exactament què és el que hem de fer, com hem de treballar al carrer i amb qui hem de treballar. I els educadors van començar amb un grup de nanos que estaven despenjats i van fer una mica el que se'n diu un taller... Activitats de fusteria i de serigrafia...

A partir d'aquell talleret i, com unitat bàsica d'atenció primària, vam intentar de dir què significa educador de carrer sense un recurs propi, quina ha d'ésser la funció de l'educador de carrer i com es pot coordinar amb altres professionals per a treballar en equip. Anem marcant una mica i s'ha de fer (joves, grans, etc.). En aquest moment només hi hem deixat un educador i hi hem posat monitors i hem passat els educadors al carrer dintre d'un equip d'atenció primària i en una zona concreta, prioritzant més els barris que el centre de la població...

L'educador està, doncs, dintre d'un equip d'atenció primària. I el treball del carrer és estrictament el de l'educador i amb això no l'ajudaran ni l'assistent social ni la treballadora familiar. Aleshores, a part la feina que és la de l'educador, quin treball fa conjuntament amb els altres professionals? A un barri nosaltres hi tenim

una comissió per la qüestió de l'absentisme escolar i l'educador també intervé en aquesta comissió. I si, per exemple, es decideix que s'ha de fer un seguiment d'aquell nano, aquesta és una feina que fa l'educador i es preocuparà de saber què fa aquest nen. Es una intervenció preventiva".

(Entrevista V)

En aquest procés de selecció cal comptar també amb les opcions personals que marquen poderosament el sentit i la direcció d'aquests contactes que hom ha decidit de tenir; aquestes opcions seran tanmateix ben decisives a l'hora de fer una selecció dels contactes.

"Vaig fer com sempre: em vaig dedicar a la gent més conflictiva, els que estan a la presó i a partir d'aquí vaig marxant. Jo crec que la millor prevenció que faig és aquesta: treballar amb els individus més conflictius. Si no ho fas, aquests "tíos" et desfan tot el que puguis fer en tres anys. I això hi ha gent que no ho entén". (Entrevista VI).

Tant si és d'una manera com l'altra, el resultat és que l'educador, en definitiva, contacta amb els nois i noies que tenen més carències i que no poden ésser acollits per les diverses institucions perquè les seves capacitats d'integració i la seva adopció per la vida institucional són mínimes.

"El chaval que tiene unas carencias es el que viene. Los chavales que se quedan tienen una connotación determinada; alguna carencia de un tipo u otro". (Entrevista II)

"Aquests nanos dels quals parlo ja havien passat l'edat

escolar o eren absentistes de l'últim any i ja no et pots plantejar la tornada a l'escola perquè les ferides han de cicratitzar amb un cert temps. No pots plantejar a un nano que s'ha passat el curs barallant-se amb el professor i a l'abril abandona l'escola, que hi ha de tornar per dos mesos que falten. T'enviarà a la merda i has d'ésser realiste... Es passa per diferents estadis i més endavant ja et plantejes problemàtiques més concretes: sobre nanos absentistes o sobre nanos que veus que tenen molt pocs hàbits; aleshores et plantejes uns objectius més clars".

(Entrevista IV)

"Es tractava de connectar amb els noiets del carrer i aleshores l'única gent que tractava amb els nois eren els policies secretes i els xivatos de la policia, els peristes i la gent que utilitzava aquests nois per a robar... I vaig tenir la sort de fer amistat desseguida amb nois particularment conflictius...

Només desitjo treure'ls del barri "xino" per a anar a un lloc on puguin madurar-se millor; al barri "xino" això és impossible, la influència del carrer t'ho desfà tot. El meu treball és que es retrobin a un altre lloc...".

(Entrevista VII)

El context social i de vida de les persones amb les quals es pretén treballar educativament és determinant per a definir les estratègies en l'articulació dels contactes. Els nostres interlocutors insisteixen que no és el mateix establir una relació amb un nen o

una nena o, també, que aquesta relació es faci des de la perspectiva de l'educador o de l'educadora; sembla que aquest contacte diferencial depèn de circumstàncies absolutament incontrolables, com són ara l'edat del noi o de la noia o el mateix temperament personal de l'educador.

"La relación con el chico o la chica, depende de la edad. Con las chicas tengo más facilidad de conectar. Si la chica es una niña de 9 años, tengo más dificultades que con los chicos; supongo que esto depende de cada uno. Con los chicos de 19 o 20 años tengo más dificultad de contacto; pero cuando lo establezco es más fuerte, hay una continuidad más afectiva. Con las chicas de 19 o 20 años se mantiene un contacto que es más para echarse encima del hombro y el "cachondeo"; pero no es realmente el plantearse hacer más cosas, és más difícil". (Entrevista I)

"La atención de la mujer, por desgracia, viene condicionada porque la chica se queda en su casa. Si se droga, si tiene que correr con un aborto o no sé qué, es ella sola que tiene que afrontar el problema; a la sociedad esto no le interesa. La marginación del hombre perjudica a la sociedad porque está robando, atentando a la propiedad privada, picándose en la calle. La mujer, en cambio, se emborracha en su casa, si queda embarazada tiene que correr con eso: todo va en contra de ella y no contra la sociedad. Entonces, la sociedad no la atiende. En nuestro centro siempre he tenido una tercera parte de chicas y considero que es un

éxito. A las chavalas la que las explota es su madre y contra eso no puedes hacer nada; contra la marginación femenina no puedes hacer nada...

El hecho de ser mujer, ha provocada que vinieran algunas chicas; a ellas es muy difícil atraerlas: siendo mujer se sienten más protegidas y creen que las vas a comprender mejor. Los educadores varones atraen más a los chicos porque los ven marchosos, conflictivos, deportivos. Hay el rechazo del centro porque cuando hay una mujer, esto es para mujeres". (Entrevista II)

"Considerant el treball de l'educador i de l'educadora, depèn molt de com siguin en concret. En principi, objectivament, hi ha diferències. Amb l'educadora és possible que els xavals busquin més la situació de provocar, de buscar els límits amb la història del sexe. Si l'educadora s'ho monta mig bé, a mig plaç, quan ha superat les primeres situacions fortíssimes, de "machaque", pot arribar a uns àmbits que l'educador no arriba; pels xavals més joves està claríssim que és una substitució de la mare: l'agafen, se li enganxen...

A la nena de petita fins els 10 o 11 anys, se la veu molt bé. A partir dels 12 desapareix, ja s'ha de dedicar a la feina domèstica. Es per això que tenim un programa molt interessant per a nanes de 14, 15 i fins a 16 i 17 anys: per a afrontar aquesta història que no surten...

La nena se'n enamorarà de l'educador, això és claríssim;

però a l'hora de comunicar-se, la nena no li explicarà igual a l'educador que a l'educadora; a l'hora d'enamorar-se a l'educador, a l'hora d'explicar coses a l'educadora".

(Entrevista III)

"En teoria intervenim tant en nens com en nenes i ara, des que tenim una educadora, hi treballem més. Es molt difícil treballar amb nenes perquè funcionen d'una altra forma: estan menys al carrer i hi són d'una altra manera. Quan surten, acostumen a fer-ho en plan noviets i són prematures per a quedar-se embarassades". (Entrevista IV)

Aquestes diferències de contacte encara són més ostensibles quan provenen de distàncies culturals, com són ara les que neixen de la diferència entre la cultura gitana per respecte a la paia. En els contextes del món concret que tracten els educadors, el paio es queda fàcilment sense punts de referència i amb una particular sensibilitat davant dels factors socials marginadors; el gitano, en canvi, té la seva pròpia cultura, els seus propis punts de referència que, en certa manera, el fan menys vulnerable als elements marginadors.

"Nosaltres treballem amb nanos de característiques molt diferents, en una franja molt àmplia. El nano gitano no és pas més conflictiu que el nano paio. Ni tampoc és cert que el gitano té més conflictes. La família reforça molt el nano gitano, està més acostumat a viure una marginació emparada dintre del que és el seu entorn familiar. No té un conflicte massa gran. Passar pel Tutelar no és un trauma

ni per la família, ni pels altres nanos, ni pels veïns de l'escala. En canvi, el paio que viu un context familiar de carències econòmiques, està molt més desestructurat; hi està menys acostumat culturalment i la valoració és diferent. Està menys preparat per a viure la supervivència en aquesta història i els hi costarà més de recórrer a l'assistent social. Hi ha vertaders traumes en aquest sector de la població; és la típica família treballadora que tenia feina a la fàbrica de no sé què i es troba a l'atur". (Entrevista III)

Una de les tècniques fonamentals de l'educador, quan ja ha establert i lograt un contacte, és la provocació del diàleg que serà precisament la porta que l'hi permetrà abordar amb objectivitat la realitat més o menys desestructurada del contorn social i contextual de la persona que té al davant.

"Com a tècniques es podria englobar tot en l'entrevista: hi ha molt d'escoltar..." (Entrevista IV)

"En el treball social es tracta de comunicar, conversar i conversar". (Entrevista VII)

I el treball de l'educador s'haurà de considerar acabat quan la persona ha atès un cert grau d'integració o de normalització en la seva pròpia vida. D'una banda, la persona ha atès una edat en la que la intervenció educativa ja no és possible (en aquest cas s'acaba no pas precisament perquè s'ha abandonat el carrer),

"Después de los 18 años, puedo contactar con ellos y vienen y me cuentan sus penas: "no encuentro trabajo" o cosas

alrededor del trabajo, de la novia. Entonces ya he contactado con ellos como amiga, no como educadora. Pienso que a los 18 años ya tienen que estar trabajando y, además, mis medios son muy reducidos: no puedo estar con los chavales hasta que se casan. El tope son los 18 años; pero no es nunca una cosa rígida". (Entrevista II)

o quan s'observa que la persona ha arribat a assolir una certa estabilitat laboral i conjugal en la seva vida quotidiana.

"No dejo a los chavales, sino que son ellos que se van. Los casos no se cierran nunca, porque a veces hay alguna cosa que se tuerza y hay un retorno para atrás. Yo doy por cumplido mi trabajo si veo que los chicos se van normalizando y entiendo por normalizar que han conseguido un trabajo estable y que viven establemente con su familia o con su pareja; entonces doy por semicerrado el caso, aunque siempre estás expuesto a que te vuelva colgado. Cuando tiene un trabajo estable y tiene una estabilidad de convivencia, normalmente funciona: están normalizados o integrados, si gusta más". (Entrevista II)

"Després dels 19 anys, n'hi ha que continuen; però nosaltres forcem una mica la situació. La primera generació, de fet, l'hem perduda i volíem perdre-la; arriba un moment en què el treball s'acaba quan ja han aconseguit integrar-se al món laboral d'una forma més o menys estable. "Ara busca't la vida. Si et quedes aturat, ho sento"...

Per a mi l'important és que el nano arribi a assumir un

grau d'oportunitats de sortir del rotllo en el que està ficat: és un problema de conscientització". (Entrevista IV)

S'ha iniciat el treball quan una persona demostra una certa predisposició al canvi i s'acaba quan la persona ha pres consciència de la seva pròpia realitat i fa un esforç real per a sortir del rotllo. Definitivament, la intervenció educativa té un límit molt clar.

"D'una banda escoltar i de l'altra la utilització dels recursos que hi hagi o la preparació per a la utilització d'aquests recursos normalitzats; això depèn molt de cadascú, hom s'ha d'adaptar molt al que hi hagi. El que sí fem és que quan algú ha d'accedir a un recurs important, hi vagi preparat amb uns mínims... El final de la feina és quan veus que s'han cobert unes etapes o quan te'n adones que el camí que han seguit descarta que hi hagi res a fer des del punt de vista educatiu. No es pot reconduir". (Entrevista IV)

En síntesi, el contacte al carrer, tot i la dimensió no estereotipada d'aquest, és fruit de la imaginació de l'educador; hi ha en ell elements capitals i trascendentals de creativitat.

Però l'empatia que es crea en el carrer és fruit d'un procés selectiu i aquest és clarament provocat i planificat. Tant si es tracta d'un enfoc preventiu com no del propi treball, aquella empatia ha d'ésser fecundada per un diàleg inacabable amb la perfecta seguretat que és aproximar-se a aquelles persones de les quals en circumstàncies normalitzades i quotidianes ningú en fa cas.

B. El treball en equip: valor i limitacions

La realització d'una tasca laboral en equip és una empresa plagada de dificultats de tota mena. Dificultats que neixen de la complicada conjunció de moltes i diverses persones en un projecte comú i amb la finalitat d'aconseguir uns objectius concrets que cal realitzar amb eficàcia i solvència.

El treball en equip per l'educador sembla ésser un veritable repte del qual no se'n pot escapar i en el qual s'hi ha d'impli-car d'una manera o altre. I això és així perquè

a) l'educador treballant en solitari es nega a si mateix en les potencialitats del seu treball per la dificultat d'objectivar la feina que realitza sobretot tenint compte que s'intervé sobre persones,

"La feina de l'equip és la d'intentar objectivar el màxim el treball de l'educador. Si parteixes d'un equip, ajuda bastant". (Entrevista III)

"L'ideal seria que hi hagués un equip que assumís plenament els problemes. L'educador que està sol per les raons que sigui, ho té molt malament... a nivell d'efectivitat es perd l'objectivitat fàcilment". (Entrevista IV)

b) el treball en equip garanteix la salut mental del mateix educador.

"El treball en equip és imprescindible àdhuc a

nivell de salut mental. Un educador sol en un barri aïllat és una bestiesa com un piano; és cremar-lo en quatre dies. S'ha de poder verbalitzar l'angoixa del moment; altrament és l'"hòstia". (Entrevista III)

"L'equip és fonamental perquè treballar sol en un barri sense poder-ho comentar, ja t'allibera de la meitat de les angoixes i compartir certes responsabilitats t'allibera de l'altra meitat". (Entrevista V)

"Ens reunim cada divendres amb un equip i també setmanalment amb l'altre i ho fem de manera molt atípica: toquem la guitarra, xerrem, prenem notes, tot jugant jugant. S'ha de fer la part lúdica i la resta, altrament els educadors de carrer estan amargats i no podem anar així per la vida". (Entrevista VI)

S'entén per treball en equip quan un col·lectiu de professionals, en aquest cas del treball social, intervenen conjuntament en una mateixa realitat social circumscrita geogràficament en un territori prou definit i guardant cadascun d'ells la seva parcel·la específica d'intervenció.

El treball en equip pot tenir dues perspectives d'enfoc per altra banda ben delimitades. La primera és la interprofessionalitat que es dona quan cadascun d'aquests professionals fa recurs a les tècniques específiques de la seva pròpia parcel·la i interve-

nint tot l'equip en una sola i única realitat. Aquesta interprofessionalitat es pot donar en un treball dut a terme en solitari o en el context d'integració en un col·lectiu laboral.

La segona és la perspectiva interdisciplinària que es dona quan un mateix cas és treballat conjuntament i col·lectivament pels diferents membres que integren l'equip. L'experiència demostra que es necessiten almenys dos anys de solidificació d'un equip per a poder treballar eficientment d'una manera interdisciplinària.

Tenim entre els nostres interlocutors tots els models possibles de treball en equip.

N'hi ha que ho fan de manera interprofessional i actuant ells personalment en solitari, limitant l'equip a un intercanvi d'informació o, com a màxim, a una comunicació o reciprocitat d'experiències i de la forma concreta de treballar.

"Intento formar equipo -digo "intento" porque el trabajar en equipo es muy difícil; a otro nivel no se entiende exactamente lo que se quiere decir- con la asistente social i, en el psicopedagógico, con una psicóloga, una psicopedagoga y una psiquiatra i, también de alguna manera, con los maestros. No es un equipo de trabajo, sino en cuanto a información, a seguimiento de los chavales. Todo lo que hago lo comunico, lo consulto, lo digo a esta gente...

Estoy sola en este trabajo. Con el equipo propongo

las ideas y ellos las aceptan. No se mete nadie en lo que yo hago y todo es aceptado demasiado pronto y demasiado bien; la crítica también es buena...

Con el delegado de asistencia al menor llevamos una actuación conjunta; hay una relación de intercambio de información; pero ni él se mete en mi trabajo ni yo en el suyo: hay una colaboración y un intercambio de información. Con los maestros también, no hay un pisarse la función de cada día; hay una colaboración...

Con la asistente social todo lo conversamos y otros problemas los hablo con la psicóloga del psicopedagógico; recibes información y orientación. Y con los educadores trabajo en coordinación". (Entrevista II)

"Cada setmana participo a les reunions dels treballadors socials i també a les reunions de reciclatge dels educadors de carrer; hi ha una col.laboració total". (Entrevista VII)

N'hi ha que, tot i treballant d'una forma interprofessional, s'integren col.lectivament en un equip de treball que programa, planifica, avalua, cerca criteris de treball,...

"Dintre del conjunt dels serveis socials, nosaltres intentem fer una avaluació de la feina que hem fet el curs anterior i el conjunt de l'equip intenta veure quins són els dèficits, les carèn-

cies més prioritàries per a la intervenció des de l'àmbit general; treballem en equips interprofessionals. Els educadors sí treballem més directament amb el nano; però estudiem el nucli de la família i ho fem amb una avaluació multidisciplinària, del poc o del molt que s'ha fet, què és el que ha anat millorant, què queda per a fer...". (Entrevista III)

"¿Trabajamos en equipo? Cuando se habla de trabajar en equipo, como agregados, no sé dónde me situaría. Trabajamos en equipos teóricamente porque tenemos la denominación de equipos de atención primaria, ahora bien que técnicamente lo hagamos en equipo, tengo serias dudas. Depende de cómo se entienda esto de trabajar en equipo.

Tenemos dificultades en saber cuál es el espacio real de cada uno, a dónde llega uno y hasta dónde llega el otro. Hacemos un recuento de objetos de trabajo o -lo que yo digo- "capazos de trabajo"... Precisamente porque no está definido, tampoco me atrevo a decir lo contrario...

Lo esencial del modelo nuestro es la indefinición en tanto que se están descubriendo espacios de una forma bastante anárquica. Ello conlleva el que la gente que está trabajando tiene las ideas bastante claras. Con el trabajador de otro barrio cuando

nos ponemos a hablar cada uno cada uno por su lado. No quiere decir que "cada maestrillo tiene su librillo", porque a veces este librillo está más claro de lo que pudiéramos pensar para dialogar entre nosotros". (Entrevista I)

"L'assistent social no treballa sola, sinó que té un grup de gent al costat, altres professionals entre els quals hi ha l'educador de carrer; el treball es fa més o menys conjunt... El departament de serveis socials està format per assistents socials, treballadors familiars i educadors de carrer i tenim algun tècnic assessor: psicòleg, advocat... El que faig com a coordinador és tenir una reunió setmanal amb els assistents socials, una altra amb els educadors i una altra amb els treballadors familiars; bàsicament per a elaborar criteris de treball... Es tracta de realitzar un treball conjuntament i no que cadascú vagi pel seu compte i això s'aconsegueix... L'educador està dintre d'un equip d'atenció primària i això és important, encara que en el treball del carrer no l'ajudaran ni l'assistent social ni la treballadora familiar. L'educador no està sol en aquell barri, sinó que està en un equip de treball. Ens podem preguntar: a part d'aquesta feina quina és la pròpia de l'educador?, quin treball fa con-

juntament amb els altres professionals? Intervé en la comissió d'absentisme escolar del barri, per exemple, i si s'ha de fer un seguiment d'un nano, aquesta és una feina que fa l'educador. Es una intervenció preventiva davant d'aquests nanos que fa l'educador". (Entrevista V)

Finalment, n'hi ha que treballen de manera interdisciplinària, intentant que tot el col·lectiu de professionals assumeixi globalment la realitat que es té davant i sobre la qual es pretén tenir-hi una incidència. Els professionals diversos de l'equip, aleshores, viuen com a seva aquella intervenció que es fa col·lectiva.

"Quan pluralitzo, em refereixo sempre a l'equip de treball i això ha anat variant. En un primer moment, ni érem un equip ni havíem de constituir-nos en equip, sinó que tots teníem les nostres coses. Des de fa un parell d'anys es va començar a assumir el fet que tothom ho assumeixi tot. Hi ha gent que ho està portant més; però en certa forma tot l'equip ho viu com a seu. Som tres educadors, un psicòleg, tres assistents socials, una treballadora familiar, una informadora, una administrativa i el coordinador: aquest és l'equip...

Els acords que s'han de prendre han d'ésser consensuats i tothom els ha de tirar endavant, malgrat que amb certes coses s'hi puguin tenir pre-

vencions". (Entrevista IV)

"Amb l'assistent social estem fent un programa que, sortint del despatx, s'entregui a detectar les bosses de pobresa econòmiques, cíviques o socials. Detectar-les, tractar-les i espavilar-nos pels recursos; un cop detectat tenir els "collons" per a trucar la porta de qui sigui per a trobar els recursos...

L'equip el formem el coordinador, dos educadors de carrer, els quatre monitors-educadors, l'assistent social i el psicòleg. Ens reunim cada divendres. I hi ha una altra mena de reunions també setmanals per a buscar recursos i altres coses; som l'assistent social, el psicòleg, el coordinador i algú més". (Entrevista VI)

Sigui d'una manera o una altra, la planificació realitzada per l'equip sol ésser feta des de dues perspectives ben diferenciades que acaben de formar part del projecte de cadascú: una intervenció individual i una visió comunitària. En aquesta segmentació, es posa de manifest la influència de l'equip en el treball d'intervenció social que l'educador realitza.

"Partimos de una planificación inicial del curso en la que cada uno tiene sus proyectos específicos a nivel individual y a nivel comunitario. El individualizado es el contacto que tienes con el chaval que manifiesta una serie de problemas. El

comunitario sería más amplio, una visión que no es tanto del individuo como del medio: las asociaciones de vecinos, las de padres de escuela, etc."

(Entrevista I)

L'equip s'enfronta amb problemes concrets que a vegades poden aparèixer com insolubles i de molt mal resoldre.

Un primer problema que es presenta clarament com a conflictiu en la tasca planificadora de treball en equip és la presència o, potser més aviat, la interferència dels psicòleg en aquesta programació. I la conflictivitat no neix precisament de l'índole específica del treball propi del psicòleg, sinó de les diverses concepcions que pot tenir aquest psicòleg de la línia concreta que cal tenir en la seva intervenció específica.

Hi ha, primer de tot, els psicòlegs conductistes que consideren la conducta com a únic objecte de la psicologia. Hi ha també la tendència psicoanalista que pretén tractar els desajustaments emocionals i conductuals basant-se únicament en fenòmens com els de la motivació inconscient, el conflicte i el simbolisme oníric. Hi ha, finalment, el psicòleg sistèmic que parteix de concepcions ideals d'una societat o d'un col·lectiu d'acord amb els quals s'organitzen les activitats, les funcions i la conducta dels individus i dels subgrups que la componen o la integren.

En un equip d'atenció primària la presència dels psicòleg comporta generalment tensions entorn de la manera i la forma d'intervenir en la realitat que es pretén modificar. Es pot arribar a donar la situació contradictòria en la que els educa-

dors volen treballar de forma interdisciplinària i veure's com obligats a fer-ho de forma interprofessional; és una mostra que únicament reflexa un aspecte de les moltes dificultats que poden néixer a l'hora d'intentar fer equip.

"No hi ha jerarquies diferents; el rol de l'educador només està condicionat per la jerarquia legal o administrativa: això és l'organigrama. Aquí el psicòleg no juga cap jerarquia i el que ha de fer és redefinir la seva feina perquè fins ara feia molt treball de supervisió. Aquests equips són d'atenció primària i ja la mateixa composició és múltiple; el psicòleg no sap massa quin paper hi té.

Jo li veig la funció en el que fa a fracassos i en el que fa a teràpies i nosaltres hem tingut sort que els nostres són d'una escola més sistèmica que psicoanalista: més oberts, més globalitzadors. Així i tot hem tingut problemes de relació en un projecte que vam fer conjuntament.

Vam partir d'una idea: hi ha tres formes de treballar els problemes que es donen a les escoles: la institució en tant que marginadora del nano, la família que pot donar les condicions de la intervenció i el nano que, estant desmadrat, ha de tenir activitats extraescolars que el permetin situar-se millor. Els psicòlegs ens negaven la

possibilitat de treballar amb el nen perquè el problema era relacional; es deia que no s'havia de treballar el nano, sinó tota la família perquè l'important era saber qui et feia la demanda a l'hora de treballar i, com que la demanda la fa l'escola, amb qui s'havia de treballar era amb l'escola...

Era la primera vegada que treballàvem conjuntament els educadors, els assistents socials i els psicòlegs de manera interdisciplinària. Els psicòlegs entenien que si es treballava amb els professors i la família, ja no feia falta treballar amb el xaval i això per a nosaltres era una salvatjada".

(Entrevista IV)

Això comporta la necessitat de prendre acords i d'atenir-se a tots als acords presos col·lectivament i en equip; és l'única manera d'assegurar una línia de treball. Hi ha d'haver-hi sempre una mena de negociació constant intentant consensuar uns mínims als que indefectiblement cal atènyer-s'hi i referir-s'hi.

"S'ha d'arribar a un acord i ésser més o menys conseqüent. Són coses que s'han de negociar. L'ideal per l'educador podria ésser, en principi, l'elaboració d'un programa en el que es tracti de treballar certs aspectes de determinada edat (per exemple, les escoles, el lleure i l'ocupacional) i que tot això estés lligat amb una sèrie de recur-

sos estables. En realitat, això s'hauria de negociar tenint compte que aquí no hi estem treballant només els educadors; aleshores, els acords que s'han de prendre han d'ésser consensuats. I tothom els ha de tirar endavant, malgrat que amb certes coses s'hi puguin tenir reticències...

Es allò de dir, si s'arriba a uns acords, si no estem tots disposats a trencar-los, cal continuar amb els mateixos acords". (Entrevista IV)

Un altre problema és la dificultat de concertació o de coordinació amb els serveis especialitzats; i tampoc neix la problemàtica de la mateixa essència dels serveis especialitzats. Qualsevol derivació que faci l'educador de carrer o l'equip d'atenció primària s'afronta amb problemes d'indefinició de les competències que ha de fer cadascú.

A qui correspon cada situació donada i concreta? Aquesta és la pregunta que sura darrera l'eterna polèmica entre l'atenció primària i els serveis especialitzats. De fet, en el terreny de l'atenció primària hi ha un camp d'actuació molt més ambigu que en el treball especialitzat precisament perquè els filtres essentats depuren i delimiten els paràmetres de la competència dels serveis especialitzats.

"Existe una relación con los servicios especializados, sí. Pero a nivel general no hay nada pactado. Te mueves mucho en la empatía de aquel profesional que está trabajando, en su trayectoria

profesional, su motivación, lo guapo que sea, lo feo que sea o lo simpático que te caiga. La hay, es cierto; pero aquí existe un grave problema: mientras los servicios especializados tienen unos filtros a través de los cuales la gente asume una serie de compromisos o hace una serie de contratos con este servicio, nosotros nos encontramos con que todo esto no existe y, además, tenemos el encargo de ir a buscar a los chavales. Tienes el aluvión de gente y te encuentras que en estos servicios la gente ha de disponer de cuatro fotografías para entrar aquí, no sé cuantas cosas para ir allá, etc. Es una cuestión más administrativa que nada; pero el hecho es que esta gente tiene una dificultad de moverse en el marco donde están. Ese es un poco el problema que tenemos con los servicios especializados; no hay fluidez en cuanto al trabajo". (Entrevista I)

La condició de fluïdesa amb un servei especialitzat és la definició dels paràmetres concrets en els que s'ha de fer la intervenció. I no tots els serveis especialitzats els tenen ben definits.

La praxi mateixa del treball en equip de l'educador de carrer es troba, malgrat tot, abocada a dur a terme una feina comunitària amb una generosa, necessària i oberta coordinació amb tota mena d'institucions normalitzades.

"Treballem amb moltes institucions que hi ha al barri: casals, associacions esportives i tot el que pugui donar una certa normalitat al nano. S'adquireixen una sèrie d'hàbits: cal assistir al partit tal dia i tal hora, cal saber respectar l'espai de l'escola, etc.". (Entrevista IV)

"Com que tenim conveni amb l'INEM, el que fem és utilitzar els seus recursos". (Entrevista V)

Tot plegat deixa entendre la gran complexitat del treball en equip de l'educador de carrer. Darrera l'absoluta necessitat i urgència de no treballar sol, s'hi amaga una complexitat de formes i concepcions de l'equip que poden no solament influir en la direcció del treball, sinó dificultar o viabilitzar el mateix perfil professional de l'educador de carrer.

La dinàmica interna de la vida de l'equip genera dificultats concretes que no neixen només de la conjunció difícil entre diverses persones, sinó també de les complexes formes de treballar el fet educatiu des de perspectives a vegades diverses, quan no enfrontades, dels diferents professionals que l'integren.

Tot plegat es troba involucrat en la necessitat d'equilibrar l'indispensable treball individualitzat amb la labor comunitària. L'educador de carrer i, per extensió, l'equip de treball en el que s'integra es veu forçat a globalitzar la seva intervenció i a coordinar-se constantment amb tota mena d'entitats normalitzades, siguin aquestes especialitzades o no, per tal d'arribar a unes dimensions comunitàries que donaran eficiència i credibili-

tat a la pròpia feina.

C. L'avaluació com a eina de treball

Avaluar és determinar d'una manera concreta el valor o la vàlua d'alguna cosa. L'educador de carrer, integrat o no directament en un equip de treball, ha de mesurar d'una manera o altra l'encert i l'eficàcia del seu treball.

Aquesta necessitat indispensable de l'avaluació és reconeguda pràcticament per tots els educadors; ho manifesten per activa i per passiva expressant-ho de formes molt diverses.

"La nostra és una feina dura i has de poder avaluar: és importantíssim a nivell de salut mental".

(Entrevista III)

Les condicions per a poder fer una avaluació ben feta són tanmateix ben concretes i segurament que l'enumeració feta no és pas exhaustiva. Primer de tot, es suposa que s'han elaborat prèviament uns objectius a curt termini.

"Quan t'has traçat un objectiu, a vegades passes a un altre; depèn dels objectius. Al principi, fem objectius diferents que no són suficientment clars a nivell d'individu. I es va fent una revisió contínua dels objectius... S'han de posar objectius molt a curt termini i després veure fins on arribem". (Entrevista IV)

Segonament, és que el balanç global de l'avaluació ha d'ésser qualitatiu i no quantitatiu.

"Al moment d'avaluar, tenim molt clar que no hem de fer una avaluació objectiva numèrica; creiem en l'estudi qualitatiu, encara que de fet nosaltres tenim unes fitxes quantitatives i és l'únic control que ens portem.

Vam estar fent unes sessions sobre treball d'avaluació i va ésser molt interessant. Vaig proposar-me de fer inicialment una fitxa d'avaluació i no ho vaig continuar: és una al·lucinada increïble perquè tot ho trobes important i, quan l'has acabat d'omplir et pot haver sortit barba. No pot ésser". (Entrevista IV)

Cal dir també que l'avaluació s'ha de fer sobre coses molt concretes. S'ha de defugir dels grans temes globalitzats que no acaben aportant massa coses.

"Fem la reflexió i l'avaluació general; però l'important és que s'avaluin les coses concretes".

(Entrevista IV)

I un desideratum de l'avaluació és que els resultats quedin per escrit, no solament perquè en quedarà constància, sinó també per a garantir la possible continuïtat de la feina.

"El que no pot ésser és que, quan un plega, s'hagi de passar explicant cas per cas a l'altre; acabarà xalat. Hauria de quedar escrit d'alguna forma".

(Entrevista IV)

"S'escriu molt poc... N'hi ha que pensen que documentar és perdre el temps (de la pròpia feina que estan fent). Això és feina i s'ha d'entendre així. Hem de demostrar les coses que veiem, les hem de dir, altrament no podem demostrar res. No ens podem quedar les coses per nosaltres; les hem de dir. Fa molta falta això". (Entrevista V)

Finalment, hi ha una condició que per la seva lògica sembla quasi innecessària manifestar-la i és que si els projectes són fets en equip, cal també revisar-los en equip.

"Els educadors de carrer treballen per projectes d'equip i aleshores ells revisen en equip". (Entrevista VII)

L'educador sol intervenir a partir d'un programa que és com la línia mestra sobre la que cal treballar; aquest programa sol ésser elaborat des d'instàncies superiors.

L'equip de treball o en el seu defecte l'educador de carrer és qui, sota l'orientació del programa donat, elabora un projecte establint els paràmetres de la intervenció i les diverses activitats que cal fer per a fer-lo efectiu.

Aquest projecte té uns objectius que, com a hipòtesi o intenció, es proposen provocar un canvi en una realitat social concreta i determinada generalment referida a persones que es troben en condicions desfavorables que justifiquen l'aproximació socio-educativa.

L'avaluació es realitza sobre aquests objectius i juga una mica el paper simbòlic d'"advocat del diable" en tant que qüestiona el treball realitzat tenint compte d'aquells objectius que s'havien proposat. Aquesta avaluació té un efecte "feed-back" que beneficia la mateixa formació de l'educador acumulant experiència; és la que l'hi diu que alguna cosa està canviant en una realitat social que és essencialment dinàmica. És el que fa que el balanç avaluatiu es concreti necessàriament en un període de temps determinat més o menys abastable per l'educador (un trimestre, un semestre, un curs acadèmic, etc.).

Per a satisfer els requeriments del programa establert, n'hi ha prou amb la memòria de treball que es presenta periòdicament. De totes maneres, la construcció de la memòria inclou també elements del projecte que, una vegada avaluat en els seus objectius, hauria de servir per a sentar doctrina entorn dels models d'intervenció en el camp dels serveis socials; aquesta teorització és difícil i rarament es fa el que provoca que molts projectes d'intervenció no passin d'ésser merament experimentals.

"La evaluación de todo el trabajo que has hecho se presenta en la memoria que en los proyectos comunitarios se presenta mensualmente y a final de curso presentas la memoria con todas las hipótesis y todos los indicadores y ves si aquellas hipótesis se han hecho práctica y hasta qué punto lo has conseguido.

Nosotros somos los que parimos los proyectos; pero

en el proyecto comunitario tienes todo un gui3n, lo fundamental que hay que reflejar. Lo que pasa es que los proyectos comunitarios son experimentales porque partes de una hip3tesis determinada de intervenci3n. Yo me planteo la cuesti3n de teorizar: que no solamente hagas un proyecto, sino que cuando tienes unos resultados deberia servir para elaborar modelos de intervenci3n en el campo de los servicios sociales; esta parte es la que no se toca. Lo que me falta a mi es teorizar acerca de tal o cual problema y esto es lo que daria pie a que los proyectos no sean s3lo experimentales. Esto es lo que no se trabaja demasiado". (Entrevista I)

Malgrat tot, 3s innegable l'esfor3 que fan alguns per elaborar el que ells mateixos en diuen "el testament".

"Ara estem treballant sobre el nostre testament; 3s un document sobre les bases, els l3mits, el com, la metodologia... Penso que 3s molt interessant. Es un esfor3 que hem fet en aquest sentit i que no hem abocat despr3s dintre nostre". (Entrevista IV)

Aquella avaluaci3 es realitza efectivament de v3ries maneres. Una primera 3s la que es fa dintre del conjunt d'actuaci3 dels serveis socials en el si dels quals la mateixa avaluaci3 permet la visibilitat del treball de l'educador.

"Dintre del conjunt dels serveis socials, nosaltres intentem fer una avaluació de la feina que hem fet el curs anterior i el conjunt de l'equip intenta veure quins són els dèficits, les carències que són més prioritàries per la intervenció des de l'àmbit general perquè treballem en equips interprofessionals. Es una avaluació multidisciplinar, del poc o del molt que s'ha fet, què és el que ha millorat, què queda per a fer i et marques uns objectius: dèficits prioritaris, sectors de població o programes als que aquest curs hi tindrem més dedicació...". (Entrevista III)

"El treball de l'educador es veu clar a nivell d'avaluació de l'equip". (Entrevista V)

Una altra és l'avaluació feta individualment com a fruit d'un seguiment individual de les situacions.

"Llevo un fichero y voy haciendo de cada chaval una ficha: su evolución, contactos que he tenido, si he ido a la familia, todo lo que ha hecho... Llevo la historia y en estas historias veo la evolución del chaval: reviso las fichas cada día y veo los que están normalizados y los que trabajan y los que están completamente perdidos. Hago de aquí el informe cuatrimestral que comento y miramos cómo va la cosa. Luego hago la memoria anual para el ayuntamiento que para mi también me sirve

como una evaluación". (Entrevista II)

Una tercera és l'avaluació feta per una persona externa al treball quotidià i capacitada per a ponderar els èxits i els fracassos, els oblits i les dificultats en les que hom es pot trobar.

"Jo cada setmana entrego a una persona tots els diaris que faig cada dia, amb les meves entrevistes a la presó i les cartes que m'escriuen... La meva avaluació la fa aquesta persona durant dues hores i mitja. Em fa veure les persones que jo me'n oblidó, el que ha anat bé i el que no ha anat tant bé; a vegades, t'oblides inconscientment de coses perquè et repugna o et posa moltes dificultats". (Entrevista VII)

L'avaluació de l'educador està absolutament renyida amb resultats immediats o amb l'equiparació pura i simple entre inversions i resultats; no va per aquí la línia d'una avaluació mínimament racional.

"La relació que tu vas establir en alguns casos és possible que no serveixi i tampoc ho pots evaluar en moments concrets: tot el que una persona va interioritzant és bastant complex, no és d'un dia per l'altre. En aquestes històries comencen a donar-se uns fruits dos, tres, quatre anys més tard. Ni se sap. Aquests nans que contacten amb els educadors comencen a produir fruits efec-

tius després de tres o quatre anys i ara en tenen dotze. Sóc molt pragmàtic: no sé si fem molt o poc; però el que està clar és que és millor que hi siguem que no pas que no hi siguem. No es poden fer estadístiques: "de 300 niños marginados, este año hemos salvado 150". Del que estic segur és que hi ha una sèrie de nanos pels qui la relació que s'estableix serà beneficiosa". (Entrevista III)

"Els resultats no són espectaculars. No podem dir: "hem aconseguit això o allò". Fins i tot a nivell d'avaluació de treball o de memòries és difícil donar resultats d'aquesta mena". (Entrevista V)

La dificultat de veure uns fruits o uns resultats immediats àdhuc pel mateix educador depèn del món marginal que es treballi; a més immersió en la marginalitat, més dificultat de fer una lectura exacta d'una canvis palpables i evidents.

El treball de l'avaluació només interessa en tant que es refereix al nombre de persones sobre les que s'ha tractat i els pressentiments o conjeitures que es poden arribar a ponderar i en algunes ocasions a comptabilitzar. L'avaluació no s'ha de fer mai en el context d'una perspectiva massa àmplia precisament per la convicció indiscutible que els resultats no són mai a mig o a curt plaç.

"La feina del carrer és complicada, molt lenta; amb el treball social no es fan miracles. Quan llegeixo tesis doctorals i diuen que amb sis mesos

han rehabilitat un delinqüent, penso que és un miracle. En treball social no crec en resultats immediats o en resultats a mig termini: tot és un treball a llarg plaç". (Entrevista VII)

Els resultats s'escapen una mica del mateix control de l'educador. Es pot evaluar l'immediat i, malgrat que es pugui donar la feina per acabada, sempre es té consciència que el treball no està del tot acabat.

I això és així precisament perquè l'objectiu final de la feina de l'educador no és exclusivament socialitzar. Com hem pogut veure, el treball de l'educador de carrer es realitza sempre per actuacions seccionades en l'espai (un límit geogràfic concret) i en el temps (una seqüència definida de la vida d'una persona). Un objectiu a llarg plaç és sempre la socialització; però aquesta és una lectura que difícilment i només excepcionalment podrà fer mai ell mateix.

"He tingut bastant contacte amb aquells nanos que havien estat als col·lectius... Hi ha una sola xavala d'aquells vuit cents nanos que hagi arribat a estudiar estudis superiors... Ella recordo que encara feia setè d'EGB i l'agafava pels cabells per a què estudiés, la vaig apretar moltíssim i la "tia", a la seva manera, ho agraeix. Són vivències extraordinàries." (Entrevista VI)

L'educador de carrer no es planteja habitualment els problemes globals, sinó únicament intervencions localitzades en l'espai

i en el temps que requereixen actuacions individuals i comunitàries i, per tant, també avaluacions individualitzades i comunitàries.

D. La pedagogia de l'educador: la integració crítica

Som veritablement al nucli central de la nostra recerca. Ens preguntem insidiosament sobre com es pot dur a terme una pedagogia en un context sense paràmetres com és el carrer.

I ens fem moltes altres preguntes que configuren la nostra hipòtesi de treball: ¿No és ja una contradicció voler integrar o educar a una societat que a l'ensem és la que ha causat moltes de les situacions problemàtiques sobre les que l'educador de carrer intervé de fet? ¿No estem aquí i ara al mateix nucli de les contradiccions socials? ¿A quin joc es presta l'educador amb la seva intervenció? ¿No acaba essent tot plegat una ensarronada des del moment que veladament i finament l'educador de carrer esdevé un transmissor de la disciplina social i, per tant, un instrument encobert del control social? ¿A quina banda de la barrera es troba la seva feina com a professional: la de la llei o la de la desviació social? ¿La seva mateixa intervenció pedagògica no és cert que consenteix amb el desordre, la injustícia, l'encobriment, la rebel·lia, l'aliança i la col·laboració amb els nois i noies socialment conflictius? ¿No és el seu treball una mena de consagració definitiva de la separació i de la divergèn-

cia entre l'ordre social i la desviació? On és l'equilibri?

La literatura al respecte i els escrits lliurats pels mateixos educadors parlen d'"integració crítica" per tal de superar aquestes vivències contradictòries. I, què vol dir exactament integració crítica? No és una fugida endavant, un tranquil·litzant, un somnífer de la mala consciència?

Com es pot veure, estem plantejant unes qüestions que ens situen al cor mateix de la nostra anàlisi i aquestes preguntes ens condueixen a fer una lectura molt atenta dels nostres materials per tal d'intentar entendre i comprendre un tema que, segons com sigui la resposta, pot arribar a destruir tota la labor i àdhuc la mateixa identitat professional de l'educador de carrer.

En el camí de la nostra recerca de la dada empírica trobem que d'entrada l'educador es desmarca obertament del control social; seria una primera clarificació sobre l'estil professional de la seva feina perquè ens diuen molt clarament que educar no és controlar.

"En cuanto a si ejercemos un control social, éste es el debate eterno y constante, el gusanillo que siempre te pica dentro: si somos un parche, si hacemos control social... El planteamiento se hace desde un punto de vista personal, más profundo y, tal vez, de esta concreta vocación que te mueve a ejercer una determinada profesión y, por supuesto, que te da de comer.

Yo intento no ejercerla así, para mi no es un control

social. Entiendo que hay una serie de personajes que hacen un control social (la policía, por ejemplo) y veo que hay otra gente que trabaja en el terreno educativo. Lo educativo y el control social no tienen nada que ver". (Entrevista I)

"A mi me contrataron para esto: acabar con la delincuencia en el barrio. Y lo primero que tuve que hacer fue cortar con la policía: "El Paco no sé qué, el otro no sé cuantos". Les dije: "Podeis ahorraros el parte, porque no voy a ir a su casa a hablar con ellos". No te puedes enfrentar a la policía; ellos en su trabajo y yo en el mío: una cosa es el control y otra es la educación y yo no estoy para controlar". (Entrevista II)

L'educador de carrer no veu de cap manera amb bons ulls les postures conductistes que mouen les persones només i únicament en funció del premi o del càstig, tal i com sovint són utilitzades en els més diversos àmbits de la vida social i institucional.

"Tenim contactes amb la Trinitat on hi ha la presó de joves. Combinem la feina amb els educadors que hi ha a la institució (els hi diuen educadors; però també hi ha psicòlegs, mestres...) per a tenir informació i per a fer-hi una intervenció. A la presó són una mica conductistes (bé, bastant: "si te portas bien, te subiremos de fase") i nosaltres intentem que la història funcioni millor". (Entrevista III)

Ni tampoc caben en els seus esquemes les postures colonia-

listes que intenten judicar la realitat des de punts de vista o de posicions socials diferenciades.

"El que seria fer colonialisme és que jo jutgi des de la meva perspectiva". (Entrevista IV)

La feina de l'educador de carrer, a més, també es desmarca d'una postura assistencial que implica un cert acolliment protector i defensor de la persona sobre la que es vol portar-hi una intervenció.

"Lo nuestro no es atención asistencial, sino atención educativa" (Entrevista I)

El que passa és que la pedagogia que realitza l'educador de carrer s'inscriu en el context d'una forta dinàmica social. La intervenció depèn de cada moment en el que es trobin els xavals, té les seves fases i no és, de cap manera, una educació llibertària. No hi ha fórmules, ni principis, ni classificacions que permetin articular unes normatives concretes; l'objecte de l'educació és dinàmic i la intervenció pedagògica també ho ha d'ésser.

"Para mi, creo que hay diferentes pasos. Cuando alguien está en una situación en la cual carece de hábitos de sociabilidad, que tiene una serie de características determinadas, si el "tío" está bien, pues de "puta madre". Pero cuando, además de eso, él mismo reconoce y expresa que vive mal en esta situación, entonces es cuando empieza el trabajo, es cuando intentas aproximarte al entorno. Esto tiene fases. Por ejemplo, cuando con una persona se queda para una hora y no viene, me

planteo que no estoy educando de una forma libertaria, estoy educando en la realidad...

La fase de intervención es difícil determinarla porque depende de la forma en que encuentres al personaje, al sujeto de atención... Es bastante difícil hacer una clasificación y no sé si me atrevería a hacerla...

¿Estamos trabajando a nivel preventivo? Cuando digo preventivo, me pregunto: ¿de qué? ¿Prevenir a los 25 años una entrada en la Modelo o prevenir que el chaval no se quede sin escuela?. Es difícil. La prevención se hace en un objeto concreto y lo que tenemos aquí es un objeto dinámico, muy amplio y hay muchas circunstancias a prevenir. Hay diferentes momentos" (Entrevista I)

"La feina aquesta no passa per la menjada de coco; això portaria al fracàs. Aquesta feina passa per una dinàmica molt activa.

No s'ha de dir al xaval que això no s'ha de fer; per exemple, si el nano diu que vol anar a obrir un cotxe, jo no estaré mitja hora menjant-li el coco. Li puc oferir d'anar amb mi a nadar o fer una altra cosa i, si el "tio" ve amb mi, ja està: això avui i demà i demà passat" (Entrevista III)

"Hi ha estadis en la intervenció de l'educador" (Entrevista IV)

Cal ésser molt respectuós amb aquesta dinàmica de l'evolució d'una persona. Sembla que es tracta de tenir ben clar com a tema

prioritari una actitud realista que intenti adequar-se a la circumstància concreta en la que es troba la persona.

"No pots plantejar a un nano que ha d'anar els dos mesos que falten a l'escola quan s'ha passat el curs barallant-se amb el professor i a l'abril abandona l'escola. T'enviarà a la merda. Has d'ésser realista"
(Entrevista IV)

I és que la perspectiva educativa suposa anar més enllà que la simple relació amical. Segons sembla, la relació educativa no és un lligam d'intercanvi de tu a tu, sinó que presuposa una certa transferència de valors, de coneixements, de models o del que sigui d'una persona a l'altra; que hi ha una certa desigualtat entre l'educador i l'educand: un és el transmissor i l'altre n'és el receptor. Aquesta diferenciació entre amic i educador apareix de forma ben clara.

"Yo me dedico a jóvenes entre los 13 y los 18 años. Este es el techo que me pongo, aunque después pueda contactar con ellos como amiga, no como educadora... A un chaval que lleva tres años en la calle y que tiene sus medios de ganarse la vida, tu no le puedes plantear nada mejor; si tiene sus reglas establecidas, es muy difícil sacarlo de su medio. Le puedes dar salidas, puntos de apoyo, pero ¿educarlo?...

Con los chavales de 16, 17 y 18 años no puedes ponerte en un plan de exigir unas normas; con éstos lo que puedes hacer es razonar y charlar" (Entrevista II)

"...Si parlem de "tios" de 20 anys o més, és ja una altra història; m'interessa més donar-los-hi elements de referència i de contenció per a les males històries que es monten: "Si et montes aquesta pel·lícula, el que et pot passar és això"... Amb "tios" de 21, 22, 23 anys jo he tingut converses superinteressants, enrolladíssimes, absolutament brillants, superlúcides, que m'han enriquit molt i eren "tios" que són molt tirats. Pots estar-te quatre hores prenent una cervesa i tu estàs construint alguna cosa; t'està aportant moltíssim i al "tio" segurament que també li va bé" (Entrevista III)

Queda clar que l'educació no és controlar, no és una coacció conductista, no és una dominació colonialista, no té res a veure amb una atenció assistencial, no és una construcció llibertària perquè depèn molt del moment i de l'estat de l'educand, no és l'aprofundiment de l'amistat.

Però, ¿què és exactament l'educació tal com la plategen els educadors de carrer? ¿En què consisteix el missatge que es transmet per medi de la relació educativa?

"La educación yo la entiendo, no como el magistrado que se sienta y dice cuáles son las cuestiones que han de cambiar, que da los consejos. Lo primero que intento es que haya una demanda o un interés, y de aquí procuro establecer un diálogo de reflexión para derivar después en preguntas como: "Tu esto, ¿cómo lo ves? ¿Tu crees que esto es así y así?. Yo te digo que tes vas a encon-

trar con esto y con lo otro. ¿Tu crees que realmente es así?. Anda, sigue adelante para ver hasta dónde llegas". Acostumbro a no aconsejar demasiado; mi problema es educar" (Entrevista I)

"Lo de integración es una palabra muy fuerte -pienso que la mayoría de nosotros no estamos muy o nada integrados; pero sabemos nadar y guardar la ropa-. Hay que transmitir a los chavales esto: que sepan nadar y guardar la ropa. De alguna manera hay que jugar con esta inmensa fuerza que es la sociedad y que los va a aplastar; que no se opongan tontamente a esto. "Es una pared y no te des cabezazos contra la pared; entra por la puerta hasta la rendija. Hay estas normas sociales y, si no las cumplís, os van a comer. Buscad la manera de quedar bien con las normas sociales y haced lo que queráis". Esto es muy difícil porque ni nosotros lo tenemos claro... De alguna manera enseñarles la otra cara de la medalla: tiene sus ventajas pasar por el tubo. Yo no voy a engañarles: tienen que aceptar que hay unas normas que han de respetar y son demasiado pequeños para enfrentarse a la sociedad. Esto no es fácil porque la primera contradicción la tengo yo" (Entrevista II)

La relació educativa, a més, deixa clares aquelles distàncies entre l'emissor i el receptor; no es pot anar amb falsejaments o amb falses apariències que desvirtuarien la mateixa

naturallesa de l'acte pedagògic. Les declaracions dels nostres interlocutors no deixen cap mena de dubte al respecte.

"Lo primero que hago es dejar muy claro lo que soy: un educador de calle dependiendo del ayuntamiento y tengo las funciones de tal y tal. No soy ni colega, ni soy amigo; quiero ser uno más de ellos como educador y como persona adulta. Marco bien estas distancias" (Entrevista I)

"Jo no m'amago mai que sóc educador. Marco distàncies. Jo sóc un col·lega que els nois veuen que fot canya quan em passo. No em sembla malament que em tingui per col·lega; però has de tenir una certa autoritat per marcar uns límits en moments determinats. El que ha de saber és que cobro per a fer això. Si dic als xavals queestic aquí perquè m'agrada molt estar amb ells, perquè vull ajudar, estic estafant" (Entrevista III)

"Nosaltres sempre hem dit que som educadors, altrament seria enganyar els nanos i la gent adulta. "Si t'aguantto, és perquè em paguen per això" (Entrevista IV)

Sempre em presento com adult, altrament seria enganyar. Jo no enganyo a ningú; seria un "jiripolles". Sóc representant com adult d'un altre món i vull que passi per allà on jo dic. No sóc el representant d'aquest món, sóc només una petita passera per connectar" (Entrevista VI)

El procés pedagògic de l'educador de carrer, marcades aque-

lles distàncies, intenta lliurar un marc de referència que, a l'ensembl que acull la persona, l'apoya a través de la imposició d'una certa disciplina.

"Soy yo quien trata de generar la cohesión; les encanta tener un marco de referencia, un sitio que les acoja de alguna manera, que les manden, que les riñan. La que trata de organizar el rollo soy yo. Pero, si funciona porque es un grupo que ya tiene su vida propia, yo me aparto. Siempre tienen que estar muy apoyados. Intento que vaya siendo una cosa de ellos; pero tienes que estar siempre apoyando...

A los chavales se les tienen que dar límites. Antes yo estaba por la confianza absoluta y la carencia de límites; pero el chaval te reclama unos límites, unas sanciones, unas normas. Yo he hecho una evolución muy grande en este sentido: los chavales o pasan por un sitio o están perdidos; ya los puedes mandar directamente a la Modelo. Si hay que mostrarles algún punto de salvación a esta gente, tienen que pasar por las normas establecidas; aunque estés en desacuerdo con ellas...

Haciendo algo les estás enseñando el cómo hacerlo; "siéntate bien, no chilles, si él ha ganado otro día te tocará a ti...". Yo les enseño a manejarse, ésta es la palabra" (Entrevista II)

Es senzillament la transmissió d'unes pautes de comportament en la vida col·lectiva que el xaval que ha viscut en un context

desestructurat i sense pautes reclama i exigeix. Es intentar fer entendre a l'educand que cal acceptar unes normes del joc i intentar sobreviure.

L'educació de fet coacciona per coses que beneficien a l'educand sense adonar-se'n.

"Hem d'estar negociant constantment. Nosaltres coaccionem (entre cometes) i s'ha de fer. Els coaccionem per coses que els beneficien a ells" (Entrevista III)

Es per això que el procés bàsic i central es fer prendre consciència de la pròpia situació per les tècniques educatives que sigui; en aquest camí de l'autodescoberta la imaginació pedagògica és infinita.

"Un dels objectius és oferir al noi que es troba amb dificultats de relació i d'aprenentatge un marc de referència; ell pot trobar algú que l'ajudi i que no el recolzi. Recolzar... depèn del que faci el nano; segons com, tampoc serà un recolzament. És un marc en el que el nano pot trobar algú que li pot oferir coses per a què se'n surti d'alguna manera. No s'imposa res i sí es proposa. L'educador de carrer li ofereix coses i poden comptar amb ell; però en segons què el controlarà i li estarà una mica a sobre.

Tots aquests nanos tenen unes activitats més o menys marginals i l'educador de carrer intenta que facin un altre tipus d'activitat més integradora, més normalitzada. Això li convé i, si no vol seguir-ho, allà ell"

(Entrevista V)

"Als "tios" els faig escriure molt, és una dinàmica pròpia que la vida m'ha ensenyat. Es una metodologia que pot fer riure. No és important el que fas, sinó com ho facis; el que dones és el de menys.

Aleshores, fas que es descriguin i es dibuixin com es veuen: quins sentiments tenen, què els hi passa per dins, per què tenen un conflicte. Te'n adones de l'esforç d'un xaval que quasi no sap escriure i que sigui capaç de fer-ho" (Entrevista VI)

"Es tracta de comunicar, conversar i conversar i mirar que se'n adoni, que decideixi i s'arribi a decidir. Quasi mai insinuo el canvi: escolto i espero. I el dia que veig que tot es favorable per un canvi, arriba a fer-lo" (Entrevista VII)

"Els nanos paguen una quantitat. Sóc partidari que res sigui absolutament gratuït, encara que només sigui simbòlic; però que paguin alguna cosa, encara que siguin cinc duros. Això estableix una relació de què en aquesta vida tot val alguna cosa" (Entrevista III)

"L'important és que el nano arribi a assumir un grau d'oportunitats de sortir del rotllo en el que està ficat. No es tracta de fer espectacles, sinó que és un problema de conscientització" (Entrevista IV)

En segons quins moments, l'educador àdhuc controlarà l'educand amb la finalitat que sigui capaç de fer l'opció. Sovint,

haurà de fer recurs a la idea de pacte, de negociació, de xantatge, de coacció i àdhuc forçar les situacions. Aquesta no és més que una tècnica educativa amb la intenció de lograr una eficiència en la seva mateixa intervenció. Es cert que aquest pacte no serveix per a tots, sinó per a un subjecte tanmateix ben determinat: ni aquell que cedeix al pocés d'adaptació amb immediatesa ni aquell que es troba obertament despenjat de tot.

"Com que els nanos volen venir molt al taller, pel que fa als absentistes escolars els educadors fem una mena de pacte: "aniràs a l'escola el dematí i a la tarda et deixarem venir aquí". Si no va a l'escola, no vindrà tampoc al taller; el forcem a anar a l'escola" (Entrevista V)

De fet, quan l'educador ha aconseguit l'objectiu de la transmissió d'un marc de referència determinat (el retorn a l'escola, per exemple), la intervenció sobre aquella persona no és mai un cas tancat, perquè l'educació, en el període de formació d'una persona, és seguir per la via de donar uns models, unes pautes, uns elements de situació en la vida quotidiana.

En un context clarament difícil i hostil que imposa uns models de comportament desestructuradors, l'educador de carrer intenta oferir models alternatius que permetin reestructurar les persones; el paper que vol jugar l'educador és el de donar un model coherent.

"Cuando se pretende trabajar con un chaval, hay que darle un modelo en donde él se pueda afirmar. Por

ejemplo, si pretendo trabajar con un chaval de 12 años, que tiene unas carencias muy grandes, que está por ahí tirado todo el día en la calle en donde hay una gente que le va influyendo, sé que va a coger unos modelos de imitación determinados y, además, no se va a estructurar. Si tu pretendes darle un modelo, se puede estructurar de alguna manera... Estos chavales son tan tiernos, tan fáciles de captar, que antes de que hayan tenido una experiencia en la calle puedes hacer mucho en su personalidad con cuatro o cinco meses que los trates. Les das un modelo de comportamiento que te lo aceptan porque no tienen otro; cualquier cosa que digas la van a utilizar" (Entrevista II)

"La relació educativa és fonamentalment un trasvàs d'informacions i de models que són útils per a tothom. Jo no tinc cap inconvenient en presentar un model als nans i d'aquí neix una relació. El meu model té uns elements crítics i jo no intento mai imposar res; la crítica se l'ha de fer ell.

Les causes de la marginació no les sé; penso que són múltiples. Tant pot ésser que sigui una falta de model com no i penso que hi ha moltes coses en la vida d'una persona que s'intueixen; ho tinc més clar del que sé expressar-ho. Pot ésser falta de models o que s'han creat el seu model (tothom funciona a la seva manera). El que sí que penso és que hi ha moments en els que una

persona pren consciència de la situació en la que està i és un moment molt important per treballar. Si jo presento un model, estic treballant per a què canviï la seva forma d'ésser. I hi ha moments que els xavals no saben ni el que són ni el que seran. No es pot generalitzar: no tots estan desestructurats" (Entrevista IV)

Sobre el tema fonamental de "l'esperit crític" els nostres educadors de carrer no s'hi enganyen en absolut: primer es tracta de donar elements de suport, d'apoi, de protecció i d'autoconsciència i, després, si les circumstàncies hi ajuden, donar esperit crític.

"Teóricamente, si estás trabajando en un marco educativo, tendrías que dar elementos para que esta persona pudiera salir al paso...

Si los chavales el problema que tienen es la dificultad para interpretar las cuestiones del INEM o las de fomento del empleo o de la formación profesional o lo que sea, yo lo que trabajo es el cómo llegan a dominar esto...

Soy educador de calle y la educación la entiendo como dando elementos que formen la personalidad y la autonomía personal y el espíritu crítico tiene que estar en cada momento... Para mí plantear una cuestión de cultura del ocio en la gente que yo trato, es plantear un espíritu crítico cantidad de chulo que sirve para unas élites determinadas; pero no para una gente que el

problema que tienen es el de desenvolverse en el mundo del trabajo. Primero vamos a darles elementos y luego ya hablaremos de espíritus críticos" (Entrevista I)

"La integració crítica, que és un terme que hem utilitzat moltíssim, àdhuc perd una mica el seu contingut. Què vol dir per a cadascú? Segurament que coses molt diferents. Sóc molt pragmàtic: s'ha de donar a aquests sectors de població un mínim de les possibilitats com tenim la resta. Aleshores i a partir d'aquí que faci el que li doni la gana. El que vulgui integrar-se no críticament i treballar a l'empresa, és la seva vida. El que tinc que intentar d'entrada és que pugui accedir a un lloc de treball, a la cultura, a la sanitat, als serveis, que quan tingui fills pugui saber les vacunes que calen: això és el bàsic. Que sigui crític? Perfecte, tindrà més autonomia... Es una idealització la integració crítica" (Entrevista III)

I és que el drama profund és de com conjugar els dos móns en presència: el de la societat de l'ordre i el consentiment i el de la marginació i la divergència. L'educador de carrer és plenament conscient que ell és un pont entre la família i el xaval, una petita passarella per a connectar.

"El modelo es cómo conjugar estos dos mundos" (Entrevista I)

"Es difícil; pero intentas ni cargarte a la familia, ni justificarla" (Entrevista II)

"Jo vull que arribi a un món de més solidaritat, de més felicitat i al qual, si lluita, pot accedir-hi amb la condició que surti de les seves trampes. No sóc el representant d'aquest món, sóc només una petita passarella per a connectar i, si li "mola", aquest xaval vindrà i, si no li mola, allà ell" (Entrevista VI)

La seva tasca és la d'educar adaptant i la d'adaptar educand. Es plenament conscient que la intervenció pedagògica encamina i indueix; el seu problema com a pedagog no és el de si va o no contra corrent, sinó el d'encaminar la persona utilitzant tots els recursos possibles i que siguin a l'abast. L'educació serà sempre el tema fonamental que permetrà la mateixa definició de la seva identitat com a professional.

"Toda relación conlleva que tu de una manera u otra encaminas. Al educador le entiendo como enseñando algunas cosas por medio de una pregunta o a través de un interés sobre algo. Yo enseño lo que sé. Y, por otra parte, tengo un encargo institucional y procuro no hacer terrorismo institucional, no ir contra corriente. Y no lo hago porque creo que no es eficaz. Cuando estamos entre nosotros siempre estamos con lo mismo: si controlamos, si hacemos conductismo... Lo estamos haciendo, yo lo tengo muy claro. A mi me pagan ciento y pico mil pelas al mes para decirme: "colega, tu te encargas de esto". Sí que hay inducción, claramente" (Entrevista I)

L'educació no és dogmàtica, no és la transmissió d'uns principis absoluts i inalterables. Precisament perquè la intervenció educativa s'ha d'adaptar a la dinàmica social que imposa la mateixa realitat, tot absolutisme queda al marge de l'esforç educatiu, de la relació educativa.

Però el drama és que ens trobem en el context d'una crisi de valors molt forta. ¿On és el món dels adults que ha de servir de referència modèlica pels xavals que tracta l'educador de carrer? Els models a transmetre l'educador de carrer no se'ls pot treure de la màniga. Quins punts de referència són vàlids? Si l'educador ha de transmetre valors, perspectiva de quotidianitat i un estil de vida, quins són els mínims que es poder oferir a aquests joves? A quina societat s'educa a aquests xavals?

Segons testimoni dels nostres mateixos interlocutors "tot està bastant distorsionat i els personatges que té al seu voltant, els senyors dels barris, els de les botigues, també estan bastant distorsionats". Quin model de societat oferir?

Adhuc s'afirma que "el nano gitano no és més conflictiu que el nano paio". Al gitano, que està fora de la nostra cultura i que valora altres coses que no és la feina estable, que és més romàntic i que té una procedència nòmada, la família reforça una marginació que es veu emparada dintre del que és el seu entorn familiar. De fet, no té un conflicte massa gran.

El paio, en canvi, viu una desestructuració molt forta per causa de les carències socio-econòmiques i valora culturalment d'una altra manera la marginació. La supervivència en aquesta

història és difícil i provoca traumes molt més durs.

El nano, sigui paio o gitano, no sap què fer i aquí hi ha també una demostració evident d'una gran manca de valors. No té punts de referència i pot acabar adoptant una conducta desviada només i únicament com a recurs pràctic per tal d'omplir el seu temps d'oci, per tal de superar un avorriment.

L'educador de carrer es troba en una situació de desconcert davant la seva voluntat pedagògica, perquè un món sense valors és també un món buit de continguts educatius. El testimoni dels nostres interlocutors pren formes dramàtiques a l'hora de plantejar-se aquestes qüestions que condueixen al desconcert, no solament de la pedagogia de l'educador de carrer, sinó de tota pedagogia.

"Estic molt cremat... I quan parlo de crisi, no ho dramatitzaria. El que crec és que estem parlant d'un procés educatiu i del que es tracta és de treballar amb una població que està al marge dels serveis que tenim. La crisi és veure que és molt complicada la tasca que s'està fent des de l'àmbit de l'educació. En aquests moments pots parlar amb un mestre d'EGB i també s'està preguntant els continguts que està donant, de què servirà als seus alumnes? Tampoc té massa clar de què serveixen els programes. I el mateix passa amb la programació de noves carreres. Estem en una crisi gravíssima de valors i l'educació també hi participa. En l'àmbit no reglat que és el nostre, també ens inter-

rroquem: què vols traspassar a aquests sectors de població? Cal oferir-los uns mínims; però quins són en aquests moments? La feina se'ns en ha anat en orris i ja no funciona que a partir dels 16 anys es comença a treballar (a mi em sembla perfecte que s'hagi acabat). I allò de la "sociedad del ocio" tampoc arriba. Cap a on els integres?

Els hi estàs proposant que deixin d'anar a robar un cotxe, que no facin el "tirón", que no vagin a obrir un pis... els pots oferir que farem futbol, que anirem a fer escalada... (un nano de 14 anys a vegades ni sap que es pot divertir jugant a futbol).

Per desmitificar la delinqüència s'ha de dir que un nano de 14 anys, si va a obrir un cotxe, és perquè s'avorreix i això és una mica culpa de tots. Pot succeir que, per a passar-s'ho bé, se'n vagi a obrir un cotxe. A aquesta edat no ho fa per necessitat, és només perquè no té massa oportunitats. El nano que està tot el dia al carrer, s'avorreix i l'aprenentatge delinqüencial és una forma de fer alguna cosa; és molt d'ambient cultural, d'inèrcia. Les peles són per les seves despeses; no van a la seva mare: "Mira, hoy te traigo 2.000 pelas" (Entrevista III)

Els problemes que tracta l'educador de carrer existeixen independentment de la consciència social que se'n tingui; són una realitat que està aquí en la vida quotidiana i que demana a crits

una intervenció educativa. L'educador no se'ls inventa i menys encara els fabrica, sinó que són aquí.

Quan els serveis socials o l'anomenat Estat del Benestar generen un recurs, és que hi ha consciència que existeix una concreta carència social i per a afrontar-la s'ha pensat amb aquest determinat recurs. I la institució generada s'omple de persones necessitades d'aquella ajuda per la qual ha estat creada. De cap manera s'ha de pensar que les necessitats no existissin anteriorment a la creació del recurs, perquè els problemes existien abans i més enllà de la presa de consciència col·lectiva.

Hi ha una mena de feed-back entre la realitat i la consciència.

"A raíz de que se crean los Hogares Mundet, se crea un tipo de personas que va para los Hogares Mundet; si se crea un centro para drogadicción, la gente puede tomar conciencia. Si los problemas existen, tienen realidad; otra cosa es que el grupo social más amplio lo tenga en cuenta" (Entrevista I)

I el curiós és que el mateix educador de carrer progressa en la seva capacitat pedagògica, el seu "saber fer" professional. La realitat que tracta l'ensinistra, l'educa a ell mateix i li genera una evolució dinàmica mantes vegades difícil d'explicar; però que és tan real com la vida mateixa.

Com vam veure més amunt, s'aprèn en la pràctica i tot el que s'aprèn es va utilitzant. Seran noves formes d'identitat profes-

sional, nous posicionaments davant la mateixa i única realitat quotidiana; però el que és absolutament innegable és que es dona un creixement constant en la seva mateixa funció pedagògica.

Els nostres interlocutors són tanmateix ben explícits en aquest sentit.

"Siempre estoy hablando de diferentes momentos en la realidad que trato y éstos son también míos. Al principio, me presentaba mucho como el personaje que te puede echar un cable; esto es un error. Ahora lo que hago es dejar muy claro lo que soy: un educador de calle y ya suena a algo. A través de mi forma de comportarme, ya van codificando un poco qué soy yo. Lo que sí que procuro es intentar ser el personaje que entra y desaparece de pronto...

La práctica cotidiana hace muchas cosas. Por ejemplo, un día te entra un personaje que te cuenta que quiere dejar el caballo. Y dices: "aquí voy a hacer mi agosto, voy a solucionar un problema: este tío abandonará el caballo". Y resulta que al día siguiente te viene con un colocón y, con un trompazo en la puerta, te dice: "tío, me tienes que dar pasta". Se te ha desmoronado la historia aquella; son técnicas o cuestiones que vas aprendiendo. Y entonces te das cuenta que, si tiene los ojos de plato, tiene un colocón y lo que está diciendo en aquel momento es circunstancial porque lo que tiene es una enfermedad" (Entrevista I)

"Tot el que havia après anteriorment, és a dir, la base de la piràmide, es va utilitzant. Vam seguir la filosofia dels col·lectius fent-hi participar l'associació de veïns per decidir què n'haviem de fer de les peles...

En aquesta tasca nostra, si no vols quedar-te estancat, has de renunciar a moltes coses... de la nostra plusvàlua se'n aprofiten els xavals...

Tingui o no tingui estudis, jo em considero un pedagog. Crec que la Universitat només pot fer que sistematitzar teòricament el que ja sé i faig" (Entrevista VI)

Tota aquesta profunda i complicada intervenció pedagògica de l'educador de carrer, precisament perquè es tracta de quelcom que és una mediació entre una realitat dinàmica i canviant i un món tan difícil de definir i també per la impossibilitat de donar fórmules estereotipades i fixes de la mateixa essència de la relació pedagògica que s'estableix, comporta unes mesures tanmateix ben difícils de fer.

Quan s'ha originat un canvi? Com es mesura l'eficàcia d'una determinada intervenció? Es que, en definitiva, es pot parlar d'eficàcia i rendibilitat en aquesta feina? Quina ha estat la veritable causa del canvi observat en una determinada persona?

Ningú, àdhuc ni el mateix educador de carrer, està en condicions per a considerar l'èxit o el fracàs de la seva intervenció. Aquesta és una dada que només el temps pot arribar a dir.

"Hay que decir que en las cuestiones más concretas de actuaciones o intervenciones que he tenido, primera-

mente nunca puedes medirlo después, sino al tiempo, cuando tienes la posibilidad de verlo al tiempo, y segundo, cuando te has dado cuenta que lo que has trabajado ha tenido una eficacia. Si estás educando, tengo muy claro que aquello funcionaba mientras has estado agarrado al barco; pero lo que hay que ver es en perspectiva de cómo se mueve aquel barco y lo que ha pasado: si se va o no contra las olas.

Ahora, cuando venía, me he encontrado con un tío que era yonqui. Me contaba que lo ha dejado y que ahora está casado y su mujer está embarazada y que el tío no quiere que dentro de su casa ahora se fume. Aquello que dices: "hombre, no era eso tampoco". Es su iniciativa, es a lo que él ha llegado -porque, por supuesto, no soy yo quien para determinar esto, para saber hasta dónde tiene el tío que llegar o no llegar" (Entrevista I)

"Hi ha un italià que diu més o menys això: "El chaval en relación con el adulto es como un bolsillo donde van entrando monedas. Llega un momento que tu tienes que sacar monedas para pagar no sé qué. En los momentos de carestía, que tengas o no monedas, es lo que te da posibilidades".

Es com dir que la relació que tu vas establint en alguns casos és possible que no serveixi i, a més, tampoc ho pots avaluar en moments concrets, perquè tot el que una persona va interioritzant és bastant complex i no és d'un dia per l'altre.

Del que estic segur és que hi ha una sèrie de nanos pels quals la relació que s'estableix serà beneficiosa" (Entrevista III)

"Jo hi crec en allò del "libre albedrío". Hi ha molts condicionaments i per alguna cosa som éssers intel·ligents i sabem el que fem i hi ha moments d'inconsciència. Nosaltres ens hem trobat que hem treballat una qüestió puntual, una crisi molt forta i hem fet recapacitar a una persona mínimament reconduïda. Es el cas de l'individu que ha fet un delicte fort i que n'era conscient. I l'únic treball que hi ha hagut és quan l'ha agafat la policia i s'en ha adonat del que estava fent... (Entrevista IV)

La riquesa aportada pels nostres interlocutors en el tema central de les nostres preocupacions analítiques, ens posa sobre la taula un perfil del que és el procés pedagògic al carrer extraordinàriament interessant.

De tot l'entrellat de postures i d'opinions, d'actituds i de maneres de fer, podríem destacar almenys dos elements.

El primer, és que l'educació al carrer (i qui sap si tota mena d'intervenció pedagògica) no és dogmàtica; és a dir, no és la transmissió d'uns principis, d'uns postulats, d'unes formes de conducta imposades i determinades. L'educació és senzillament la proposta sistematitzada d'uns models que, acordant-se a una certa racionalitat pràctica, són aconsellables pel que fa al seu interès concret en la vida quotidiana.

Es per això que l'educació no té res a veure amb un control social tal com l'entendem correntment, ni tampoc és un procés assistencial, ni una simple relació d'amistat, ni pretén anar contra corrent, ni en són esperables uns resultats immediats. O l'educació s'imbrica en una dinàmica social, adaptant-se a unes circumstàncies contextuais concretes, o el procés educatiu és quelcom frustrat, mancat i, àdhuc, contraproduent.

El segon element a retenir és el de la constatació de la singularitat del procés pedagògic al carrer en tant que control social. L'educador no viu un món idíl·lic, ideal i abstracte, sinó que intervé en un món plagat de contradiccions i fa una proposta de models a uns subjectes que es troben al nucli mateix de la contradicció. La lectura d'aquesta realitat tan difícil que proposa l'educador es centra en la veritat de les coses tal com són. Hi ha en ell una voluntat gens encoberta de no enganyar ni falsejar les coses.

L'educador, aleshores, es veu obligat a integrar a aquesta societat i no a una altra i per això que fa una inducció i una reconducció de les situacions reals intentant de fer veure el profit que se'n treu de seguir unes normes concretes que s'imposen des del sistema. Aquesta postura fonamental sotmet al mateix educador de carrer a una tensió personal, puix que acaba proposant uns models i uns projectes realistes que ni ell mateix té prou clar.

La pedagogia al carrer se'ns apareix aleshores com un dels processos més difícils i més angoixants de les tasques pedagògi-

ques possibles. L'educador educa adaptand i adapta educand. Aquí hi ha el veritable secret de l'eficàcia de l'educador de carrer.

La seva integració serà "crítica" fins allà on pugui ésser-ho; però l'aspecte "crític" acaba essent un tema absolutament marginal en la complexitat temàtica de la seva funció.

E. Del desgast emocional a l'equilibri. Els problemes de la im-
plicació.

La feina de l'educador de carrer és dura, carregada de dificultats i plena de contradiccions; segurament que amb una problemàtica molt més complexa que qualsevol altra professió.

"Si alguien tiene clara una vocación o un interés sobre algo, ya presume un poco con lo que se va a encontrar. Es aquello de que "si tienes vértigo, no te montes en globo", ¿no?. Si ya sabes que te va a pasar esto, no te metas, porque te encontrarás con cabreos constantemenete. A nivel personal, me encuentro con que me gusta lo que hago, aunque te encuentres con tropiezos; si no, no estaría"
(Entrevista I)

El món que freqüenta l'educador es defineix precisament per les carències humanes i socials de les persones que fan l'objecte de la intervenció. I en aquest sentit aquesta és una feina que implica tota la persona i que comporta situacions personals molt conflictives que poden suposar l'enderrocament emocional de la mateixa persona de l'educador de carrer.

"Jo he estat a punt de plegar set o vuit vegades. Si hi ha un xaval que se'm suïcida, jo marxo sense

pensar-m'ho... Nosaltres no ens passem d'ésser professionals; això no és cert. El que no podem dir és "ja t'apanyaràs" (Entrevista VI)

Davant del conflicte interior de la implicació, l'educador ha de mantenir el cap sobre les espatlles i aquesta és una conquesta lenta i difícil, que té els seus alts i baixos, que té els seus avenços i les seves reculades. Cal protegir-se davant d'un treball que esgota i consumeix les resistències personals.

El principi fonamental de l'educador de carrer és que ha de racionalar la feina i objectivar al màxim allò que té entre mans.

"Cuando me hice profesional, lo viví como profesional y puedo hablar no solamente de mi presente sino también de mis antecedentes. Diría que he tenido etapas en las que me implicaba muchísimo y he tenido etapas en las que he intentado racionalar, más que racionalizar, mi trabajo. Hacerlo por raciones y hacerlo racional. "Si yo me ocupo de este problema, lo intento solucionar; pero he de crearme un filtro que es importante para saber cuál es el momento en que estoy trabajando y qué es lo idóneo que puedo hacer en este momento". Si me preocupo mucho, me estoy embotando y no consigo nada ni tampoco saco nada en claro. No lo consigo.

Es cierto aquello que "todo lo humano me concierne"; pero intentas racionalarlo. Esto es bastante

difícil porque hay situaciones que no sabes cómo tratarlas; en las relaciones humanas es difícil despreocuparte, que no te influyan para nada"
(Entrevista I)

El problema clau és el de saber establir una distància entre el que pertany a la tasca professional i el que és exclusiu de la vida privada. No es pot entorpir el que toca a la privacitat i una raó de pes, a part de la qüestió personal, és la necessària eficiència en el propi treball. Tot i ésser necessària una certa empatia, es pot acabar destrossat i això amb la bona fe més gran del món. Aquesta és una distància que s'aprèn per necessitat.

"No todo el mundo es capaz de aguantar una profesión como ésta. Si te sientes profesional, hay que saber establecer la distancia entre lo que es tu profesión y lo que constituye tu vida privada. Ha de existir siempre esta distancia" (Entrevista II)

"Separar la vida personal del treball s'aprèn per necessitat; però hi ha vegades que t'enneures molt i que portes a casa les neures de la feina. A vegades s'enfonsa el món (és un dir) i ha d'ésser molt gros per a què acabis dient: "em passaré un mes sense anar per casa" (Entrevista IV)

Aquest és un equilibri difícil i a l'ensem necessari: sense deixar de posar una càrrega personal emotiva en la feina que es fa, se l'ha de concebre com un servei degut en justícia i, sobretot, no personalitzar mai ni els èxits ni els fracassos obtin-

guts. No és la persona de l'educador de carrer la que està en joc en les complexes situacions exitoses o no de les situacions d'intervenció, sinó una xarxa complexa de causalitats socials que poden actuar favorablement o desfavorablement en el sentit d'una determinada eficàcia d'aquella intervenció.

"Com més clar tingui la gent que és una feina com una altra (encara que hi posis més càrrega personal i afectiva) i que aquests sectors sobre els que es treballa tenen uns drets de les entitats públiques i que aquestes paguen per a realitzar-la en tant que la concebeixen com un servei, és bo que es tingui aquesta visió. No som missioners, ni messiànics, ni no sé què; com més lluny d'aquesta visió millor. Altrament, entrem dintre d'aquella dinàmica: "Per què em fan avui això a mi? Per què aquell nano, quan avui jo he estat parlant amb ell, se'n ha anat a robar no sé què?". Hi ha el risc de personalitzar-ho tot: "jo sóc maquíssim, sóc super bo, un superman". I, si surt malament: "¿qué les he hecho yo para que me hagan esto?". Són concepcions que, com més s'oblidin millor... Cal intentar marcar una distància amb la feina que fas. Evidentment, tu hi tens una implicació encara que no vulguis; però s'ha d'intentar canalitzar per la via de l'objectivació professional. Qualsevol relació que es doni amb els nanos, qualsevol.

conflicte, no t'estan fent a tu la putada, no hi ha res contra teu; tu ets un element que està allà al mig. Els resultats bons no són teus, sinó de tots els que estan jugant allà dins i que són elements comunitaris. Si les coses van molt bé, no tens per què posar-te la medalleta i, si van molt malament, tampoc sóc el culpable de la pel·lícula. Jo, per exemple, sublimo molt menys la feina que abans. Abans somniava amb la feina, anava més angoixat i això és un pocés: vas establir professionalment unes certes distàncies, tens un mètode i això t'ajuda. D'implicar-te, t'impliques; està claríssim; però és una implicació més objectivada"

(Entrevista III)

Sembla que l'única cosa que salva és la consciència de què l'excessiva implicació està àdhuc destruint la pròpia labor; si hi ha consciència, s'ha trobat la clau de sortida de la contradicció.

I aquesta consciència s'obté de les maneres més diverses. Adés a través de l'equip de treball social,

"La feina de l'equip ha d'intentar objectivar el màxim la feina. Això que és tan simplista, si par-teixes d'un equip, ajuda bastant" (Entrevista III)

adés la consciència es realitza i s'objectivitza amb l'ajut d'un psicòleg,

"Per separar la vida professional de la privada,

durant l'any hem estat amb el psicòleg intentant de fer sessions amb cada col·lectiu de professionals per atendre a això: l'angoixa, la implicació en cada un dels casos, ajudant a fer la separació" (Entrevista V)

adés amb el suport i la coherència que prové d'una comunitat religiosa.

"El treball de carrer és molt pesat. Jo tinc un gran avantatge davant del desgast personal: estic en una comunitat religiosa de tretze germans i hi ha una gran amistat entre tots. Sempre pots parlar amb algú. Tinc aquest suport que em fa molt bé. Qui no és capaç de disfrutar amb aquesta feina, val més que es retiri. Et desgasta físicament; però no a nivell d'esperit" (Entrevista VII)

Es interessant observar les solucions diverses que empren els nostres interlocutors per tal de garantir aquesta distància entre vida professional i vida privada.

Per exemple, hi ha qui restringeix deliberadament les seves hores de treball o està amatent a no excedir-se de les hores convingudes,

"Nosotros tenemos un horario flexible en la administración y yo procuro restringir mi horario, cosa que tampoco hacía antes" (Entrevista I)

"Tienes tu jornada de trabajo y no puedes estar todo el día trabajando" (Entrevista II)

s'arriba a la convicció que s'han d'assumir les pròpies limitacions,

"El nostre treball crema? Sí i no. Amb vint-i-set anys d'estar en aquesta feina no em sento cremat i l'única cosa que em passa és que ara ja no puc córrer tant com els xavals; amb això veig que haig de donar pas als xicots joves. Començo a tenir unes limitacions. Ja estic desitjant que els altres educadors agafin la guitarra per a poder tocar el dos; aquestes assignatures ja les tinc aprovades i, de mica en mica, em vaig retirant"

(Entrevista VI)

fins i tot s'afirma categòricament que cal despullar-se de tot egoïsme i de qualsevol recerca de gratificacions personals,

"Vam començar a fer coses, treballant molt els dissabtes i amb els "gitanillos de turno". Vaig trobar que era un camp interessant. Molt altruïsta tampoc ho era; més aviat una cosa egoïsta: "jo vull fer això perquè em gratifica més que estar picant a màquina". En el fons són plantejaments que en podríem dir humanistes, de voler fer coses"

(Entrevista III)

si més no, es té la necessitat indeclinable de verbalitzar subjectivament les angoixes,

"Els conflictes diaris s'han de poder verbalitzar amb el company del costat, subjectivament. Ja

s'objectivarà al cap de la setmana amb l'equip; però s'ha de poder verbalitzar l'angoixa del moment, si no, és l'"hòstia" (Entrevista III)

"L'avantatge de l'educador és que, en no treballar sol, té una altra persona que sempre pot fer de paraxocs de les neures. Es un tipus de feina que, segons com la facis, et pot amargar molt la vida. Un de sol pot començar a fer barbaritats i amb un altre sempre és més fàcil mantenir l'objectivitat. Es dona molt el cas que un s'enganxa amb un nano per una qüestió més sentimental que res i l'empatia és necessària; però arribar a determinats extrems, pot estrellar-te i fer-te mal a tu mateix. Imagina't que et passis una setmana o dues o un mes estrellant-te amb un nano buscant-li una sortida que no existeix; això és molt "fotut". Els fracassos sempre hi són; però, si ho pots compartir, és molt menys amarg" (Entrevista IV)

hi ha qui creu important no viure al barri per tal de marcar les distàncies amb la feina quotidiana,

"No visc al barri ni m'he plantejat mai de viure-hi i crec que és millor, perquè et vindrien a casa; no només els nans, sinó les mares, l'associació de veïns..." (Entrevista IV)

"Vivo con dos chicas en una casa de campo" (Entrevista II)

finalment, hi ha qui ho raona per la impossibilitat d'adoptar els educands i, encara menys, d'emportar-se'ls a casa.

"Si los chavales se derrumban, tu no puedes adoptarlos" (Entrevista II)

"El que no faria mai de la vida és emportar-me algú a casa" (Entrevista IV)

"Amb la meva dona vam fer una cosa que és l'últim que ha de fer un educador de carrer: emportar-nos uns nanos a casa" (Entrevista VI)

Podem concloure que aquesta és una feina difícil, àrdua, costoruda, exigent i amb connotacions emotives que impliquen sèriament la mateixa persona de l'educador. El treballar amb persones, i més encara si aquestes són marginades, no deixa indiferent la mateixa vivència de l'educador.

Separar la professió de la vida privada és no solament una necessitat -donat el compromís que comporta de cara a la mateixa identitat professional de l'educador de carrer-, sinó una condició d'eficiència en la feina. Aquesta és una labor lenta i feixuga que s'aprèn sobretot a partir de l'experiència de treball; es tracta no gensmenys que de refer constantment l'equilibri entre càrrega personal indispensable i esgotament subseqüent de la resistència anímica. Un dilema ben difícil de resoldre davant dels requeriments constants d'aquells que són l'objecte de les diverses i variades intervencions de l'educador com a pedagog i això en el context d'unes realitats complexes i contradictòries.

Conclusions

1/ Sembla que la identitat professional de l'educador es construeix a partir d'una certa predisposició necessària i d'una indispensable sensibilitat prèvia per a treballar en aquest camp.

La formació de l'educador es fa en el context d'una dinàmica del propi treball intentant reflexionar sobre la pràctica que comporta necessàriament la relació personalitzada de l'educador amb el subjecte sobre el que pretén intervenir. S'aconsegueix vàlua professional sumant teorització i praxis; és a dir, quan es procura a l'ensem experiència pràctica, formació acadèmica i reciclatge.

El conjunt permet articular una identitat professional que és capaç de donar una visió científico-pedagògica a la pròpia praxi i introduir una profunda reflexió entorn de la lluita amb les contradiccions socials, el model social que cal transmetre, si la seva manera de fer és reinserció o integració i tantes i tantes qüestions com hem tingut l'ocasió de constatar.

2/ El carrer és un espai difícil per causa de la inexistència de límits institucionals. Malgrat tot i precisament per això, el carrer esdevé un lloc de creativitat pedagògica, precisament perquè esdevé consegüentment un espai socialitzador en molts casos substitiu dels components tradicionals de la socialització (família, escola, església, etc.).

El carrer és un espai lliure que varia en funció del context geogràfic i social en el que s'ubica. De fet, és un entramat complex on les normes de les relacions socials són a vegades ignorades, transgredides o subvertides segons els casos. El carrer assenyala una mena de cosmovisió, implicant un model convencional, una subcultura pròpia i un argot singular i específic.

3/ La relació amb l'empresa que contracta és clarament insatisfactòria; dóna la impressió que es tracta de llenguatges diferents. El conflicte deriva fàcilment en interessos o recels contraposats tant de l'educador de carrer com de l'empresa.

L'administració, donada la ignorància sistemàtica que té del que fa l'educador de carrer, es troba davant la pràctica incapacitat d'entendre el veritable sentit pedagògic del seu treball. L'educador, per la seva banda, té un sentiment d'inutilitat davant dels informes i memòries: ningú se'ls llegeix i, encara menys, serveixen per a elaborar una contrastada política pel que fa als serveis socials.

4/ Hi ha una consciència social desfavorable davant les persones que fan l'objecte de la intervenció pedagògica de l'educador i aquesta arriba a generar una incomprensió sistemàtica de la labor educativa del professional. Una condició clara per a comprendre alguna cosa en aquest tema és la proximitat

respecte a la realitat amb la que es treballa.

El poble, en general, es deixa portar pel temor a perdre la seva tranquil·litat i d'aquesta por també en participa l'educador de carrer que només la supera en la mesura que assumeix plenament el seu rol pedagògic.

L'apropament d'ambdós móns, el normalitzat i el marginal, permet, a) socialitzar i propiciar la integració, b) una millor comprensió dels fets de desviació social i c) neutralitzar processos de segregació i rebuig social per causa de la diferència cultural, racial o de conducta.

Un primer fet constatable és que en la majoria de llocs on hi ha educadors de carrer, hi són perquè hi hagut prèviament una demanda social.

Un altre element constatable és que es dona una bona acceptació per part del barri o la zona de treball respecte a la persona de l'educador de carrer; de fet, ell per la seva mateixa feina contreu una mena d'obligació necessària de fer-se i relacionar-se amb el context.

I una tercera constant és que al barri o en el context de vida sempre o quasi sempre els nois sobre els que treballa l'educador de carrer generen i fan una mena de por. Diuen els nostres informants que de qui realment té por l'educador de carrer és de l'administració; és a dir, dels policies, dels plans repressius, etc.

5/ El contacte que realitza l'educador de carrer és exclusi-

vament fruit de la pròpia imaginació i creativitat.

El contacte comporta un procés selectiu de les persones objecte de la intervenció; selecció provocada i planificada pel mateix professional o pel seu equip de treball.

L'objectiu darrer del contacte és provocar un diàleg d'aproximació a un món desconegut i segregat que produirà l'empatia indispensable per a poder-hi fer posteriorment la intervenció pedagògica oportuna.

6/ L'equip en el treball de l'educador de carrer sembla ésser absolutament necessari; però les formes de constitució dels equips de treball i les concepcions pedagògiques que s'hi sostenen poden dificultar o viabilitzar la mateixa professionalitat de l'educador.

Les dificultats en la formació i en la marxa dels equips de treball neixen de la conjunció dels professionals i de les persones que els integren i de la necessitat d'equilibrar el treball individualitzat i el comunitari en tant que es fa indispensable una coordinació amb moltes entitats de naturaleses diverses.

7/ L'avaluació o la mesura de l'encert i eficàcia del propi treball, parteix d'uns objectius, és un balanç més qualitatiu que quantitatiu, es fa sobre coses concretes i en un període de temps definit. Ha de donar com a resultat un testimoni escrit, o sigui, un material analitzable i aplicable per d'altres persones.

L'avaluació ha de permetre fer doctrina entorn dels models d'intervenció en el camp dels serveis socials; però això no es fa sempre i provoca que molts projectes d'intervenció siguin només experimentals.

Les diverses maneres de fer l'avaluació (amb l'equip, amb un seguiment individual o amb una persona exterior a la pròpia feina) no ha d'esperar resultats immediats; la socialització és sempre un objectiu a llarg termini que escapa àdhuc el mateix control de l'educador de carrer.

8/ L'educador de carrer té dificultat en socialitzar educand quan té valors i models socials en crisi per oferir. El que fa l'educador és subministrar els elements de reflexió necessaris per tal de fer possible el canvi; però, de fet, són les persones a socialitzar els qui maduren segons el seu ritme i diran el quan i el com.

En aquesta intervenció pedagògica, l'educador de carrer no fa proselitisme de cap tipus ni tampoc apologia de l'"ordre" social. Intenta procurar les capacitats de percepció i emancipació a fi de què els subjectes marginats coneguin i puguin superar, en el cas de voler-ho, el desarrelament social que pateixen.

9/ L'educador de carrer es sent emocionalment implicat en la feina que realitza; tant més quan treballa amb persones i aquestes pateixen una marginació social forta i dura.

El gran repte personal és el de separar la vida professional

de la privada, puix que hi està en joc la seva identitat professional com educador i la mateixa eficàcia del seu treball. Es només el tenir cura d'objectivar els processos d'intervenció el que permet refer l'equilibri entre càrrega personal i esgotament professional. Aquest aprenentatge d'equilibri esdevé experiència que ve a donar solera professional.

Epíleg

Aquest treball considerem humilment que no l'hem acabat; se'n podria haver tret molta més teorització puix que els materials que tenim a les nostres mans tenen una riquesa inesgotable.

Nosaltres considerem que ens hem hagut de limitar donada l'escassetat del temps disponible i ens hem hagut de moure a un nivell pràcticament voluntarista. Una aproximació més o menys afinada a la comptabilitat del temps emprat per tots nosaltres en aquesta recerca, sense comptar el temps dedicat durant el curs al tema, arriba a la important xifra de les 1.530 hores pel cap baix.

Volem deixar constància, malgrat tot, que aquesta ha estat una feina rica, estimuladora i plena de compensacions i satisfaccions col·lectives. Ens ha permès descobrir la vertadera profunditat de la pedagogia al carrer.

Només manca -i és aquesta la nostra esperança- que aquest paper sigui l'objecte d'un gran debat en el camp dels serveis socials. Es amb aquesta il·lusió satisfeta que considerariem que hem atès un dels grans objectius que ens proposàvem.

APENDIX
Entrevista I (25 maiu 1988)

(Es educador de carrer d'un barri de Badalona. Portava uns antecedents de monitor d'esplai al seu propi barri de Badalona mateix i, posteriorment, va fer una dedicació un cert temps a fer d'educador de manera voluntària al seu propi barri, fins que fou contractat ja per l'ajuntament de Badalona)

¿Por qué los políticos tienen la necesidad de contratar educadores de calle?

-Justamente en ese momento en que se genera toda una movida por el barrio impulsada por una asociación de vecinos, automáticamente se crea una interlocución. Y los políticos dicen: "aquí hay una movida, hay personas dedicadas personalmente a este campo y, de hecho, aquí se dan una serie de problemas. Entonces, vosotros los que ya estais moviéndoos en este campo, es interesante que os incorporeis". Y al cabo de un mes ya supe que estaba contratado.

He estado viviendo en mi barrio desde siempre; o sea, que conocía prácticamente a estos chavales desde muy pequeños. No obstante estamos hablando de un cambio. Cuando pasé a trabajar en el barrio donde me encuentro, yo no vivía allí y no fue hasta el año pasado en noviembre que me cambiaron.

No he vivido las características ni las circunstancias de los niños que trato. A pesar de mis circunstancias marginales como, por ejemplo, ser un marginado académico o cuando tenía 16 años llevar el pelo hasta el ombligo y tal, el mío es otro tipo de marginación; no precisamente de lo que estamos hablando. Yo no lo he vivido para nada.

¿Qué hago en el nuevo barrio? Esta es una pregunta bastante amplia. Allí hay una asistente social y no había habido nunca un educador de calle. Cuando llego allí lo primero que planteo es conocer cuál es el barrio; es decir, el conocimiento más generalista de que si aquí hay una riera, la ubicación física del mismo y de cómo es la gente que lo habita; me baso sobre todo en el trabajo realizado por la asistente social y me dejo llevar y presentar por la asistente social, antes de empezar mi trabajo.

¿Trabajamos en equipo? Cuando se habla de trabajar en equipo, como agregados, yo no sé donde me situaría. Trabajamos en equipos teóricamente, porque tenemos la denominación de equipos de atención primaria; ahora que técnicamente lo hagamos en equipo tengo serias dudas porque depende de cómo se entienda esta pregunta. Tenemos dificultades en saber cuál es el espacio real de cada uno, a donde llega uno y hasta dónde llega el otro. Hacemos un recuento de objetos de trabajo o, lo que yo digo, "capazos de trabajo". A veces coges un chaval de 16 años y no sabrías porqué

concretamente es objeto de trabajo tuyo, o porque tiene 16 años o porque presenta aquella característica concreta con la que trabajar. Precisamente porque no está definido, tampoco me atrevo a decir lo contrario, o sea, que no trabajamos en equipo. Hay muchas veces que se define, pero se puede llegar a definir al nivel del equipo en el que estés; es algo ambiguo. Al no estar definido institucionalmente o socialmente, ello te dificulta el poder transmitir el mensaje concreto al usuario.

La calle no es una institución; por lo menos a la manera como la empleais vosotros los sociólogos. La calle, sobre todo en los países latinos donde los pisos son cantidad de pequeños, es la vida, el lugar donde se relaciona todo el mundo. Para mi particularmente, esa calle es el marco donde la gente vive, siente, se morrea, etc, etc. Se comentaba que en otros países la gente se pica en los "pubs"; en España la gente se pica en la calle: es el marco idóneo para la vida normal. Entonces yo no vivo la educación en la calle como en la escuela, porque cuando hablamos de escuela estamos pensando en un marco, un espacio cerrado. La calle es el espacio donde la gente se relaciona y es en donde puedes aplicar algún tipo de educación, una serie de técnicas educativas. El ejemplo práctico, o sea, para no ir tanto en abstracto es, que la relación que tienen los chavales con el maestro o la que tienen conmigo es totalmente distinta. Hace pocos días una chavala me decía: "Hostia, tu: yo pensaba que como que venías de educador tu serías un tío como aquella cantidad de... como mi profe, no? No veas como te desmadras, tío". Cuando me decía ella esta apreciación, entendía el educador como tradicionalmente se dice: el colegio y tal. Entonces, para mi ese marco es el idóneo para conseguir lo importante que no es otro objetivo que la actitud de los educandos de cara al educador. Si alguien no está predispuesto con una actitud para aprender nada, difícilmente podrás transmitirle ningún mensaje. Yo creo que la calle precisamente posibilita el educar de esta forma práctica, porque es el sitio íntimo donde se vive, no de una forma artificial o de laboratorio como considero que podría ser la escuela.

En cuanto a si ejercemos un control social, este es el debate eterno y constante, es el gusanillo que siempre te pica dentro: si somos un parche, si hacemos control social, etc, etc. Desde un punto de vista personal, más profundo y, tal vez de esta determinada vocación que te mueve a ejercer una determinada profesión y por supuesto que te da de comer, etc., yo intento no ejercerla así; para mi no es un control social. Entiendo que hay una serie de personajes que hacen un control social (la policía, etc, etc.), y entiendo que hay otra gente que trabaja en el terreno educativo. Lo educativo y el control social no tienen nada que ver, porque lo educativo tampoco comporta educar en una libertad anarquista, porque estamos en una sociedad capitalista; pero educar no es ejercer el control social.

En la relación con la gente tienes varias vías: puede ser por demandas que te hacen ellos mismos, la madre o quien sea y, a veces, esta demanda excede tus posibilidades o aquellas para las cuales tienes un encargo; eso por un lado. El otro es ir y moverte: por ejemplo, vas al Casal de Joves y te encuentras que están allí tocando la guitarra y entonces estás allí, hablas de música, tocas un poco la guitarra, empiezas a dialogar y te metes dentro. Además y en este sentido, sobre todo con los jóvenes, no es difícil conectar. Yo siempre lo he dicho: son muy agradecidos. Vas por la calle despistado y te llaman: "Antonio, Antonio!!". Por aquello que quieren saludarte, porque eres una persona mayor, supongo. Para mi no es demasiado difícil contactar con ellos, entrar en su mundo. Es muy fácil entrar en su marco, porque como casi nadie va a ese marco, es muy fácil que consigas este contacto.

¿Qué pretendo inculcar? Esto es un poco aquello de la pregunta sobre la "inserción crítica". Para mi hay diferentes pasos. Cuando alguien está en una situación en la cual carece de hábitos de sociabilidad, que tiene toda una serie de características determinadas, si el tío se encuentra bien, de puta madre, no? ; pero que cuando él mismo te reconoce y expresa que vive mal en esta situación, entonces para mi es cuando empieza el trabajo, es cuando intentas aproximarte al entorno. Esto tiene fases. Por ejemplo, cuando te encuentras que una persona queda para una hora y no viene, yo me planteo que no estoy educando en una educación libertaria, como decíamos antes, estoy educando en la realidad. Entonces yo lo que intento es explicar la realidad en la que está viviendo y que yo estoy conforme con esta realidad: "esto es lo que hay y esto es lo que vas a tener que comerte". Hay varios momentos y en esto he tenido diversas experiencias. Hay la tentación en un primer momento de transmitir una educación que ni siquiera se da a nivel normalizado; no sé si me explico. Tu mismo te estrellas en ello. Estás ante una persona que tiene dificultad de entender las cosas y estás dando una serie de alternativas que no son la realidad en la que vive, con la cual se va a encontrar, porque tu no vas a estar siempre detrás de él. Esta persona se va a encontrar con una serie de cuestiones y entonces, si tu participas demasiado en darle elementos excesivamente ideológicos (que yo los puedo comprender y aglutinar), si se los doy demasiado en un inicio, puede ser que se estrelle. Te puedes encontrar con el típico chaval, que yo me he encontrado, típicamente reivindicativo diciendo que los programas de formación ocupacional del INEM son una mierda. Le digo: "vale, son una mierda, de acuerdo; pero ahora qué haces?". "Pues me sigo chutando". "Pues tu no querías tal?". No sé si me explico. Hay diferentes etapas en las cuales esta inserción crítica (para mi inserción no acabaría nunca porque al fin y al cabo no sé si estamos todos insertados o qué) hay que entenderla en cada momento.

Si alguien tiene clara una vocación o un interés sobre algo, ya presupone un poco con lo que se va a encontrar. Es aquello de

que "si tienes vértigo, no te montes en globo, no?". Si ya sabes que te va a pasar esto, no te metas, porque te encontrarás con cabreos constantemente. A nivel personal, me encuentro con que me gusta lo que hago, aunque me encuentre con tropiezos; si no no estaría. Primero, en las cuestiones más concretas de actuaciones o intervenciones que he tenido, nunca después de las mismas (casi haría de ello una ley general), y segundo, cuando tienes la posibilidad de verlo al tiempo, y te has dado cuenta que lo que has trabajado ha tenido una eficacia. Si estás educando, tienes muy claro cuando has estado agarrado al barco que aquello funcionaba; pero lo que tenemos que ver es en perspectiva de cómo se mueve aquel barco y cómo ha pasado, si se va o no contra las olas. Yo he tenido bastantes satisfacciones del barrio donde estaba y no precisamente en el que estoy ahora.

Ahora cuando venía para aquí, había un tío que era yonqui y me contaba que ha dejado la droga y ahora está casado y su mujer está embarazada y el tío no quiere que dentro de su casa ahora se fume. Aquello que dices: "Hombre, no era eso, tampoco...". Es su iniciativa, es a lo que él ha llegado, porque por supuesto no soy yo quien para determinar esto, para saber hasta dónde tiene el tío que llegar o no llegar.

La institución para la cual trabajo tiene interés, esto no lo niego. Por lo menos, desde el mismo momento que hay unos profesionales y que están dedicando parte del presupuesto para ello. Hay un interés por aquello concreto de lo que puede ser un problema. Ahora me parece que lo que no se tiene es la profesionalidad y la comprensión de los problemas de fondo, de sentarse y ver los números que hay delante. A nivel político se dice: "esto son los técnicos que tienen que solucionarlo". Los técnicos decimos que ha de ser el político que tiene que solucionar por lo menos una parte del problema: poner los recursos. Porque si yo necesito, por ejemplo, que se haga en Badalona o en otro sitio un estudio sobre la problemática x, a los educadores esto no nos es factible. Nos movemos en proyectos experimentales que, además, no se recogen, es decir no se comprueban finalmente; hipótesis que se archivan en vez de ir ampliando una teoría o algo parecido sobre los problemas. Todo ello es lo que hace tener este sentimiento de que todo eso interesa; pero que no se sabe donde debe ir a nivel político.

Teóricamente, si estás trabajando en un marco educativo, tendrías que dar elementos para que esa persona pudiera salir al paso. Lo que pasa es que prácticamente el trabajo educativo, por causa de su volumen, posibilita que se te amontone gran número de personas para poder decir que haces un trabajo cualitativamente distinto. Entonces lo que te pasa es que si el medio puede más, se hace muy difícil trabajar con ellos porque sencillamente "pasan". No hay manera. Yo no soy un servicio especializado.

Existe una relación con los servicios especializados, sí; pero a nivel general no hay nada pactado. Te mueves mucho en la

empatía de aquel profesional que está trabajando en aquello, de su trayectoria profesional, de su motivación, de lo guapo, de lo feo que sea o de lo simpático que te caiga. Esta relación ciertamente existe; pero aquí hay un grave problema: mientras los servicios especializados (psicólogos, escuelas, etc.) tienen unos filtros por los que se requiere que la gente asuma una serie de compromisos o hacen que las personas se vean obligadas a efectuar una serie de contratos con este servicio, nosotros nos hallamos con que todo esto no existe y además tenemos el encargo de ir a buscar estas mismas personas donde sea; tu tienes el aluvión de gente y sucede que la gente "pasa" de si se necesitan cuatro fotografías para entrar en tal sitio, si se necesitan no sé cuantas cosas para ir a tal otro, etc, etc. Es una cuestión más administrativa que nada; pero la realidad es que esta gente tiene una dificultad de moverse en el marco donde están. Si el departamento de trabajo hace toda una serie de listas sobre los cursos que se están dando en Badalona y los chavales no tienen ni idea de dónde está el INEM, apaga y vámonos. Lo primero que hay que decirles es dónde está el INEM y luego explicarles en qué consiste aquello que se escribe allí. Esto los que saben leer. Hay que traducirles todo aquel cartelito tan bonito que se ha puesto allí. Ese es un poco el problema que tenemos con los servicios especializados; o sea, que no hay fluidez en cuanto a esto.

Lo esencial del modelo del educador de calle es la indefinición en tanto que se están descubriendo espacios de una forma bastante anárquica. Ello conlleva a que la gente que está trabajando tiene las ideas bastante claras. Con el trabajador de otro barrio, por ejemplo, no tenemos suficientemente contrastadas estas realidades, estas tesis que hemos llegado a descubrir; cuando nos ponemos a hablar cada uno campá un poco por su lado. No quiere decir que "cada maestrillo tiene su librillo". A veces este librillo está más claro de lo que pudiéramos pensar para ofertar o dialogar entre nosotros.

El modelo es cómo conjugar los dos mundos en los que nos hallamos. Esto liga con lo que hablábamos de cuál es el tipo de intervención que haces? Bueno, pues, si el problema de los chavales es que tienen dificultad para interpretar las cuestiones del INEM, por ejemplo, o las cuestiones del fomento de empleo o de la formación profesional o lo que sea, yo lo que trabajo es el cómo llegan ellos a dominar esto. Para poner un ejemplo práctico: en el barrio donde trabajo hay ahora un grupo de chavales que se dedican a recoger información sobre trabajo y yo les acompaño. Después explicamos entre todos qué relación han tenido, cómo les han recibido, si han "pasado" de ellos... Y yo les explico por qué "pasan" de ellos, por qué esto, por qué lo otro, etc, etc. Esta sería un poco para mi la intervención en este sentido. Depende del momento y del estado en el que estén los chavales. Resulta difícil responder de tal modo que se ajuste a la realidad de forma automática.

Nosotros tenemos una tarea y tenemos un encargo. Si hacemos prevención o no sería una cuestión más de trabajarlo internamente en una línea de una escuela de educadores. Es difícil con el atropello que tienes en el trabajo cotidiano dedicarte a hacer la parte más teórica (a parte que tampoco te la permiten hacer).

La fase de intervención es difícil porque depende de la forma en que encuentres al personaje, al sujeto de atención. Es difícil encontrarte con el heroinómano que lo primero que necesita es desengancharse del caballo y plantearle después toda una serie de cuestiones al chaval de que su problema es que vive ya hace tres años sin escolarizar y que participa excesivamente del mundo de la calle, con todo lo que comporta. Es bastante difícil hacer una clasificación y no sé si me atrevería a hacerla. ¿Estamos trabajando a nivel preventivo? Yo lo que sí que tengo claro es que empecé con chavales entre 19 y 25 años y ahora priorizo el trabajo entre chavales de 10 y 12 años.

Cuando digo preventivo, esto es muy difícil, ¿preventivo de qué?. Prevenir a los 25 años una posible entrada en La Modelo o prevenir que el chaval se quede sin escuela. Es difícil precisarlo. La prevención sería en un objeto concreto y lo que tenemos aquí es un objeto dinámico, muy amplio, hay muchas circunstancias que hay que prevenir.

No tengo tan claro qué es el marginado. ¿Va vestido de una manera concreta y con unas características determinadas?. Yo, por ejemplo, me considero un marginado académico. A mi no me gusta llamar a una persona marginado. Hay aspectos marginales y, si hablo de prevención, tengo que ver de qué; puesto que hay diferentes momentos. Lo que sí que me he dado cuenta es que, a nivel de edades en las que intervengo, las he bajado porque a nivel más general, en según qué edades, los problemas son más difíciles de trabajar.

Los antropólogos ya nos explican que la plasticidad de una persona en unas edades o en otras es distinta. No se educa igual a una persona que tiene 25 años que a una que tiene 12; esto es de cajón. Es lo que me ha llevado a esta cuestión.

Siempre os estoy hablando de diferentes momentos que son también míos. Al principio, yo me presentaba mucho como el personaje que te puede echar un cable y esto es un error. Ahora lo primero que hago es dejar muy claro lo que soy: soy un educador de calle que ya suena a algo. Ellos, a través de mi forma de comportarme, van ya codificando un poco lo que soy. Lo que sí que procuro es intentar ser el personaje que entra y desaparece de pronto. Siempre que quieran me pueden venir a ver; pero soy un educador de calle dependiendo del ayuntamiento de Badalona y tengo las funciones de tal y tal. Tengo que mirar, trabajar esto.

Nosotros tenemos un horario flexible por la administración y yo procuro restringir mi horario. Cosa que tampoco hacía antes.

Nosotros, por parte de la administración, tenemos un aspecto del tercer mundo como lo llamais los sociólogos; lo del documen-

tal: hay un programa marco, te marcan unas líneas, etc, etc. Lo que pasa es que suena todo ello un poco a poesía, a literatura, lo de los congresos; pero te resulta de poca utilización práctica. Me dediqué a hacer un tiempo recopilación de todo lo que nos mandan, y para trabajarlo debería pasar un tercio de mi tiempo y yo no puedo interiorizar todo lo que me dan y, si no lo puedo interiorizar, tampoco lo puedo utilizar por lo cual queda un poco desvinculado de la realidad práctica que trato. No es sólo que usen palabras técnicas incomprensibles, sino palabras técnicas desajustadas. Es la poesía de los servicios sociales.

El trato con el chico y la chica, depende de la edad. Con las chicas tengo más facilidad de conectar. A veces te lo planteas y todo. Si no le he dicho nada, si no he hecho nada. Si la chica es una niña de 9 años, tengo más dificultades que con los chicos. Supongo que esto depende de cada uno. Con los chicos de 19 o 20 años tengo más dificultad de contacto, pero cuando lo establezco es más fuerte, hay una continuidad más afectiva. Con las chicas de 19 o 20 años se mantiene un contacto que es más para echarse encima del hombro y el cachondeo; pero no es realmente el plantearse hacer más cosas, es más difícil.

Nosotros partimos de una planificación inicial del curso y en el que cada uno tiene sus proyectos específicos a nivel individual y a nivel comunitario. El individualizado es el contacto que tienes con el chaval y que manifiesta una serie de problemas, etc.etc., o que desde la escuela te plantean que tiene ya unas dificultades; con el trabajo comunitario la visión es más amplia, una visión que no es tanto del individuo como del medio: las asociaciones de vecinos, las AFAS, etc.

En este nuevo barrio, he perdido para mi una forma importante de trabajar que tenía en el otro barrio, aunque la mantega un poco. Antes cuando hacía una entrevista individualizada, creía que la relación del personaje conmigo era demasiado fuerte, me ligaba demasiado a su grupillo. Ahora estoy más por el trabajo individualizado y además me lo exigen así. En el otro barrio era más difícil separar el trabajo individualizado y el trabajo comunitario. Era un trabajo comunitario personalizado. Si alguno tenía un problema, si quería, íbamos a parte; pero no era la consulta fría y aislada.

Yo estoy más centrado en el menor, en las repercusiones que tiene de cara a él sus relaciones con la familia y tengo que contemplarlas. Si es necesario, hablo con los padres. Yo no sé hacerte un perfil del educador; he leído la tira de cosas y casi ninguna me gusta. No sé identificar, codificar toda una serie de cuestiones. ¿Hasta qué punto es interesante estudiar?. Todo estudio te comporta una serie de técnicas que luego te servirán. También está claro que unos estudios comportan después que continúes estudiando, es decir, lo de la formación permanente. Si los estudios no te comportan un compromiso con esta práctica, de poco sirven. Los estudios te posibilitan una serie de actitudes que

es importante tener (ha de estar esta actitud antes, fuera y después de los estudios, para mí).

¿Qué características en mi persona me han servido para mi trabajo? Te podría decir unas cuantas. Por ejemplo, sé tocar la guitarra, tengo una cierta simpatía para tratar con los chavales, sé utilizar el lenguaje de la calle, trato a la gente con un cierto cariño: de tener una relación personalizada o humanamente razonable, etc. No sé si esto se aprende. En una conversación con un gran teórico de la pedagogía me comentaba que él dejó la Escuela de Adultos porque le daba pánico oler a la gente que iba a la escuela. Supongo que es una auténtica persona que tiene una real vocación de educador.

La práctica cotidiana hace muchas cosas. Un día te entra un personaje y te cuenta que quiere dejar el caballo. Y dices: "aquí voy a hacer mi agosto, voy a solucionar un problema, este tío abandonará el caballo". El tío está concienciado de que quiere abandonar el caballo. Y resulta que al día siguiente te viene con un colocón y, con un trompazo en la puerta te dice: "tío, me tienes que dar pasta". Se te ha desmoronado la historia aquella. Son técnicas o cuestiones que vas aprendiendo. Y entonces te das cuenta que, si tiene los ojos de plato, es evidente que tiene un colocón. Todo lo que está diciendo en aquel momento es circunstancial, porque lo que tiene es una enfermedad. Esto referido a la heroína. Pero podría hacerse extensible.

De todas maneras, la miseria como tal no existe; existen miserias. En el barrio donde estoy no hay esta miseria. Estamos en un sistema económico en el que se producen unas diferencias. Hambre yo todavía no he visto en mi barrio; es difícil encontrar hambre.

Se aprende en la práctica o en la teoría bien dada. La práctica te lleva a una reflexión y la reflexión a una conciencia de algo. Si hay alguien que sabe dar una teoría bien dada: "chápó". La Universidad ha recogido lo de la educación especial ahora como una carrera más. Quien lleva el cotarro de esto es la facultad de pedagogía de la Universidad. Lo llamaban pedagogía social.

¿Cómo nos ve el barrio? En primer lugar tenemos dificultad de entendernos. "Ah! y vosotros qué haceis?". Lo típico, no? Es nuevo y es difícil identificarlo para la gente. No obstante lo que pasa es que se habla del educador de calle y la gente dice: "pues aquí hay un grupo de chavales que están provocando follón. A ver si lo arreglais". Es difícil explicar que tu eres educador y no eres la seguridad del estado. Por otro lado, con los chavales ya tienes una relación más larga. Yo siempre dejo claro que soy educador de calle del ayuntamiento de Badalona, ya lo he dicho al principio. No soy ni colega, ni soy amigo. Esto no quiere decir que no salga con ellos y que me haya llegado a desmadrar y esto; pero quiero ser uno más de ellos como educador y como persona adulta. Marco muy bien estas distancias.

La educación yo la entiendo, no como el magistrado que se sienta y dice cuáles son las cuestiones que se han de cambiar, que da los consejos. Lo primero que intento es que haya una demanda o un interés que es lo que justifica mi trabajo inicial: establecer un diálogo de reflexión y entonces derivar a preguntas como: "tu esto ¿cómo lo ves? ¿Tu crees que esto es así y así?". Así, de esta manera. "Yo te digo que te vas a encontrar con esto y con lo otro. ¿Tu crees que realmente es así? Anda sigue adelante para ver hasta donde llegas". Acostumbro a no aconsejar demasiado. Puede que esté dando unas orientaciones que caigan en saco roto; no es aquello que quede bien delante del chaval, sino que mi problema es educar.

Toda relación conlleva que tu de una manera u otra encaminas. Al educador yo lo entiendo como algo así que enseñando algunas cosas, por medio de una pregunta o por medio de un interés, está enseñando algo. Yo enseño lo que yo sé. Por otro lado hay la cuestión que yo tengo un encargo institucional y procuro no hacer terrorismo institucional. Procuro no ir contra corriente, como otros compañeros están haciendo. Y no lo hago porque creo que no es eficaz, porque si das espíritu crítico a alguien, ha de estar relacionado con otras técnicas que le puedas enseñar.

Cuando nos encontramos entre nosotros siempre estamos con lo mismo: si controlamos, si hacemos conductismo... Lo estamos haciendo, yo lo tengo muy claro; a mi me pagan ciento y pico de mil pelotas al mes para decirme: "colega, tu te encargas de esto". Soy educador de calle y la educación yo la entiendo como dando elementos que formen la personalidad y autonomía personal y el espíritu crítico tiene que estar en cada momento. Nos encontramos cantidad de veces en que tienes que estar dando este espíritu crítico a una gente que no tiene una capacidad para esto.

Me gustó mucho el texto "els joves obrers i el seu treball" cuando se dice que hay una cultura del ocio y se critica. ¡Qué va a haber una cultura del ocio! Hay una cultura del trabajo y se acabó. Entonces para mi plantear una cuestión de cultura del ocio en la gente que yo trato es plantear un espíritu crítico cantidad de chulo que sirve para unas élites determinadas; pero para una gente que el problema que tienen es el de desenvolverse en el mundo del trabajo, primero vamos a darles elementos y luego ya hablaremos de espíritus críticos o paralelamente en cada momento vamos a ir incorporando el espíritu crítico. Sí que hay inducción, claramente.

El trabajo comunitario y el individualizado lo programamos y luego tenemos un plàning semanal. A nivel comunitario da su aprobación el jefe; pero a nivel individual no hay nadie que supervise, que contemple lo que se está haciendo; lo que pasa es que tenemos un supervisor para ir a tratar los problemas que nos vamos encontrando: ampliar información o que te miren lo que estás haciendo para ver si es apropiado. La evaluación de todo el

trabajo que has hecho se presenta en la memoria mensual en los proyectos comunitarios, y a final de curso haces la memoria que has confeccionado con todas las hipótesis y todos los indicadores y ves si aquellas hipótesis se han hecho práctica y hasta qué punto lo has conseguido.

Nosotros somos los que parimos los proyectos; pero en el proyecto comunitario tienes todo un guión, lo fundamental que hay que reflejar. Lo que pasa es que los proyectos comunitarios son experimentales porque partes de una hipótesis determinada de intervención.

Cuando os hablaba de modelos, yo me planteo la cuestión de teorizar. Que no solamente hagas un proyecto, sino que cuando tienes unos resultados deberían servir para elaborar modelos de intervención en el campo de los servicios sociales y esta parte es la que no se toca; es difícil a veces.

Yo me encuentro que, hablando en concreto, hay una serie de chavales que se encuentran frente a una serie de proyectos de empleo y resulta que estos chavales no saben una papa de lo que pasa. El proyecto es que si estos chavales dominaban toda esta información, podrían aprovecharse de todas estas alternativas políticas. Lo que me falta a mi es teorizar acerca de este problema. Esto es lo que dará pié a que los proyectos no sean sólo experimentales. Hay que teorizar acerca de este problema. No todo es lo que a ti se te ocurre, sino que tienes toda una serie de leyes que te marcan: no trabajamos más con gente de 25 años, porque nos supone un derroche de energía, de pelass: vamos a trabajar más con los chavales de 12 años porque resulta que hay un problema de absentismo escolar enorme. Todo esto es lo que no se trabaja demasiado.

En nuestras reuniones de programación, sobre todo las que hemos tenido últimamente, se ha visto claro que esto no se entiende. Es sencillamente lo que ha pasado hasta ahora que los proyectos se archivan y se ha llegado a tener sobre ellos un control administrativo y no interesa esto para nada; un mogollón de información increíble que no sirve para nada. Lo que interesaría sería extractar las cuestiones importantes porque no estamos trabajando en un laboratorio, sino que tenemos un territorio y una población concretos. Es factible pero no se hace. Tenemos una reunión quincenal que se salta muchas veces, es decir, que no se hace y que tiene una duración de dos horas solamente.

Una vez que haces teoría (yo, por ejemplo, ya llevo año y medio haciendo un trabajo de inserción laboral), lo presentas y a lo mejor se lo leen y a lo mejor les interesa.

Lo que influye es tu trabajo; tremendamente. El que tu, por ejemplo, te plantees una intervención en alcoholismo, no tiene mucha venta. Si es por heroína, lo que quieras; si promoción de la mujer, donde quieras; si potencias el tema del trabajo o formación profesional, inmediatamente; si es sobre el absentismo

escolar, mañana te firman. Ahora, como trates otro tipo de problemas como, por ejemplo, la reinserción después de la cárcel sí, a lo mejor; depende de quién y depende del momento.

¿Cómo influye mi trabajo? Esto es muy personal. Yo he pasado de tener miedo a no tenerlo. Es un cambio muy importante. He pasado de tener miedo de esta figura que te viene con un colocón, desmadrado, que sabes que lleva navaja, de saber y ver que lleva una pistola y de todo este mundo, muy sensacional (porque no todos van de la misma manera). Digo que en esto sí que he cambiado dándome cuenta de que lo que te dicen que esta gente es la que se lleva la peor parte del pastel, es cierto. Entrás en la convicción de que son gente normal, a pesar de su forma de vestir o de presentarse. Al fin y al cabo se pueden calificar con la palabra que no me gusta de "infelices", con ganas de cambiar porque están hasta las pelotas. Supongo que todos tenemos esta situación existencial; pero ellos lo viven más crudamente. Sí que he cambiado porque me he encontrado en situaciones en la que he dicho: "hasta aquí ha llegado la cuestión" y era muy difícil que él lo entendiera porque se sentía emotivamente ligado hacia mí. Lo explico así en cuestiones prácticas para que se entienda que sí que he cambiado. Son gente que lleva la peor parte y lo que pasa es que tienen unas presentaciones que imponen en nuestra moralidad. Yo he cambiado hasta de moralidad.

Lo nuestro no es atención asistencial, sino atención educativa.

A raíz de que se crean los Hogares Mundet, se crean un tipo de personas que van para los Hogares Mundet; si se crea un centro para drogadicción, la gente puede tomar conciencia. Si los problemas existen, tienen realidad. Otra cosa es que el grupo social más amplio lo tenga en cuenta.

La realidad ha ido cambiando. Para el educador lo más interesante es que haya más fomento de esta profesión, sería un momento álgido para incorporar más gente en este trabajo. Ahora, por otro lado, se da el hecho que el educador tiene que hacerlo con las circunstancias en que se encuentra. Si las circunstancias son de paro, has de saber especificar concretamente lo que es prioritario.

Cuando yo me hice profesional, lo viví como profesional. Puedo hablar no solamente sobre mi presente sino también sobre mis antecedentes. Diría que he tenido etapas en las que me implicaba muchísimo y he tenido etapas en las que he intentado racionalizar, más que racionalizar, mi trabajo. Hacerlo por razones y hacerlo racional. "Si yo me ocupo de este problema, lo intento solucionar; pero he de crearme un filtro que es importante para saber cuál es el momento en que estoy trabajando y cuál es lo idóneo que puedo hacer en este momento". Si me preocupo mucho, me estoy embotando y no consigo nada y no saco nada en claro. No lo

consigo. Es cierto aquello de que "todo lo humano, me concierne"; pero intentas racionalarlo. Esto es bastante difícil porque hay situaciones que no sabes cómo hay que tratarlas. En las relaciones humanas es difícil despreocuparte. Que no te influyan para nada.

Lo primero de todo y más importante para el educador, como por otra parte para todo profesional, es la vocación. No lo vocacional: "aquí llego y aquí me muero". Entiendo esta vocación como la de cualquier actividad laboral que requiera una serie de sacrificios personales; pero tienes que tener claro lo que haces. Es como para vosotros el venir a estudiar aquí: es preciso tenerlo claro. Al fin y al cabo esto es la vocación. En la vocación entra también el ser rigurosos, el ser comprometidos, tomarse las cosas en serio...

Entrevista II (1-juny-1988)

El pueblo del Vallés Oriental donde trabajo es muy original. Es un municipio que acoge a cuatro pueblos pequeños que ninguno tiene opción para ser un ayuntamiento independiente y se han unido para formar un ayuntamiento. Los cuatro núcleos forman un ámbito geográfico muy amplio; pero con muy pocos habitantes. Uno de ellos, por ejemplo, sólo tiene 500 habitantes. Es una iglesia románica y cuatro casitas muy monas. Es un pueblo que tiene todas las capas sociales: fábricas, payeses, un barrio entero de inmigrantes, gente que trabaja en la parte industrial de Granollers, catalanes cerrados, inmigrantes que no quieren hablar el catalán; o sea, en 10.000 habitantes tienes todas las categorías que puedas encontrar, una muestra de todo. Desde la torre o la casa preciosa románica, hasta el típico pueblo o barrio.

La población problemática se situa en un barrio que son unos cuatro mil y algo; más de la mitad del municipio está concentrado en este barrio y casi todos los que viven en el barrio son obreros, parados... . Luego hay otra parte, que tiene algunas calles con gente marginal y gitanos; o sea, que hay todo este barrio y un poquito más. Fuera de ahí ya no hay trabajo para el educador de calle. No se puede pensar en un profesional para el resto de la población, lugar de gente bien establecida, con payeses de toda la vida, con burgueses de toda la vida, unas grandes mansiones con no sé qué románico. La gente que vive ahí ni me conocen. Son 10.000 habitantes; pero la población que yo trato se puede reducir a 5.000. Allí no me acerco ni tengo nada que ver con los hijos de esta gente. Son los 5.000 habitantes y un poco más que dan lugar a una marginación juvenil.

La marginación siempre es la misma; pero hay una diferencia de

grados. Quizás allí donde trabajo se da en forma menos grave o se da en menos porcentaje de individuos que en otras partes. Hay droga, hay chavales que se pinchan; pero si hay diez no puede compararse con un barrio que hay 500. La problemática es la misma, pero con menos gravedad. Es un contexto menos marginal que la Barceloneta o no sé qué siendo la misma problemática. Menos gravedad a nivel de intensidad y de volumen. En 500 chavales, tendrás casos graves en 50 o 40 que puedes dominarlo bastante mejor que si tienes 500 o 200 con problemática marginal grave.

Intento formar equipo (digo intento porque el trabajar en equipo es muy difícil y a otro nivel no te lo entiende mucha gente) con la asistente social y, en el psicopedagógico, con una psicóloga, una psicopedagoga y una psiquiatra y, también de alguna manera, con los maestros con los que me tengo que comunicar. No equipo de trabajo, sino en cuanto a información, a seguimiento de los chavales. Todo lo que hago lo comunico, lo consulto, lo digo a esta gente: al psicopedagógico, al equipo de atención primaria y a los maestros.

El nombre de educador de calle es una barbaridad; no me gusta. Yo me considero educadora especializada en un medio abierto. Tengo que tener unos puntos de referencia que me aglutinen a los jóvenes o que me hagan contactar con ellos. Yo quise un local que fuera punto de referencia para trabajar. Lo llamamos un centro socio-cultural de jóvenes y sirve para aglutinar los chavales, para que me puedan encontrar allí y es a partir de aquí que se realizan las actividades y es donde se buscan los trabajos es el punto de referencia. Se pueda cerrar una u otra semana, no importa; pero saben que me pueden encontrar allí. Yo no creo que se pueda trabajar en medio de la calle; ésta es un lugar de paso y tiene que ser un lugar de paso: un medio hacia algo. Vas por la calle para ir a algún sitio para hacer una actividad; pero no para quedarte en la calle. En la calle no puedes educar. Pienso que lo que hay que hacer es sacar los chavales de este fin que es la calle para convertírsela en un medio, o sea, para pasarel rato o jugar a la pelota; que sea siempre un medio de paso. Por eso reivindico otro nombre que no sea educador de calle o trabajador en la calle, ni por la calle, ni para la calle.

Yo me dedico a jóvenes entre los 13 y los 18 años. De alguna manera, hasta que se van a la mili. Este es el techo que me pongo; aunque después pueda contactar con ellos; vienen y me cuentan sus penas: "no encuentro trabajo", o cosas alrededor del trabajo, de la novia. Entonces, ya he contactado con ellos como amiga, no como educadora. Pienso que a los 18 años ya tienen que estar trabajando y, además, mis medios son muy reducidos. No puedo estar con los chavales hasta que se casan. Hasta los 18 me pongo por tope; pero no es nunca una cosa rígida.

Por desgracia, yo pienso que la atención de la mujer es muy singular; la chica marginada se queda en su casa. Entonces si se droga, si tiene que correr con un aborto o no sé qué, es ella que tiene que afrontar el problema; a la sociedad esto no le interesa. La

marginación del hombre en cambio perjudica a la sociedad: está robando, atentando a la propiedad privada, picándose en la calle. Por su parte, la mujer se emborracha en su casa, si queda embarazada tiene que correr con eso, etc. Todo va en contra de ella y no contra la sociedad. Entonces la sociedad no la atiende.

En nuestro centro, siendo mixto, siempre hemos tenido una tercera parte de chicas y considero que es un éxito. Este año ha habido menos: 12 o 14 chavales y tres o cuatro chicas. A las chavalas la que las explota es su madre y contra eso no se puede hacer nada. Ni tampoco se puede entrar en su casa y decir: "tu deja de fregar ahí y vente". Contra la marginación femenina no se puede hacer nada.

Yo estudié psicología, aunque no soy psicóloga. Me interesó mucho la marginación juvenil e hice una investigación de cómo tratar a la delincuencia juvenil. Me fui a suramérica e hice una investigación aquí en Barcelona sobre las cárceles de menores: ya venía muy influida por todo esto. Y ya aquí de vuelta, empecé a estudiar educación especial en Flor de Maig y me interesó lo del educador en medio abierto, porque pienso que este trabajo es un reto para el educador. En la institución es un marco donde te sientes muy protegido, en cambio en medio abierto no tienes donde agarrarte y es una experiencia muy buena. Yo era capaz de vivirla. Me salió un trabajo en donde estoy y aún pienso que es una experiencia muy interesante y muy creativa; depende mucho de ti: de tus capacidades de creación.

Yo he sido contratada por el ayuntamiento con contratos temporales como toda la gente de los ayuntamientos. Pienso que perjudica mucho, sobre todo al educador en medio abierto; encima de la inestabilidad que tienes porque la población te está cambiando constantemente, (cada cuatro o cinco meses hay un reajuste de población) y viendo que los contratos se te acaban, llevas mucha angustia encima. Ya hace tres años que me encuentro allí.

Cuando llegué yo tenía la información que me dió el ayuntamiento. "Ven a trabajar porque hay muchos chavales que se drogan, muchos quinquis, etc.". Estuve unos quince días deambulando, comiendo pipas con los chavales, hasta que tuve el centro abierto. Empecé con los cuatro o cinco quinquis primeros que encontré. Lo bueno hubiera sido empezar con los líderes, pero esto es una lotería; tanto te puede venir el último pelado como el líder. El educador no tiene que relacionarse con los quinquis necesariamente; pero a veces te caen. Lo primero que hice fué atención, hasta que pudiera programarme un plan de prevención en medio abierto.

Yo pienso que es lo que el educador tiene que hacer: conectar con las escuelas para detectar los casos en los que se hace necesaria una intervención. A un chaval que lleva tres años en la calle, es difícil trabajar con él, porque tiene sus medios de ganarse la vida y tu no le puedes plantear nada mejor; si tiene sus reglas establecidas, es muy difícil sacar a este chaval de su medio. Le puedes dar salidas, puntos de apoyo; pero ¿educarlo?.

Cuando empiezas a ir a un sitio, el cien por cien es atención y,

cuando llevas unos meses, puedes ir disminuyendo la atención para elaborar y trabajar sobre la prevención. Hasta que acabes con un 80 % en prevención y un 20 % en atención. Si tu previenes, tu trabajo se multiplica; en atención en cambio el trabajo se merma: tu puedes hacer un esfuerzo de 50 en atención y recibes 5.

Esta gente necesita muchas cosas; por ejemplo, trabajo. Yo intento que lo tengan evidentemente. No lo vas a conseguir tu sola. Y hay que contar con la suerte, con la familia, con los amigos. Que todo te vaya apoyando. Tu solo, no lo consigues. Tendrías que llevártelo a tu casa, casarte con ellos. Pero tienes tu jornada de trabajo y no puedes estar todo el día trabajando. Yo trabajo con chavales que están muy tocados, muy desestructurados; no hay que dejarlos, pero sacas muy poco.

Cuando pretendo trabajar con un chaval, hay que darle un modelo en donde él se pueda afirmar. Por ejemplo, yo pretendo trabajar con un chaval de 12 años, que tiene unas carencias muy grandes, que está por ahí tirado, está todo el día en la calle. Si la mayor parte de su tiempo se lo pasa en la calle, contactando con amigos, con una gente que le va influyendo, va a coger unos modelos de imitación determinados y, además, no se va a estructurar. En cambio, si tu pretendes darle un modelo, se puede estructurar de alguna manera. Estos chavales son tan tiernos, tan fáciles de captar, si se puede intervenir a los 12 años, antes de que no hayan tenido una experiencia de calle, se puede hacer mucho en su personalidad con cuatro o cinco meses que lo trates. Le das un modelo de comportamiento que te lo aceptan porque no tienen otro; cualquier cosa que digas, la van a utilizar. Yo he visto cómo reaccionan chavales que han estado robando: de repente, te empiezan a hablar de otra manera, se hacen responsables de cosas en el centro y en la escuela empiezan a trabajar y no vuelven a robar más. En cuatro, cinco o seis meses, se observa una evolución muy grande en estos chavales. Te puedes encontrar con casos muy difíciles, que están muy quemados ya, demasiado desestructurados; pero en 50 casos te encontrarás dos. Tampoco somos tan potentes que podamos hacer todo. Hay un porcentaje de fracasos en todos los trabajos. Te encuentras con chavales que no se abren para nada ni a tu efecto, ni a tus palabras, ni a nada; están muy cerrados, muy duros. El ejemplo de los demás también puede hacer algo en eso: la educación comunitaria es más importante que tu misma actuación. El ver que fulano y el otro colaboran, hace más que lo que puedas hacer. Hay que correr con el porcentaje de fracasos que hay que tener: hay chavales que en un año no reaccionan y, en cambio, al cabo de dos, ves que reaccionan. Han tenido suerte; porque sigo pensando que el educador no es omnipotente para poder afrontarlo todo por sí mismo. A los chavales de 12 o 13 años que los coges cuando están en la calle, puedes hacer mucho por ellos. Más que con los de 17 años.

A veces te sientes como la correa de transmisión de las fuerzas sociales. Si tu, personalmente, estás en contra de estas normas sociales, lo vas a transmitir tal cual. El problema está en cómo se transmiten estas normas sociales. Yo pretendo que sea integración crítica.

Lo de integración es una palabra muy fuerte: pienso que la mayoría de nosotros no estamos muy o nada integrados; pero sabemos nadar y guardar la ropa. Hay que transmitir a los chavales esto: que sepan nadar y guardar la ropa. De alguna manera hay que jugar con esta inmensa fuerza que es la sociedad y que los va a aplastar. Que no se opongan tontamente a esto. "Es una pared y no te des cabezazos contra la pared. Entra por la puerta hasta la rendija". No quiero traspasar las normas sociales. "Hay estas normas sociales y, si no las cumplís, os van a comer. Buscad la manera de quedar bien con las normas sociales y haced lo que queráis". Esto es muy difícil porque ni nosotros lo tenemos claro. "Mira, tienes que ir limpio para buscar un trabajo porque no te van a coger. No porque tengas que ir limpio. Es que no te van a dar el trabajo, tío". De alguna manera enseñarles: "Mira has de procurarte un contrato laboral, porque si os poneis enfermos no os van a pagar, os van a echar y harán lo que les de la gana. Porque teneis un beneficio". De alguna manera enseñarles la otra cara de la medalla: tiene sus ventajas pasar por el tubo. Yo no voy a engañarles. A ellos les gusta ir por la calle pateando los coches y no pueden ir así por la calle. No pueden ir a un compañero y quitarle las wambas porque les gustan (y lo han hecho). Tienen que aceptar que hay unas normas que tienen que respetar. Son demasiado pequeños ellos para enfrentarse a la sociedad. "La policía lleva mucho rollo y es un hijo de puta". "¿Qué sacas con eso?". Esto no es fácil, porque la primera contradicción la tengo yo. A la policía la he echado yo de allí. "A quinientos metros alrededor del centro. No los quiero ver más cerca". Porque estaban allí todo el día. "Márchense de aquí porque aquí estoy yo".

Yo no tengo la vocación de educador; esto de alguna manera varía con el tiempo. Hay algo de lo que llamábamos antiguamente la vocación, porque no todo el mundo es capaz de aguantar una profesión como ésta. Si te sientes profesional, hay que saber establecer la distancia entre lo que es tu profesión y lo que es tu vida privada. Ha de existir siempre esta distancia, porque si no estarán los chavales en tu casa a todas las horas del día; yo no les digo ni donde vivo, porque entonces no habría separación. Los chavales mayores que saben donde vivo, se han presentado a cualquier hora de la noche y esto no lo puedes aguantar. Pienso que, si eres un profesional que trabajas cuarenta horas, tienes que tratar que sean estas cuarenta horas las que trabajes. Unas semanas trabajarás veinte y otras ochenta; pero guardando un poquito las distancias. A veces me quedo porque estoy trabajando en un proyecto que es mi profesión.

Yo vivo con dos chicas en una casa de campo.

Si veo que el chaval me va respondiendo a los pasos que le voy dando, creo que estoy en buen camino. Hay chavales que ya están en la mili y aún me vienen a ver. O sea, entonces paso de profesional a amiga, si puedo. El límite ya se entiende.

Yo no dejo a los chavales, sino que son ellos que se van. Los casos no se cierran nunca, porque a veces hay alguna cosa que se tuerce y hay un retorno para atrás. Yo doy por cumplido mi trabajo si veo que los chicos se van normalizando y entiendo por normalizar que

han conseguido un trabajo estable y que viven en un sitio estable con su familia o con su pareja. Entonces doy por semicerrado el caso. Pero siempre estás expuesto a que te vuelva colgado. Cuando tiene un trabajo estable y tiene una convivencia estable, normalmente funciona. Están normalizados, están integrados si os gusta más.

Al principio, los chavales venían solos; pero después me puse en contacto con el plan experimental de los chavales que empezaban octavo y en el momento que iban a dejar octavo. Conectaba con las escuelas, les presentaba de alguna manera la conveniencia de venir al centro y de ahí venían algunos espontáneamente. Allí no hay completamente nada; sólo las tres escuelas.

En el centro soy yo que trato de generar la cohesión. Les encanta tener un marco de referencia, un sitio dque les acoja de alguna manera, que les manden, que les riñan. La que trato de organizar el rollo soy yo. Pero si funciona porque es un grupo que ya tiene su vida propia, yo me aparto. Siempre tienen que estar muy apoyados. "Vamos a hacer una elección de responsable y el que salga va aceptar". Aprender un poco los cauces democráticos, no sé cómo decirlo. "Si vosotros escogéis un responsable, hay que aceptarlo y respetarlo". Intento que vaya siendo una cosa de ellos; pero tienes que estar constantemente apoyando.

Estoy sola en este trabajo. Con el equipo yo propongo las ideas y ellos me las aceptan. A los chavales que llegan al educador de calle, todo el mundo tiene miedo; no sé por qué les tienen tanto miedo. Hasta los maestros que los conocen. No, no se mete nadie en lo que yo hago y todo es aceptado demasiado pronto y demasiado bien. Y creo que la crítica también es muy buena. El equipo me acepta muy bien.

Llevo un fichero y voy haciendo una ficha cada chaval: su evolución, contactos que he tenido, si he ido a la familia, todo lo que ha hecho... Llevo la historia y en ella veo la evolución del chaval: se me ha ido, se me ha escapado, esto es un fracaso como profesional. Si en tres años han pasado por allí 90 o 95 chavales, reviso las fichas cada día y veo los que están normalizados, los que trabajan y los que están completamente perdidos. Esta es la evaluación y de ésta hago el informe cuatrimestral que comento y miramos cómo va la cosa. Luego, hago la memoria anual para el ayuntamiento que para mi también me sirve como una evaluación. Veo los chavales donde están localizados y dónde se encuentran.

Hay chavales con los que pasas cantidad de horas con ellos, mientras que con otros no has estado ni media hora. Hay chavales que te chupan mucho, los hay que hay que ir reestructurando porque se te desmontan a la primera de cambio; se hace un seguimiento individual de todos. Sé que todos los que han pasado por allí están ahora colocados; están de alguna forma normalizados. Esta es una valoración muy relativa porque a lo mejor me están vendiendo a mi la pomada y a lo mejor están pasando las noches no sé donde. Más o menos se sabe; sobretodo por la policía. El control este sí que lo tengo.

Por parte del ayuntamiento, se me pide que haga los proyectos y que pida el dinero para llevarlos a término. Que sepa pedir el dinero. No me exigen nada más. Por los informes policiales ya saben cómo va el rollo de los jóvenes: que estos ya no roban, ya no están nunca en la plaza, ha disminuido la conflictividad.

De hecho, ha descendido mucho la conflictividad recientemente, pero no solamente por mi labor, sino por una serie de causas sociológicas: el boom de la economía sumergida del año pasado se me llevó la mitad de los chavales a trabajar a horas, a destajo; fueron cerrados algunos bares donde había droga y la orden de cerrarlos fue debido a través de mi presión: "que cierren a las diez", y esto cortó por lo sano gran cantidad de rollos sobre la droga. Ha habido unas circunstancias que se juntaron y la conflictividad ha descendido. Ellos lo saben y no necesitan consultarme nada.

¿Soledad la mía? A mi me contrataron para esto: acabar con la delincuencia en el barrio. Muchos robos, mucha droga, muchos quinquis bebiendo xibecas. Lo primero que tuve que hacer fue cortar con la policía. Me pasaron el parte policial: "el Paco no sé qué, el otro no sé cuantos". "Podeis ahorraros del parte, porque no voy a ir a su casa a hablar con ellos". Algunos educadores esto no lo hacen y tendrán sus razones. Yo lo hice sin enfrentarme con ellos: no te puedes enfrentar a la policía. Ellos en su trabajo y yo en el mío. Ya no me cuentan nada de lo que hay. Una cosa es el control y otra es la educación. Yo no estoy para controlar. Ha habido cassettes robados y yo les he dicho a los chavales: "Vale, muy bien; los cassettes robados me los quedo yo". La policía no me sacaba nada, o sea, los chicos se me abrían y hacían sus cambios fuera, pero yo no iba con el cassette a la policía. No voy a hacer esto: que se monten sus tramas o lo que sea, yo no diré: "Es que Paquito se está juntando para robar".

Con el delegado de asistencia al menor de la comarca, que es un chaval que entiende muy bien el rollo y que tenía a dos jovencitas que sorprendieron robando, me dijo: "Mira, la Mónica i la Cristina están en libertad vigilada, procura que tal y procura que cual". Y llevemos una actuación conjunta, se da una relación de intercambio de información; pero ni él se mete con mi trabajo ni yo con el suyo; hay una colaboración y un intercambio de información. Yo tenía todo el día a las chicas metidas allí y podíamos colaborar. No he tenido nunca el más pequeño problema con el DAM.

Con los maestros también: "Oye, que fulano me viene aquí a las diez de la mañana y está en edad escolar". Esto tipo de cosas que fuerzan a prestar una atención especial a un determinado chaval. O ellos me dicen de un chico que hace quince días que no aparece por la escuela: hago un seguimiento, hablo con sus padres. No hay un pisarse la función de cada día; hay una colaboración.

Los planes de empleo juvenil del INEM los fabrico yo, los presento yo y busco los chavales que han de entrar. Por suerte el INEM me acepta esta trampa. Les hacen una entrevista y luego los aceptan. Yo definiendo que estos chavales deben ser incluidos porque están en pro-

ceso de integración; esto lo hago frente a la pregunta de los sindicatos que me dicen por qué a este chaval sí y no a otros.

Es importantísimo estar bien con las instituciones porque el educador solo se va a la porra. Te hundes solito.

El educador en una ciudad como Barcelona, a lo mejor le encargan un barrio de 200.000 habitantes; esto es irrisorio. Es mejor que se vaya al campo a tomarse. Es difícil que pueda atender a una población mayor de 5.000 habitantes: es el tope que yo me pongo. ¿Cómo puedes trabajar bien si pasan por tus narices 100 o 200 chavales en un año?. No se puede trabajar bien. No los conoces, no puedes hacer un seguimiento, no conoces su medio, su familia. ¿De qué vas? ¿De colega? No puedes hacer nada. Todo lo que haces es de milagro.

Yo procuro no entrar nunca en una familia y digo procuro porque a veces no te queda más remedio que ir. La familia es perjudicial para mi trabajo y para este chaval. Normalmente, nunca te apoyan: son desestructuradas, con la película muy confusa, no tienen tiempo, no tienen ganas, no tienen tiempo, ni tienen formación. Cuando vas allí, te presentas como una competidora; siendo mujer soy competidora de la madre. El chaval a mí me admira, a mí me quiere, se escapa de casa y se viene allí, sale del depósito y viene al centro sin ducharse ni pasar por su casa. Entonces la madre viene y te lo saca. Lo de la familia normalmente te entorpece mucho la labor. Lo que pretendo hacer es trabajar paralelamente a la familia sin cargármela delante del chaval porque esto no lo puedes hacer. Siempre estoy justificando a la familia. "Porque si madre no está". "Bueno, hombre, tendrá trabajo". Sin discutir personalmente con la familia.

Estos chavales tienen bastante claro lo que son sus padres, a no ser que sea un tío un poco sonado y que esté con la madre ligado por el cordón umbilical de manera patológica. A un chaval que está luchando para aceptar que sus padres son así, no puedes venir a echarle leña al fuego. Has de tratar de suavizar el problema que él mismo tiene con su familia. No se trata de ponerlos como santos, sino de justificarlos. "El es así". Sin ponerlos como santos. Si tomas una actitud distinta, se derrumban y tu no puedes adoptarlos. Ellos ya lo ven mucho más negativo de lo que tú puedas decirles. "No hagas caso, déjalo: él lleva sus problemas".

Delante del castigo de los padres, yo no se lo pongo como una solución buena. "Tu te lo merecías porque eres un burro y ya está bien". Lo primero que digo es: "Jolín, qué bestia, no?. Mira, déjalo, a lo mejor el hombre estaba trastocado, estaba mal por cosas que le han pasado en el trabajo".

Es que estos chavales no tienen donde caerse vivos. Hay que manejar un poco esta rabia que llevan. "Aguántate y, cuando puedas, te vas de casa. Ahora te dan de comer". "Has de aceptarlo como un mal menor". Si dice: "Me voy de casa a montarme un piso con los amigos". Tu no dices: "no, no te vayas y tal". Hay otras salidas que no pelearse todo el día con sus padres. Es difícil; pero intentas ni cargarte la familia, ni justificarla.

En relación con la pareja, yo no puedo luchar contra una sociedad que es machista a tope. Ellos son machistas a tope, y crueles. Las sanciones que ellos imponen son mucho más duras que las que yo pondría. Lo que intento es que allí en el centro haya una igualdad entre los sexos. Todas las semanas, por ejemplo, tenemos la limpieza del local. Se rifa a los cuatro que van a limpiar y pueden ser tres chicos y una chica. "Tu, como eres una chica, barres", dicen. Y yo exijo: "Aquí al que le toque, le toca". "Es que eso es cosa de mujeres", responden. Y los tíos acaban todos limpiando y fregando y haciendo lo que yo les digo.

Yo me considero feminista a tope. Cuando lleno la ficha y pregunto: "tu padre, trabaja?", "tu madre, trabaja?". Si me dicen que no, les pregunto: "¿y quién hace la comida?". "Mi madre". "Es que yo en mi casa no hago nada". "Bueno, pero ensucias y cagas y todo, ¿verdad? Pues ahora vas a hacerlo". Después de tres o cuatro meses, al final ya se lo saben de memoria. Ya no me discute nadie; que si le toca la fregona, friega.

¿Qué problemas más comunes hay? Para los mayores de 18 años la falta de trabajo. Yo, en principio, estaba muy en contra del trabajo asalariado como normalmente lo estamos viviendo. Yo pensaba que los chavales de 14 o 15 años no tenían que trabajar. Pero la realidad me ha demostrado que el trabajo normaliza. Todo gira alrededor del trabajo. "Estás trabajando?". El problema grave, a raíz de esto, es que no tienen trabajo. Incluso entre los menores de 16 años que acaban de salir de la escuela.

El otro problema es el ocio, no saben qué hacer, se aburren. Los que no han empezado a robar, se aburren.

¿Yo he cambiado? Yo no tengo muchos esquemas personales en torno a lo que está bien o a lo que no está bien y ahora tengo una idea mucho más abierta, más utópica de lo que es un educador. Cuando te pones en contacto con la realidad, hay puntos que vas rectificando en torno a tu propio trabajo con los menores; cosas que tenía totalmente proscritas. Y así te vas normalizando. Y así te diría un montón de cosas. A los chavales no se les tiene que dar límites. Yo estaba por la confianza absoluta y la carencia de límites. Pero el chaval te reclama unos límites, unas sanciones, unas normas; te las está reclamando. No se le puede decir: "Aquí estamos muy bien, nadie te va a reclamar". Esto no es cierto, el chaval te exige la verdad. Yo he hecho una evolución muy grande en este sentido. Por otra parte la sociedad te reclama también y poco a poco te vas normalizando. Acepto que la sociedad impone unas condiciones que tienes que aceptar. Lo que he dicho antes de pasar por el tubo, es cierto que hace unos años no lo hubiera dicho nunca.

De alguna forma yo me he ido reglamentando y normalizando, porque te das cuenta que los chavales o pasan por un sitio, o están perdidos; ya los puedes mandar directamente a la Modelo. Si quieres mostrarles algún punto de salvación a esta gente, tienes que pasar por las normas establecidas, aunque tu estés en desacuerdo con ellas. Esto es una evolución; no es un retroceso, sino un cambio.

Al principio, había un desconocimiento muy grande de lo que era el centro. Nadie sabía lo que pintaba yo allí dentro. Sobre todo, cuando empezaron a ver que había muchos chavales y muchas chavales allí comenzaron a dispararse las malas lenguas. Esto de que estuvieran chicos y chicas juntos era una cosa muy mal vista y hubo muchas críticas. Lo que yo miraba es que hubiera un relax entre ellos que no estuvieran siempre a distancia. Yo consentía todo lo que pudiera hacerse vestido y, por supuesto, pegarse tampoco. Esto fue la primera lucha con el barrio. Ha habido mucha crítica: aquello era un destio de ladrones y no sé qué. Lo fui neutralizando y aceptando un poco de hubieran allí chavales normalizados. Allí hubo desde el hijo del cabo de policía hasta el hijo del concejal de no sé qué en el centro: ahora no pueden decir que es una cueva de ladrones. Yo me he interesado muy mucho de que esto fuera así y que esta gente viniera. Hay que luchar contra la maledicencia del pueblo.

En estos momentos es visto como un centro de jóvenes en que, además, a muchos que van se les encuentra un trabajo, donde los chavales están recogidos. Aunque siempre queda alguna madre que tiene miedo de que si su hija va allí aprenda malas costumbres. Hay que demostrarlo a través de hechos y he invitado a los padres y a las madres a que vengan por el centro. Y algunos han venido. Esta es una manera de quitar tabues, de romper los mitos. Me ha costado conseguirlo.

El hecho de ser mujer ha provocado que vinieran algunas chicas; creo que si ha venido alguna chica es a lo mejor porque soy una mujer. Esta es la duda que tengo. A las chicas es muy difícil atraerlas: siendo mujer, se sienten más protegidas y creen que las vas a comprender mejor. Los chavales, no. Los educadores varones atraen más a los chicos porque los ven más machosos, conflictivos, deportivos. A la mujer, antes de atraerla, hay el rechazo, porque claro, cuando hay una mujer, esto es para mujeres. Creo que ha habido un rechazo y yo me he tenido que espabilar yendo por ahí, es decir, por las plazas, sentándome a comer pipas.

Yo presiono al ayuntamiento y he conseguido que se habilitara una masía abandonada con el fin de crear servicios. Esto fue un poco una labor mía de al principio al comerle el coco todos los días. De hecho, no hay locales. Lo único que falta es organizar una marcha hacia el ayuntamiento que esté a cinco kilómetros.

Yo he tenido que luchar con la avalancha que se me venía. Por eso sólo dejaba entrar a los chavales que no hacían ni una actividad. Es posteriormente que se han ido seleccionando ellos mismos. Como organizaba cosas todos los días, cuando no podían, no venían. Y se seleccionaban solos. El chaval que tiene unas carencias es el que viene. El seleccionar toda la avalancha de jóvenes es difícil. Cuando tienen el tiempo cubierto con actividades, ya no vienen.

Y ahora la selección hay que hacerla entre los que van a acabar octavo; a las cinco de la tarde, cuando salgan de las escuelas, que vengan allí; pero va a ser más difícil: pueden ser cuatrocientos niños. Ya veremos la manera de seleccionarlos. Yo confío mucho en la selección natural. Los chavales que se quedan tienen una connotación

determinada. Alguna carencia de un tipo u otro.

Todo educador se lo monta como puede y ninguno seremos igual. Ahora estoy trabajando en cursos formativos y tengo que contar con una educadora técnica que sepa electricidad, juegos, marquetaria y diseño y vendrá por las mañanas. Por la tarde, todos los días tenemos una actividad. Por ejemplo, lectura del periódico, damos cursos de ajedrez, ping-pong, hacemos una asamblea, la limpieza, música con un radiocasette (distinguir el Chiquetote de Brahms). Un poco de actividad que se les propone y la parte de juegos de ellos (juegos libres). Siempre un poco dirigido por mí.

Es a través de las actividades y de las charlas conmigo que les estás enseñando el cómo hacer algo. "Siéntate bien, no chilles, si él ha ganado otro día te tocará a ti"... Los que se enfadan, se van. Yo les enseño a manejarse, esta es la palabra. Todos tenemos rabietas; pero nos controlamos. "Tu eres capaz de manejar tu comportamiento". Que no se enfaden, que acepten una injusticia...

Como hay esta conexión con las escuelas, a los chavales ya se los tiene detectados. Puede que los chavales no sepan manejarse y engañar; pero esto es muy difícil que pase.

Al chaval perdido, que no va a la profesional, que no comparece por el centro, yo les invito a los que vienen a traer a sus amigos para hacer cualquier cosa (un campeonato de ping-pong, por ejemplo). Esto me ha servido para atraer a mucha gente que no venía. "Mira, vamos a ir al Tibidabo y todo gratis". Esto me ha servido para contactar con chavales que nunca aparecen. Si sabes conquistarlos, ya vienen. De por libre, ya es más difícil. Cuando es un grupito, lo puedes intentar; esto lo vas improvisando sobre la marcha.

Yo tengo el trabajo de la parte institucional (revisión de boes, de dogs, de sacar memorias, de ver subvenciones: un montón de tiempo para vender el producto). Luego tengo también la relación comunitaria (con las escuelas, el psicopedagógico, con los otros educadores). Luego la actividad del centro (organizarlo, buscar recursos). Además, la atención individual, el seguimiento. Si hace mucho que no viene Juanito por qué no viene, qué pasa. Yo te digo, más de 5.000 habitantes no se pueden llevar. El sólo contacto con las escuelas, con el psicopedagógico y con la asistente social ya lleva mucho rollo. Supone un montón de trabajo.

Yo no tengo miedo. El día que tu tengas miedo, te van a dar una paliza. Estoy segura. Vamos a hacer una fiesta y compramos cosas y te viene un grupo de Granollers con sus xibecas (allí no se puede tomar alcohol). "Venid sin eso o os marchais". Esto es así y funciona. Es como un milagro.

Con los chavales de 16, 17 y 18 años tu tampoco puedes ponerte en un plan de exigir unas normas. Yo intento ponerme a su nivel, no como en plan de mamá o de maestro. Con estos, lo que puedes hacer es razonar y charlar; depende de la edad. Con un chico de menos de 16 años le

puedes decir: "yo ahora mismo te doy un sopapo".

Con la asistente social todo lo conversamos. Otros problemas lo hablo con la psicóloga de la psicopedagógico. Recibes información y orientación. Con otro educador de otro municipio hablamos de los mismos problemas y con el del Casal de Joves. No con otro educador con el que no me gusta tratar porque es un parapolicial, va a encerrar a los chavales díscolos. Yo estoy en contra total del internamiento. Usan palos y de todo con los chavales. Si tengo miedo, cierro la puerta y me voy. Pero con los otros trabajo en coordinación.

Estos chavales llegan a un nivel de egoísmo muy fuerte. Tienen un grado de autodefensa tan grande que tienen que sobrevivir.

(aquí és on s'ha perdut un fragment)

...Ellos no son solidarios en absoluto. Después de haber estado trabajando un tiempo juntos, están más desunidos que nunca. Se incentiva extraordinariamente la competencia. No tiene sentido montar una cooperativa entre estos chavales, hacer una bolsa en común. Estamos en una sociedad en que los niveles de competitividad llegan muy lejos.

Todo el sistema viene dando la injusticia, la crea. En este contexto existe un espacio para el educador. Somos unos muelles, unos containers. El educador en medio abierto llega hasta donde nadie más llega: es el espacio que queda en medio entre la familia y la sociedad. El educador se halla en donde se genera el conflicto.

Hay que distinguir entre el educador i el que se ocupa de las relaciones humanas.

Entrevista III (7 juny 1988)

(El primer moment, molt curt, no s'acaba de saber què és veritablement el que hi ha ha a la cinta)

Vam començar una mica per altruisme (entre cometes), amb ànim de treballar pels altres, sense professionalitzar-nos. Allò va ésser molt interessant; però es té que anar més de cara a la professionalització d'aquesta feina. Jo ara, per exemple, si tinc una altra feina que consistís en el mateix treball i guanyant deu vegades menys, no ho faré (estic molt cremat molt cremat). I no és bo fer-ho.

Com més clar tingui la gent que és una feina com una altra, (encara que hi posis més càrrega personal, afectiva i tal), comprenent que aquests sectors atesos tenen uns drets de les entitats públiques i que hi ha persones que són pagades per a realitzar aquest treball que

és concebut com un servei, estem avançant molt i això és bo. No som ni missioners, ni messiànics ni no sé què; com més lluny d'aquesta visió millor. Altrament, entrem dintre d'aquella dinàmica: "Per què em fan a mi això avui? Per què aquell nano quan avui jo he estat parlant amb ell se'n ha anat a robar no sé què?". Hi ha el risc de personalitzar-ho molt tot: "jo sóc maquíssim, jo sóc superb, un superman." I si surt malament: "¿qué les he hecho yo para que me hagan esto". Són concepcions que com més s'oblidin millor.

Aquí a Catalunya tenim aquesta mentalitat en contrast amb el que passa al nord. Al Sur estan bastant professionalitzats, per exemple València i a Madrid ara comencen. Hi ha encara concepcions d'aquesta mena molt vinculades a la religió. A Baracaldo, per exemple, per entrar a treballar d'educador de carrer, a més de tenir compte dels continguts que hom té (estudis, experiència, plantejaments sobre aquest camp) feien estudis de personalitat: si ets honrat, per exemple. Has d'ésser tan honrat com l'arquitecte, el metge o el que treballa a la construcció. A Navarra i el País Basc encara hi ha vinculacions a la religió com allò de "los curas progres".

Jo sóc de la Barceloneta i després vaig estar vivint a La Verneda on formava part d'un Ateneu Llibertari i vaig començar a fer coses, treballant molt els dissabtes i amb els "gitanillos de turno". Vaig trobar que era un camp interessant i la veritat és que molt altruïsta tampoc ho era; més aviat una cosa una mica egoïsta: "jo vull fer això perquè em gratifica més que estar picant a màquina".

Són canvis de concepcions; però en el fons són plantejaments que en podríem dir humanistes, de voler fer coses.

Joestic en un pla que intento rebutjar una mica tot el muntatge aquest. M'agrada tot el plantejament que van fer els senyors dels 60; però ho rebutjo una mica. Jo sóc, malgrat tot, ho vulgui o no, part de tot aquest sector.

Abans d'entrar a IRES, vaig estar a La Mina amb el mateix pla, essent molt interessant i vinculat a nivell comunitari. Era tot un sector de gent molt maca, molts mestres, i que vam començar a actuar d'aquesta manera. La meua professionalització ve des del moment que vaig entrar a IRES. S'hi van fer tota una mena de xerrades explicatives de la finalitat de l'educador i era amb la idea de preparar persones per quan necessitessin gent per a treballar en barris; ara una sessió, la setmana que ve una altra. I aleshores m'ho vaig començar a plantejar una mica més seriosament.

Em van trucar una vegada -no me'n recordo per quin barri- i en principi era per treballar sense cobrar un duro i vaig pensar que per a fer-ho d'aquesta manera ja ho havia fet en d'altres llocs. Aleshores, vaig saber que a un barri molt marginat i segregat del Prat de Llobregat hi havia una plaça d'educador, m'hi vaig presentar i allà estic.

En aquest barri hi he estat quatre anys i ara des d'en fa dos

coordino la tasca dels educadors que hi ha als diferents barris del Prat. Estic vinculat a aquella zona urbana, però no estic fent una tasca d'educador.

El treball d'IRES en la reinserció social és el primer que es va fer a Catalunya i a Espanya referit a tot el tema d'educadors; s'ha fet una tasca molt important. Jo he tingut discussions amb ells, baralles; però la institució va aconplir una etapa superimportant. Ara no ho conec massa; segurament que tenen que canviar una mica en el tema de nans i joves amb problemàtica; però en aquell moment fou importantíssim, perquè van obrir una mica la professió, a nivell d'institucions, de municipis, d'entitats, comunitari. Fou obrir portes a sectors de gent que podria treballar en aquest camp.

IRES tenia una mena de contracte amb diversos ajuntaments (entre ells el Prat on hi vam començar un equip de quatre persones). I va arribar un moment que es va veure que era millor municipalitzar la feina dels educadors i, en compte de tenir un contracte amb una institució que faria d'intermediari, vam passar a formar part directa de la plantilla de l'ajuntament. I allà estem.

El carrer no és abstracte: és una "tierra de nadie", és un dels elements de socialització més importants per aquests xavals, més important que la tele, bastant més important que l'escola (entre altres coses perquè hi passen moltes més hores), és el medi on es desenvolupa el que serà una mica tot el rol del nano, la seva evolució, el seu jo s'està realitzant una mica en funció del rol que està jugant al carrer. No importa massa el rol que pugui jugar amb la família (entre cometes) o l'escola. Dic entre cometes perquè és precisament el tot, el conjunt que li donarà la seva personalitat. El rol primordial, sobretot en el nano podríem dir-ne delinqüencial, és el carrer. El tio que dintre la banda o el grupet és un líder, seguirà essent un líder; el tio a qui tothom fa putades i que tothom es fica amb ell, d'aquí a uns anys serà segurament el "machaquilla". El carrer és on s'està jugant una mica el territori, el futur de no sé què.

Al barri del qual parlo el grau de desescolarització és superalt; jo diria que és dels més alts de Catalunya. Sobretot perquè hi ha una comunitat gitana important i s'està intentant de fer tota una sèrie de coses en aquest sentit. Hi ha un rebuig de l'escola de molt "cuidado". Hi ha anualment entre 15 i 20 nans no escolaritzats i, si no els agafes tu d'alguna forma, no anirien enlloc. El fracàs escolar degut a l'absentisme és increïble. Tenim un programa i malgrat tot et fets contra la paret.

Es el que parlàvem abans de no tenir massa clar certs aspectes: l'escola ha de seguir potenciant l'escolarització d'aquests nans; però de cara a què? Seguríssim que això no li serveix per a trobar una feina: tot el que aprenen allà no té res a veure. Per molt important que pugui ésser la instrucció bàsica (llegir i escriure) hi seguirà havent-hi un buit claríssim entre el procés d'instrucció que es segueix i els sectors "normals" que ja estan treballant amb la informatització. A vegades et plantejes si l'escolarització d'aquests nans

no passa més per un control de l'escola que no pas per a donar-los-hi unes eines que els permetin tirar endavant. A l'hora de buscar-se la vida, els interessa molt més la vendi, acumulant, l'ofici. Els hi estàs traient els seus mitjans de supervivència i no els hi estàs donant res a canvi.

Al barri sobre una població de 8.000 persones, hi ha unes 600 famílies gitanes (més o menys 2.000 persones). Tot el barri està aïllat de la resta del Prat; però la comunitat gitana és un sector marginal dintre del barri marginal. Quan jo parlo d'aquests nans, estic parlant de persones en edat escolar.

La integració crítica, que és un terme que hem utilitzat moltíssim, àdhuc perd el contingut una mica. Què vol dir per a cada un? Segurament que coses molt diferents. Jo sóc molt pragmàtic: cal donar a aquests sectors de població un mínim de possibilitats com tenim la resta. Aleshores i a partir d'aquí que faci de la seva vida el que li doni la gana. El que vulgui integrar-se no críticament i treballar a l'empresa, és la seva vida. Jo el que tinc que intentar d'entrada és que pugui accedir a un lloc de feina com qualsevulla altra, a la cultura, a la sanitat, als serveis, que quant tingui fills pugui saber les vacunes que calen... això és el bàsic.

Que sigui crític? Perfecte, tindrà més autonomia. Però, si no, no em sento fracassat. Això és superpolèmic; però jo he arribat aquí.

La integració crítica és donar-li a un senyor uns mínims de qualitat de vida com qualsevol altre. A partir d'aquí, és impossible a un personatge de 14, 15, 16 anys, donar-li certes coses perquè té uns problemes molt grossos (de llenguatge, de conflictes); és una idealització la integració crítica. Si parlem de tipic de 20 i pico, és ja una altra història. A aquest m'interessa molt més donar-li elements de referència i de contenció àdhuc a les males històries que es monten. Esser conscient que, davant de la quotidianitat que va construint, la seva actuació té unes repercussions x. I és que la història és aquesta. "Si et montes aquesta pel·lícula, el que et pot passar és això".

En canvi, com que tu vas per una altra banda, ens diuen: "ostres, és que vosaltres, els educadors, us ho monteu molt bé". "Sí, cert, m'ho monto molt millor que tu, evidentment, sóc molt més intel·ligent que tu entre altres coses perquè estic treballant, m'estic guanyant la vida, m'ho passo bé i tu ets un "tiradillo". Tu vas, obriràs un cotxe, et portaran al Tutelar... no t'ho montes bé". I amb això impactes. Que a això li vols dir integració crítica?, no ho sé què és; és una forma de donar-li una sèrie d'elements, de criteris, de jugar un rol adult, el teu, diferenciat de la sèrie de personatges que té al seu voltant que també estan bastant distorsionats: els habitants de barris, els de les botigues... tot està bastant distorsionat.

Jo no m'amago mai que sóc educador. Marco distàncies i encara jo sóc dels que marco molt poques distàncies amb els xavals. Poquíssimes en el fet de la relació; però tinc claríssim que sóc un col·lega que fot canya quan el noi es "passa". No em sembla malament que em tingui per col·lega; però has de tenir una certa autoritat per marcar uns determinats límits, per definir clarament les situacions. El que ha de

saber és que estic cobrant per a fer això. Que em tingui com vulgui; però jo estic cobrant per a fer aquesta feina, si no no ho faria. Si dic als xavals que estic aquí perquè m'agrada molt estar amb ells perquè vull ajudar, és una estafa.

Nosaltres portem anys al barri i, a vegades, et molestes una mica perquè penses que a aquestes alçades la gent ja hauria de tenir claríssim què és el que fem, de què es tracta la nostra feina. I cada dos per tres et surten amb unes històries...! Portem aquí, no ho sé, set anys i, a més de tota la feina que duem a terme amb els nanos, hi ha també tota la feina comunitària, entitats, associacions de pares, etc. A vegades et ve la gent i et diu a veure què podem fer, si podem montar algun tipus d'activitat o de col·laboració. Depèn de com van les històries, a vegades dins del mateix barri, a vegades perquè ha sortit no sé què a la televisió una setmana abans, tu ho notes que hi ha una mena de recel de cara als nois que tractem.

Vas amb un grup de xavals a la botiga del costat i et diuen: "Eh! los chavales que se esperen fuera". Quan amb aquest senyor has parlat quaranta vegades. "No, que s'esperin, no, que entrin. No et treuran res, no passa res i en cas que passés alguna cosa ens fas arribar la factura i ja farem comptes com ajuntament". A vegades et passes més hores intentant convèncer el barri que no treballant amb la feina directa que fas amb els xavals.

Els xavals, jo crec que van interioritzant històries i sobretot que el que ho quedat clar, ja no torna; es va evolucionant. Amb els adults és més difícil.

El barri té una experiència molt interessant: tota la remodelació del barri. És un barri que es va crear a partir de l'Obra Sindical del Hogar en l'època franquista i va ésser claríssimament un terrorisme urbanístic: era més barat tirar el barri a terra i tornar-lo a construir que no arreglar-lo. Podem parlar de molts barris amb qualitat dolenta; però el cas d'aquest és molt bèstia. La vanguarda del barri ha estat l'associació de veïns. En tot Espanya només aquest i un barri de Madrid que es diu Orcasitas són dos casos excepcionals de sectors urbans on s'ha arribat a unes associacions de veïns treballant-se amb ministeris. Bellugant-se amb pressupostos importants, encara que potser amb altres coses no s'haigín bellugat tant. L'associació de veïns va arribar a donar una personalitat a nivell de barri.

Una entitat forta a aquest nivell, estructura també el que és l'associacionisme del barri. Treballar per un tema que és comú, dona una certa vertebració. Si no hi hagués hagut el tema de la remodelació en el context d'un barri desarrelat, hagués estat una situació completament diferent. Ha estat molt important.

Quan jo parlo de crisi, no ho dramatitzaria. El que crec és que nosaltres estem parlant d'un procés educatiu i del que es tracta és de treballar amb una població que està al marge dels serveis que tenim; no té aquestes prestacions. La crisi és veure que és molt complicada la tasca que s'està fent des de l'àmbit de l'educació. Perquè en aquests moments pots parlar amb un mestre de l'EGB i també s'està

preguntant de què els serviran els continguts que està donant. En aquests moments tampoc té massa clar de què serveixen els programes. I el mateix passa amb la programació de noves carreres. Estem en una crisi gravíssima de valors i el tema de l'educació hi entra plenament en aquesta crisi.

En el tema nostre també estem en aquest àmbit no reglat i també ens interroguem. Què vols traspassar a aquests sectors de població? Cal oferir-los uns mínims; però quins són aquests mínims en aquests moments? El que es refereix al treball se'n ha anat en orris i ja no funciona que a partir dels 16 anys es comença a treballar (a mi em sembla perfecte que s'hagi acabat). Però, és clar, allò de la "societat del ocio" tampoc arriba. I cap a on els integres? Els hi està proposant que deixin d'anar a robar un cotxe, que no facin el tirón, que no vagin a obrir un pis...els pot oferir que farem futbol, que anirem a fer escalada i això és bo, perquè un nano de 14 anys a vegades no sap ni que es pot divertir jugant a futbol. Això també és greu. "No, si t'ho pots passar molt bé jugant a futbol".

Per desmitificar una mica la delinqüència s'ha de dir que un nano de 14 anys, si va a obrir un cotxe, és perquè s'avorreix, és una mica culpa de tots. Pot succeir que per passar-s'ho bé se'n vagi a obrir un cotxe.

Jo estic que amb 12, 13, 14 anys això no ho fas per necessitat. Si vas a obrir un cotxe, és perquè no tens massa oportunitats. El senyor de 12 anys que, quan surt del cole, va a fer natació, esport, informàtica o no sé què, no obrirà un cotxe. El nano que està tot el dia al carrer, s'avorreix. Hi ha una prèvia: l'aprenentatge delinqüencial evidentment no és genètic i és molt d'ambient cultural, és una qüestió d'inèrcia, és una forma de fer alguna cosa. Entre altres coses perquè les peles no les porten a casa: són pels seus "gastos". No van a la seva mare: "Mira, hoy te traigo 2.000 pesetas".

El punt de referència de contacte amb els nanos, en principi, és el carrer. El primer que fas a l'hora de bellugar-te en un barri és veure què hi ha al carrer: els punts de reunió, on hi ha els "cotarros" del barri. L'educador ha de tenir unes tècniques de relació. Vas cap a ells. Un dia mig mig, l'altre dia tal, l'altre dia et retires, un altre dia insisteixes...

Nosaltres treballem amb nanos de característiques molt diferents; treballem amb una franja molt àmplia.

El nano gitano no és necessàriament més conflictiu que el nano paio, ni tampoc és cert que el nano gitano té més conflictes. Dintre el mateix ambient (això és una teoria molt personal, i això és bo que no s'estigui d'acord perquè vol dir que hi ha polèmica) un nano paio i un nano gitano amb el mateix esquema de relació i de la mateixa edat - a part que el nano gitano està més fora de la nostra cultura, per exemple, valora altres coses i no tant la feina estable, és més romàntic, la procedència nòmada...- el gitano es sent reforçat molt més per la seva família, està més acostumat a viure una marginació emparada dintre del que és el seu entorn familiar; no té un conflicte massa gran. Si no hi entra el problema de la droga, que faria aleshores que

tot el que estic dient no és aplicable. aquest nano té bastantes més possibilitats. Per exemple, passar pel Tutelar, no és un trauma ni per la família directa, ni pels altres nanos, ni pels veïns de l'escala.

El nano paio ho viu d'una altra forma. La família que pateix un món de carències socio-econòmiques està molt més desestructurada que la família gitana. Hi està menys acostumada culturalment, la valoració cultural és diferent. Estan menys preparats per a viure la supervivència en aquesta història, els hi costarà més de recórrer a l'assistent social. Hi ha vertaders traumes en aquests sectors de la població. És la típica família treballadora, que treballava a la fàbrica no sé què i està a l'atur; això és causa de vertaders traumes.

Dintre la marginació, els gitans hi estan més acostumats. La família gitana és més assequible, no hi ha tants desajustaments àdhuc a nivell psicològic. Se'ls ha marginat més històricament i, dintre la seva concepció, hi entra que la policia els vagi al darrera. Si a tu et ve la policia i comença a fotre't una "hòstia", s'arma un "cristo", t'indigna i a més és un trauma. La família gitana està acostumada a què els hi passin aquesta mena d'històries.

El tema de la planificació és complicat en el context d'aquesta feina. Dintre del conjunt dels serveis socials, nosaltres intentem fer una avaluació de la feina que hem fet el curs anterior i el conjunt de l'equip intenta veure quins són els déficits, quines carències són més prioritàries per la intervenció des de l'àmbit general perquè treballeu en equips interprofessionals.

Els educadors, sí treballem més directament amb el nano. Estudiem conjuntament, per exemple, el nucli de la família on també hi ha altres nanos: és una avaluació multidisciplinària, del poc o del molt que s'ha fet, què és el que ha anat millorant, què queda per a fer i et marques uns objectius: déficits prioritaris, sectors de població, programes als que aquest curs hi tindrem més dedicació.

En el camp de la infància per exemple, l'absentisme; els temes que són més importants i més preocupen hi dediquem tot un programa de coordinació amb les escoles, amb els mestres... un programa d'absentisme escolar: plaços, metodologia, reunions que es faran. Dependrà de l'escola, dels objectius, del marc escolar, introduint que, a part del nano que és l'objectiu, s'ha de treballar el marc familiar perquè el nano no anirà a l'escola si ha d'anar a vendre; almenys hem d'aconseguir que un membre d'aquesta família tingui feina. Hi entraria, doncs, a través de l'INEM o d'allà on sigui, aconseguir que almenys un membre de la família treballi.

A nivell jurídic-penal tenim un programa dedicat a xavals més grans. Calen contactes amb la Trinitat on hi ha la presó de joves, amb els objectius que hi ha al darrera: la família, hi ha germans més petits. Aleshores, a més del que estàs fent amb ell, has de combinar la feina amb els educadors (els hi diuen educadors; però hi ha també psicòlegs, mestres...) que hi ha dintre mateix de la presó per a tenir informació i per a fer-hi una intervenció. A la presó són una mica conductistes (bueno, bastant, "si te portas bien, te subiremos de fase"). En aquest tema, hi hauria la feina aquesta amb el xaval i també la feina que es fa a fora amb la família i amb els germans més petits, intentant ajudar a què la història funcioni millor: jutjats,

informació de recursos que es poden trobar i procurar que els nanos petits vagin a escola cada dia i, quan surti el que es troba a la prosa, començarem a tramitar la cosa de l'atur i després cobrarà sis mesos. La setmana que ve ens deixaran els tres germanets per a què vinguin amb nosaltres d'excursió. "Y me ha dicho tu marido que no. Cómo? Qué pasa aquí?". "Los niños son muy pequeños...". Mira, ja tens un fill a la Trinitat per culpa d'una sobreprotecció. Que es quedin al barri és molt més perillós que no que vinguin amb nosaltres a l'excursió. Hem d'estar negociant constantment, nosaltres coaccionem (entre cometes) i es té que fer. Els coaccionem per coses que els beneficien a ells.

L'escola, avui per avui, a què respon? Està en funció de les classes mitges, absolutament. Ni de la gent més marginada, ni de l'elit; aquests ja es busquen la vida i després aniran a la Universitat, experiències i sortides als Estat Units i no sé què. L'escola està molt desfassada. Al segle XIX potser estava molt bé perquè s'havia d'alfabetitzar i els anys 60 segurament que estava també bé perquè es necessitava més d'obra qualificada. Però, avui per avui, no respon en absolut.

Els nens gitanos tot el dia estan expressant la seva pròpia cultura, àdhuc el llenguatge. Nosaltres, de fet, amb el 80 % treballem amb gitanos. Al centre obert que tenim al barri, la pràctica totalitat són gitanos. Se'ns critica més de què marginem els païos: les entitats del barri diuen que tots els esforços els dediquem als gitanos i en aquest sentit són uns privilegiats. I et preguntes: a aquestes altures encara estem així? "Es que sólo trabajais para los gitanos. Todo para ellos". Nosaltres "nos hemos agitanado" (ho diu irònicament).

Fins a una certa edat, hi ha una forta relació entre païos i gitanos; això ho tenim una mica estudiat. En principi, hi ha els tics típics del nen paio: "pórtate bien que vendrá el gitano" i al nen gitano: "pórtate bien que vendrá el paio". Estic fart de sentir-ho. En principi, jo deia: "aquest està dient això perquè estic jo aquí al davant". Això és com los tercios de Flandes. Els nanos creixen amb aquest tic i no els importa massa que el del costat sigui un paio o un gitano fins als 10 o 12 anys, fins a la preadolescència. Es aleshores que el nano paio s'afirma com a paio i el nano gitano com a gitano. Això és increïble. Fins aleshores la convivència és bona.

Hi ha un nano de 14 anys que jugava a futbol de conya i podia arribar lluny. Als 14 anys diu que ja no vol jugar al futbol i ha canviat la forma de vestir perquè estava molt apaiat (entre cometes). Hi ha un moment que hi ha una reafirmació molt clara.

Es el mateix que passa entre nens i nenes: fins els 12 o 13 anys pots treballar conjuntament; però a l'adolescència ja canvia.

El treball en equip és imprescindible, àdhuc a nivell de salut mental. Es una feina dura. Has de poder avaluar i, sobretot, és importantíssim a nivell de salut mental. Un educador sol en un barri aïllat, és una bestiesa com un piano: és cremar-lo amb quatre dies. Per exemple, els conflictes diaris cal poder-los verbalitzar amb el com-

pany del costat, subjectivament; ja s'objectivarà al cap de la setmana amb l'equip, però s'ha de poder verbalitzar l'angoixa del moment. altrament és "l'hòstia".

La feina aquesta no passa per la menjada de coco: això porta al fracàs. Aquesta feina passa per una dinàmica molt activa. No dir-li al xaval que no s'ha de fer, sinó de manera diferent. Si un nano et diu que vol anar a obrir un cotxe, jo no estaré mitja hora menjant-li el coco. Li puc oferir d'anar a nadar amb ell a la platja o fer alguna cosa i, si el tio ve amb mi, ja està. Això avui i demà un altre cop i demà passat.

Et poso aquest exemple; però et podria dir que nosaltres tenim ara una sèrie de tallers d'oficis dintre el centre obert. I l'acceptació dels nanos és d'un 100 % perquè ho volen: això no és la Trinitat o Mad-Ras on es fan les coses com una obligació, perquè el dia que no volen venir no vénen, afortunadament (si no fos així, potser no treballaria d'això). Estan amb tu perquè volen. El punt de referència és el carrer: jo vaig a buscar-los. El que no vol estar amb mi, santes pàsques: ja ens trobarem demà.

Si parlem dels tios de 21, 22, 23 anys, jo he tingut amb ells converses superinteressants, són enrolladíssims per la via de la delinqüència, amb converses absolutament brillants. Amb la característica que són superlúcides i a mi m'enriqueixen moltíssim i es tracta de tios que es troben allí molt tirats. Pots estar-te quatre hores prenent una cervesa i tu estàs construint alguna cosa. T'està aportant moltíssim i el tio segurament que també li va bé.

Si parlem de nanos de 10, 12, 14 o 15 anys és una altra història, absolutament. No és massa de xerradeta, és més la "acció directa". Montar tallers, activitats. Això de la natació és més important del que us pot semblar. Cada setmana tenim dos dies fixos a fer natació que passa per tot un procés: anar del barri al centre del Prat a la piscina amb la gent "normal" (entre cometes) i cal respectar els vestuaris dels damés. La piscina està vinculada amb tota una sèrie d'històries intenses per a ells i per a nosaltres. El dia que has anat a la piscina tornes bastant cansat i no solament d'haver nadat.

Fins ara nosaltres no teníem cap programa amb toxicomanies. A partir d'aquest any estem amb sis municipis del Baix Llobregat amb el pla general de la droga de la Generalitat i tenim un centre específic en toxicomanies al Prat. En activitats, en principi, no fem diferències. Ni als tallers ni enlloc. La diferència, quan el tio està molt ficat, ja se la fa ell solet. Intentem a nivell d'activitats, si no està molt cascat, que participi en tot. En alguns casos ha suposat treure's de l'heroïna. Hi ha individu que es fot un pico al mes i aquest aguanta dos anys i no passa res. Tenim més problema amb els alcohòlics i això que el barri és considerat en aquests moments com els llocs més infectats de droga.

Hi ha un italià que diu més o menys això: "el chaval, en relación con el adulto, es como un bolsillo donde van entrando monedas. Llega un momento que tu tienes que sacar monedas para pagar no sé qué. En

los momentos de carencia, que tengas o no monedas, es lo que te da posibilidades". És una frase poètica, literària, molt maca. La tinc emmarcada allà... És com dir que la relació que tu vas establint en alguns casos és possible que no serveixi i, a més, tampoc ho pots avaluar en moments concrets, perquè tot el que una persona va interioritzant és bantant complex, no és d'un dia per un altre. En aquestes històries comencen a donar-se uns fruit dos, tres, quatre anys més tard. Ni es sap. Aquest nanos que contacten amb els educadors, poden començar a tenir efectes després de tres o quatre anys i ara en tenen dotze. "Quién sabe?". Jo sóc molt pragmàtic, no sé si fem molt o poc; però el que sí que està clar és que és millor que hi siguem que no que no hi siguem. No sé si aconseguim grans èxits. No es poden fer estadístiques. "De 300 niños marginados, este año hemos salvado a 150". Del que estic segur és que hi ha una sèrie de nanos pels quals la relació que s'estableix serà beneficiosa. El que intentem és dir quants nanos que eren absentistes profunds aquests curs han passat a un absentisme més no sé què. N'hi ha tants que s'han ficat en cursos de la Generalitat, etc.

Això dels convenis amb hosteleria i els restaurants, fou una fantasmada increïble. Encara que estava bé la idea no van comptar que, fent l'oferta als barris marginals, els professors dels taller al·lucinarien. Jo vaig fer més reunions aquells dies per a convèncer el personal de la nostra feina que en tota la meua vida. I no els havien avisat: i aleshores una senyora de 50 anys de la Bonanova que hi enviava els fills es trobà allà amb una sèrie de subjectes que per a ella eren tanmateix ben estranys. En vaig tenir que comprometre a vour'm cada dia amb els professors una estona per comentar la jugada. Era una oferta que no responia als sectors marginats.

Cal procurar marcar una distància amb la feina que fas. La tasca de l'equip ha d'intentar objectivar al màxim la feina. Evidentment, tu hi tens una implicació encara que no vulguis i l'has d'intentar canalitzar per la via de l'objectivació professional. Qualsevulla relació conflictiva que es doni amb els nanos, no t'estan fent a tu la putada, no hi ha res contra tu. Tu ets només un element que està allà al mig.

Això que és tan simple, si parteixes d'un equip, t'ajuda bastant. Qualsevol cosa que no surt prou bé, no t'ho estan fent a tu: ajuda bastant a no obsessionar-te o a no implicar-te més del compte a l'hora de pensar, d'una banda, que els resultats bons no són teus sinó de tots els que estan jugant allà dins (elements comunitaris); si les coses van molt bé, no tens per què posar-te la medalleta i, si van molt malament, tampoc s'és el culpable de la pel·lícula.

L'altre dia que hi va haver dos nanos que em van fer no sé què en el cotxe, em vaig empenyar moltíssim; però això passa en qualsevulla feina. Jo, per exemple, sublimo molt menys la feina que abans. Abans somniava amb la feina, anava més angoixat. Això és un procés. Vas establint professionalment unes certes distàncies, tens un mètode i això t'ajuda. D'implicar-te, t'impliques està claríssim; però és una implicació més objectivada. A vegades, els conflictes te'ls emportes a casa perquè hi ha històries molt fortes. No vull dramatitzar. Per exemple, un ionqui que el vaig portar a Logroño a fer un tractament i tenia 19 anys i estava més cascat que "l'hòstia" i va morir d'una

sobredosi. Hi havia una relació forta, estava superdeteriorat, un germà d'ell va estar de monitor en un esplai. Hi ha una part personal i aquesta era la meua relació amical amb ell. Però per altra banda dius: el seu germà, i l'altre i l'altre de "puta mare". Estàs objectivant i, malgrat tot, t'ho emportes a casa.

El treball de l'educador i de l'educadora, depèn molt d'aquest educador i d'aquesta educadora en concret. En principi, objectivament, hi ha diferències. Amb l'educadora és possible que els xavals busquin la situació més de provocar, de buscar els límits amb la història del sexe. Si l'educadora s'ho monta una mica bé, quan a mig plaç he superat aquestes primeres situacions fortíssimes, "de machaque", pot arribar a uns àmbits que l'educador no arriba. Pels xavals més joves l'educadora és una substitució de la mare, està claríssim; l'agafen, se li enganxen.

Jo tinc menys experiència amb les noies. Ara és quan es treballa més amb noies. La nena de petita, fins els 10 o 11 anys, es deixa veure molt bé. A partir dels 12, desapareix, ja s'ha de dedicar a la feina domèstica. I aquí també tenim un programa molt interessant per a nenes de 14, 15 i fins 16 i 17 anys. Per tal d'afrontar aquesta història de què no surten de casa. Vam utilitzar com excusa un taller de cuina i dietètica, que a més cobraven, amb dues educadores. Estava bé perquè a nivell de la societat és sempre les nenes que es carreguen tota la feina domèstica. Doncs almenys, ja que ho tenen que fer, que ho facin bé. Tu no canviaries això. Que siguin les millors. A partir d'aquesta història, es van montar quaranta sortides des de passar per fires, anar al cinema... a partir de la cuina havíem d'anar a Barcelona i no sé què fer. Els pares contents. Sortíem junts amb els xavals i anàvem, per exemple, a montar a cavall. "El grup de cuina a montar a cavall". La piscina també. Vam tenir algun conflicte perquè hi va haver-hi algun pare més lúcid que va dir: "aquí què passa?". "Porque mi hija me ha dicho que esta semana ha estado en la piscina i ha estado montando a caballo i no sé qué".

Nosaltres tenim un pressupost anual d'activitats que més o menys programem. I dins d'aquest pressupost hi entren aquest tipus d'activitats. Els nenes paguen una quantitat (jo sóc partidari que res sigui absolutament gratuït; simbòlic, però que paguin alguna cosa, encara que siguin 5 duros). Estableix una relació de què en aquesta vida tot val alguna cosa. Que valori ell i la família que això que està fent té un cost. I estàs evitant, a més, que s'ho gastin amb altres coses.

Voldria tornar a l'assumpte de les nenes. Jo deia que no ho tenia massa clar. La nena se'n enamorarà de l'educador, això és claríssim. Hi ha un educador que té molt d'èxit amb les nenes de 12 anys. Però a l'hora de comunicar-se, la nena no li explicarà igual a l'educador que a l'educadora. A l'hora d'enamorar-se a l'educador, a l'hora d'explicar coses a l'educadora. El pare és un fantasma que moltes vegades ni existeix, una mena de "espíritu santo". El pare és l'autoritat suprema; però no el veus mai. Tot ho has de parlar amb la mare. De tant en tant, pren iniciatives autoritàries perquè des de fa dos o tres mesos que no en té cap d'iniciativa; de tant en tant ha de fer sentir la

seva veu. Sobretot a la comunitat gitana la dona és la que es preocupa d'absolutament tot: els nanos, la qüestió domèstica, la venda ambulants, la supervivència econòmica. El tio està allà al bar, no apareix i el tio té que demostrar alguna cosa. De tant en tant té que dir no a alguna cosa i de tant en tant ens toca a nosaltres rebre la seva negativa. El pare és molt ambulants.

En la nostra feina cada vegada més pesa l'òptica funcionarial. Sortides en dissabte? Hores extres? És una professió que ha passat de no tenir cap formalitat a voler-se homologar amb d'altres funcionaris. Nosaltres no depenem de l'ajuntament, sinó que som ajuntament.

Entrevista IV (16-juny-1988)

Jo vaig entrar en el camp de l'educació quan tenia 17 anys i ho vaig fer des del món de l'esplai. Aleshores vaig estudiar pedagogia a la Universitat i, quan estava fent quart i ja tornant de la mili, vaig començar a treballar a un centre obert que hi ha al Raval amb nanos molt "cascats", en una institució privada portada per una senyora que crec que és una monja laica. Allà hi vaig estar-hi un mes i mig; però com que ens anàvem picant constantment amb picarabaralles que eren per qüestió de feina, al final em va dir que ja me'n podia anar.

El treball de l'esplai fou totalment voluntari; però allà cobrava encara que fos poca cosa. Vaig descobrir que en el món del treball a vegades és millor que et reservis el que pensis i a nivell de la feina amb els nanos va ésser molt interessant: nois difícils, rars, molt tocats, n'hi havia un que no parlava, d'altres que se't tiraven tot el dia al damunt; casos increïbles. La feina que tenia allà era sobre infants que, en principi, no anaven a escola i jo els havia de tenir i preparar-los per a entrar-hi. Hi havia aspectes molt interessants. A part d'això, em dedicava a coses més lúdiques i treballant amb nanos més normals. Dels altres, n'hi havia un que anava de quatre grapes, no parlava quan jo hi era i jo no sabia per on agafar-lo; només feia que aguantar-lo. Jo veia que allò no tenia sortida i no ho tenia gens clar.

Vaig seguir estudiant, però aleshores em va arribar un cartellet a través del qual es demanava gent als qui els interessés fer pràctiques; això era l'any 1983. I vam ésser quatre que vam estar les tardes fent treball de carrer al Raval. I de forma completament voluntària.

Posteriorment, ho vaig deixar un cert temps, perquè volia fer altres històries. L'1 de maig del 1984 em van dir si volia treballar en aquesta d'educador i vaig començar aquí en aquest barri.

Quan busco explicacions a saber per què m'he dedicat a aquestes coses, s'ha de donar una part a l'atzar, una part ideològica... és molt difícil. El camp de l'educació sempre m'ha agradat, això és cert; per la resta, encara estava amb les reminiscències de tot un pensament molt d'esquerres i de preocupació social. Crec que sóc dels últims que encara estem impregnats d'aquestes coses, perquè els que tenen dos

anys menys que jo, ja han canviat una mica.

Hi havia un component ideològic més fort que el que hi ha ara: el delinqüent no és tal, perquè és un malalt social i, per tant, és el bo de la pel·lícula. És la societat la que està malalta. Teníem aquesta imatge.

Jo segueixo pensant el mateix; però ara penso també altres coses. Tot aquell pensament és cert; però tampoc hem de fer un culte a ningú, perquè ningú és dolent. La societat és dolenta, però la gent també és com és. La societat t'ha fet ésser d'una manera o d'una altra; però tu ets oi que ets. Això penso que ho hem d'assumir com a persones i com a treballadors.

La meua feina aquí ha consistit en el següent: primer vaig estar fent d'educador fins que va començar aquest curs i aleshores vaig començar a assumir la tasca de responsable.

Aquest barri és un barri molt peculiar en quant a què és una cosa a part de tot Barcelona. La gent té consciència d'aquesta diferència; l'espai físic i tot és diferent: una mica de poble enmig de la ciutat, amb els desavantatges de tenir totes les coses dolentes de la ciutat. És un barri que té molts elements de consum, és ple de botigues. Hi ha molta desigualtat social: entre els botiguers n'hi ha amb una situació econòmicament bastant dolenta.

Molt marcat pel mar: la zona del port va jugar un gran paper; cada vegada menys perquè la gent que treballa al port ha anat marxant del barri. I, en canvi, sí molt marcat pels pescadors amb dues col·lectivitats ben definides: els del barri de tota la vida i que fan l'arrastre i els que van venir de Granada i Almeria que fan el cerquí i que pesquen; hi ha moltes diferències socials entre ells. I, a més, els pobles que van venir aquí van arribar en massa els anys 1960, i van fer-lo créixer aleshores. Ara està perdent població i té l'aventatge que no hi ha pensions i, per tant, no hi ha la població flotant dels altres barris del districte. Això dona una sensació de seguretat i les famílies del barri, tot i ésser molt desestructurades, són famílies més o menys "normals". La diferència amb altres sectors és ostensible, puix que l'experiència anterior em demostra que allà quan anaves a veure la família no sabies per on començar. Es donaven molts casos que dues persones eren pares i germans al mateix temps; aquest per exemple era un cas molt normal.

La meua experiència del carrer, anteriorment va durar tan poc que no se la pot considerar. Aquí vam connectar d'una manera diferent a com es fa generalment: va ésser a través de l'oferta d'unes activitats a realitzar. La majoria de la gent connecta a través d'estar-se assegut, jugar a futbol, començar a relacionar-se amb un nano, a través del cigarro que et demanen... Aquí vam optar per fer una oferta d'un equip de rugbi i la vam presentar a les escoles i no al carrer. Eren activitats per a tothom, amb la intenció de veure si podíem començar a establir contactes. La proposta la fèiem a les escoles i l'activitat la fèiem a fora, a la platja. Al cap de poc temps de fer això, va sortir quantitat de gent que no anava a les escoles i que venia a

xerrar amb nosaltres, a apuntar-se a fer rugbi. Va ésser molt interessant: vam tenir suficients contactes per a començar a fer una selecció de gent amb la que treballaríem.

La selecció de la gent la fèiem més que per la tipologia de les persones, per les capacitats d'atenció nostra, les afinitats que pots tenir en un moment donat amb un nano (això és important) o per l'empatia que es crea. En una escola la relació és sempre quadriculada amb el mestres; al carrer es dona aquesta possibilitat que sempre es creen vincles naturals: si a tu et costa i al nano també, no es dona aquest contacte.

Això té la part positiva; però també té la seva part negativa: a vegades penses que aquest nano s'ha de treballar i no es donen les condicions òptimes per a poder-ho fer degut a la dispersió.

En general, el contacte aquí és fàcil: la gent parla amb tothom i, al cap d'un mes d'ésser aquí, la gent ja et saludava pel carrer sense saber massa qui eren.

Nosaltres sempre hem dit que som educadors, altrament, seria enganyar els nanos i la gent adulta. I cal deixar les coses clares: "Tu no ets el meu fill i jo no sóc el teu pare. No tinc per què aguantar certes coses i, si t'aguanto, és perquè em paguen per això". Aquest discurs funciona bastant.

Vam començar a intervenir en nanos que tenien 16, 14 anys; actualment oscil·len dels 12 als 19 anys. N'hi ha que continuen; però nosaltres forcem una mica la situació. La primera generació, de fet, l'hem perduda i ja volíem perdre-la. Arriba un moment en el que el treball s'acaba. Quan ja han aconseguit integrar-se al món laboral d'una forma més o menys estable, "ara tu busca't la vida. Si et quedas aturat, ho sento".

Aquí d'absentisme, havent-n'hi, n'hi ha relativament poc, les escoles d'aquí són bastant potables. Aleshores, aquests nanos dels quals parlo ja havien passat l'edat escolar o eren absentistes de l'últim any i ja no et pots plantejar la tornada perquè les ferides han de cicatritzar amb un cert temps. No pots plantejar a un nano que s'ha passat el curs barallant-se amb el professor i a l'abril abandona l'escola que hi ha d'anar per dos mesos que falten; t'enviarà a la merda. Has d'ésser realista. N'hi ha que són absentistes i són repetidors i poden demanar el certificat quan vulguin.

No hi havia un plantejament molt seriós en aquest sentit i, a més, era encara el principi del nostre treball. La idea era la de tenir molts contactes i començar a treballar.

Es passa per diferents estadis i més endavant ja et plantejes problemàtiques més concretes: sobre nanos absentistes o sobre nanos que veus que tenen molt pocs hàbits i aleshores ja vas assolint uns objectius més clars.

Fonamentalment, s'ofereix a aquests nanos el contacte i l'escoltar-los; això ja és molt important. A través del contacte el que més hem treballat és la preparació pel món laboral. A part de les ofertes lúdiques (lligues de futbol i aquestes coses) que és difícil de lligar

amb els aspectes ocupacionals.

En la qüestió laboral s'han fet varies coses: des d'anar porta per porta a parlar amb els comerciants del barri per a què acceptin aprenent amb unes condicions que posava la Generalitat (contractes d'aprenentatge) amb la subvenció pertinent. Pensàvem que això era important en tant que posava en contacte persones normalitzades amb gent marginal; això trencava el processos de marginació.

No va ésser massa brillant el resultat: vam aconseguir quatre contractes d'aquesta mena de 90 i no sé quants: és un percentatge molt baix, un 5 %. Allà integràvem nanos i vam fer el seguiment; el que vam lograr va ésser una experiència molt interessant. La veritat és que pels nanos és interessant qualsevulla experiència laboral; però pels empresaris també fou molt bo perquè encara ara tenim una relació molt maca i a partir d'aquí hem pogut fer més coses.

Per altra banda, a través dels plans ocupacionals de l'INEM hem fet un taller per a arribar a constituir una cooperativa l'any que ve de remodelació i rehabilitació d'habitatges. Dels mestres d'aquí, del taller, un ha sortit de la relació anterior amb els empresaris i l'altre és nou. S'està fent un procés que és dur, és selectiu, va caient molta gent i veurem si es constitueix la cooperativa. No solament seria un prestigi, sinó un model a seguir per altres nanos. Sempre comentàvem als nanos: "tu has d'estudiar, has d'intentar millorar en aquest sentit per a poder tenir una feina..."; però a l'hora de la veritat era difícil a un nano arribar-ho a captar perquè no ha vist la realització. Si arriba a constituir-se la cooperativa, serà donar prestigi a les predicacions que es fan des d'aquí. "Si s'ha dit això, és perquè pot ésser". A part de constituir la cooperativa, l'important és que sobreviui, perquè si no... Ara estan fent cursos d'ocupació de paleta, laconista i s'han de fer un altre de fusteria metàl·lica i pintura i un curs de cooperativisme pels que hagin d'integrar la cooperativa. Les beques-salari d'aquesta gent i els monitors són pagats per l'INEM. I també hi ha un seguiment que fan els educadors. Nosaltres no funcionem per cursos sinó des del moment que disposem de la subvenció.

A part d'això, s'ha integrat a gent a plans d'ocupació. I això ha perjudicat una mica el projecte de la cooperativa; volen passar fàcilment als plans d'ocupació.

Quan pluralitzo, em refereixo sempre a l'equip de treball. Això ha anat variant. En un primer moment, no érem un equip ni havíem de constituir-nos en equip, sinó que tots teníem les nostres coses. Els educadors érem dos. Quan dic "fem", els "fems" són aquests. Des de fa un parell d'anys es va començar a assumir el fet que tothom ho assumeixi tot. Hi ha gent que ho està portant més; però en certa forma tot l'equip ho viu com a seu. Jo, particularment, com que sóc qui ho va començar a parir, ho faig molt meu. Som 11 persones i la que es dedica a la neteja.

Ara hi ha tres educadors, un psicòleg, tres assistents socials, una treballadora familiar, una informadora, una administrativa i jo. Aquest és l'equip.

Hi havia unes línies marcades i que provenien de l'àrea de serveis socials. Hi havia diferents programes: toxicomanies, disminuïts, diferents programes... Nosaltres mai els vam arribar a complir, intentàvem colar coses amb el responsable del nostre programa. L'excusa que donàvem era que ens havíem d'adaptar al barri; fèiem una mica el que volíem. Per qüestions d'alta política (més aviat, baixa), se'ns va canviar el programa i se'ns va posar el programa d'infància i joventut; però tampoc es veia clar el que havíem de fer. I va arribar un dia que se'ns va descentralitzar i se'ns va passar als districtes. I aleshores, no es donava cap programa i ens deien que seguíssim fent el mateix. Ara en aquests moments estem fent una proposta de programes per l'any 89 al qual tothom s'hi haurà de cenyir estretament.

L'educador, en principi, ha de fer les dues coses: animació i educació; no es poden separar tan fàcilment. Per a mi l'important és que el nano arribi a assumir un grau d'oportunitats de sortir del rotllo en el que està ficat. Per a fer això, si només miro el nano, malament. Jo no voldria confondre això amb l'animació. No es tracta de fer espectacles, sinó que és un problema de conscientització.

Animació de què? Tothom ha de participar d'alguna cosa. A Itàlia, a les presons, hi van els gremis (pastelers, per exemple) per estar amb ells. Es partit de la idea de què tots som una mica delinqüents i ningú ho és del tot. Aquesta idea m'agrada. La gent no els veu com agressors i que en un moment donat poden deixar d'ésser-ho.

Aquests nans al barri no creen inseguretat, perquè els coneixen i tots són cosins. Ara s'ha deteriorat una mica la relació. Hi havia aquí un pacte que era molt curiós: no robaven dintre del barri o només robaven cotxes. A partir de no fa gaire comencen a rebentar pisos i s'ha deteriorat una mica; la gent s'ha començat a sentir agredida. Aquest és un barri que tothom està una mica fora de la llei: l'avi, el besavi, el rebesavi... tots eren contrabandistes del tabac. S'ha passat als vídeos, als ordinadors. Es té assumit com a molt normal i tothom s'ha aprofitat una mica del contrabandista. A la gent, mentre no li facin a ell i al barri s'estigui tranquil, no importa passi el que passi. Quan s'obrien els cotxes dels estrangers estava molt bé. Ningú deia res, encara que no ho trobessin bé. El problema ha nascut quan han començat a obrir els cotxes dels veïns.

Respecte a l'administració, a partir de l'any que ve, hi començarà a haver-hi un control més fort. El programa no el farem nosaltres, es fa des de dalt i jo sóc el mono de més avall que estic implicat fent-lo. I ara no em podré queixar encara que es faci contra la meua voluntat. Ja m'han donat els títols dels programes i això ja em mediatitza molt.

Per exemple: materno-infantil (que abarca des de mares embarassades fins a nens de 2 i 3 anys), absentisme i suport escolar, el SIDA, rehabilitació urbanística, gent gran. Hi ha coses que jo no acabo d'entendre i s'ha d'optar per determinats temes. Per exemple, no m'encaixa que es faci un programa per problemàtiques i, al mateix temps, per edats. Això penso que no té sortida. N'hi ha que sí que li

veuen. Jo penso que és una cosa que s'han fet entre uns quants per a no perdre certes coses que tenien controlades i t'obliguen a adaptar-te a això.

Jo tinc els meus dubtes respecte a això; però el que sí que penso és que s'ha d'arribar a un acord i ésser més o menys conseqüent. Són coses que s'han de negociar. L'ideal per l'educador podria ésser, en principi, un programa en el que es tracti de treballar certs aspectes de determinada edat (per exemple, les escoles, el lleure i l'ocupacional) i que tot això estés lligat amb una sèrie de recursos més estables. En realitat, s'hauria de negociar tenint compte que aquí no hi estem treballant només els educadors i aleshores els acords que s'han de prendre han d'ésser consensuats. I tothom els ha tirar endavant, malgrat que amb certes coses s'hi puguin tenir certes prevencions.

No hi ha jerarquies diferents; el rol de l'educador només està condicionat per la jerarquia legal o administrativa. L'únic condicionant, per exemple, que té un educador de l'equip quan està treballant són jo. I joestic condicionat per una altra persona: això és l'organigrama.

Aquí el psicòleg no juga cap jerarquia; el problema que té és que ha de redefinir la seva feina perquè feia molt treball de supervisió i ara no hi som en això.

(Un altre educador present a la conversa: Estos equipos son de atención primaria y ya la composición es múltiple. El psicólogo no sabes mucho qué papel tiene).

Jo li veig la funció en el que fa a fracassos i en el que fa a teràpies. Nosaltres hem tingut sort que els nostres són d'una escola molt sistèmica i no són psicoanalistes; més oberts, més globalitzadors. Així i tot hem tingut problemes de relació en un projecte que vam fer conjuntament. Vam fer uns acords (jo ho vaig viure molt intensament). Vam partir d'una idea: hi ha tres formes de treballar els problemes que es donen a les escoles: la institució escolar en tant que marginadora del nano, la família que pot definir les condicions d'intervenció i un treball amb els nanos que era una feina específica perquè estava desmadrat i s'havien de crear activitats extraescolars que el permetessin situar-se millor. "Si tu et sents bé amb tu mateix, et sentiràs també bé amb els altres".

Els psicòlegs ens negaven la possibilitat de treballar amb el nen perquè el problema era relacional. El punt de discussió era sobre quin punt relacional s'havia de fer el treball. Això em descol·locava; potser no ho he pensat prou; no ho entenia, ni ho acabo d'entendre. Es deia que no s'havia de treballar el nano, sinó tota la família. I després d'haver pres acords, et deien que l'important era qui et feia la demanda a l'hora de treballar. Com que la demanda te la feia l'escola, amb qui s'havia de treballar era amb l'escola. Va ésser al·lucinant i al moment de l'avaluació nosaltres vam dir que no avaluàvem res i que passàvem d'avaluacions.

(L'educador present: Además fue una época de oro porque duró de septiembre a diciembre i era la primera vez que trabajábamos conjuntamente los educadores, los asistentes sociales y los psicólogos de una forma interdisciplinar. Llegó el diciembre y nos empezamos a plantear

la cosa para hacer la primera evaluación y ya a partir de enero los educadores dejamos de trabajar en las escuelas. Ellos entendían que, si se trabajaba con los profesores y la familia, ya no hacía falta trabajar con el chaval y esto para nosotros era una salvajada. Decían que no era ni necesario ver al chaval.).

Nosaltres dèiem: "es important tenir una entrevista amb el nano sol, perquè el nano quan està amb els pares no diu el que pensa (a 12 anys)". Aquests professionals no s'enrecorden de quan eren petits. L'important no és la relació que tu tinguis amb el pare, sinó que és com estàs tu realment. El nano, entre el mestre i el pare, donava una imatge absolutament distorsionada. Va ésser una experiència molt desagradable. Es allò de dir, si s'arriben a uns acords, si no estem tots disposats a trencar-los, cal continuar amb els mateixos acords.

Pel que fa a la integració crítica, aquesta paraula "crítica" la posaria molt entre cometes i ho deixaria amb integració, que ja fem prou. L'ideal seria que fos crítica; però en la situació que estem, esperem que la crítica ja surti una mica sola. La relació educativa és fonamentalment una intercomunicació d'informacions i de models que són útils per a tothom. No ens hem d'enganyar. Jo no tinc cap inconvenient en presentar un model als nanos. El que seria fer colonialisme és que jo jutgi des de la meua perspectiva. El que penso que faig és presentar un model i d'aquí hi ha una relació. El meu model té uns elements crítics i jo no intento mai imposar res; la crítica se l'ha de fer ell. Em fan por aquestes definicions tan ideològiques. Sóc molt crític en aquest tema.

Les causes de la marginació no les sé; penso que són múltiples. Tant pot ésser que sigui una falta de model com no. Penso que hi ha moltes coses en la vida d'una persona que s'intueixen. Ho tinc més clar del que sé expressar-ho. Les causes són múltiples i cadascú, a més, és diferent. Pot ésser falta de models, i d'altres s'han creat el seu model (tothom funciona a la seva manera i s'han creat els seus propis models)...

El que sí que penso és que hi ha moments en els que una persona pren consciència de la situació en la que està i aleshores és l'hora oportuna per treballar. Si jo presento un model, estic treballant perquè cavii la seva forma d'ésser. No sé si estic pensant en reconduir o què.

(L'educador present: Hay momentos que te encuentras que los chavales no saben lo que son ni lo que van a ser).

No tots estan desestructurats; no es pot generalitzar. Per a això serveix els sociòlegs.

No és casual que en determinats llocs es repeteixin determinades conductes. En aquest barri puc pensar que l'estructura determinada fa que es donin unes concretes problemàtiques. Coneixo nanos de famílies d'aquí mateix on hi ha molts germans; hi ha nanos que són "normals", van a escola i segueixen unes pautes concretes; però en un moment donat n'hi ha un que no saps per què funciona diferent. Potser són condicionaments socials: va rebotar un dia contra la seva mare i allò va ésser molt fort.

Jo crec una mica allò que us deia que "la societat està malalta"; i caldria catitzar-ho. No sé si era Sant Agustí o Sant Tomàs que parlava d'allò del "llibre elbedrió", i jo hi crec. Hi ha molts condicionaments i per alguna cosa som éssers intel·ligents i sabem el que fem. I hi ha moments d'inconsciència. Nosaltres ens hem trobat que hem treballat una qüestió puntual, una crisi molt forta i ha fet recapacitar a una persona mínimament reconduïda. És el cas de l'individu que ha fet un delicte fort i que n'era conscient: l'únic treball que hi ha hagut és quan l'ha agafat la policia i se'n ha adonat del que estava fent. Són casos molt fortes. En aquest tema em costa molt saber les causes; hi ha hagut tot un seguit de situacions de nanos que sembla que saben el que estan fent i n'hi ha que sembla que estan xalats. El mèrit de l'educador és adaptar-se als individus que tens davant; tant el nano concret com el col·lectiu que tens i el que no pots pretendre és que el nano se t'adapti a tu. Una mica sí; però, vaja, l'esforç és saber amb qui estàs parlant.

El separar la vida personal del treball s'aprèn per necessitat; però hi ha vegades que t'enneures molt i que portes a casa les preocupacions de la teva feina. Adés s'enfonsa el món (és un dir) i ha d'ésser molt gros per a què acabis dient: "em passaré un mes sense anar per casa". El que no faria mai de la vida és emportar-me algú a casa. A vegades, els problemes te'ls emportes a casa, hi penses. I et poses a llegir, a mirar la tele o el que sigui.

Amb aquesta qüestió hauria d'ésser molt important l'equip de treball si aquest recolrés realment. Però això no es dona. L'avantage de l'educador és que, en no treballar sol, tens una altra persona i sempre pot fer de paraxecs de les neures. L'ideal seria que hi hagués un equip que assaïés plenament els problemes i això no es dona. L'educador que està sol per les raons que sigui, ho té molt malament i és molt dolent que estigui així, perquè és un tipus de feina que, segons com la facis, et pot amargar molt la vida i en comptes d'ésser una compensació pot ésser tot el contrari i, després, a nivell d'efectivitat es perd l'objectivitat fàcilment. Un de sol pot començar a fer barbaritats i amb un altre sempre és més fàcil mantenir l'objectivitat. Es dona molt el cas de què un s'enganxa amb un nano per una qüestió més sentimental que res: l'empatia és necessària; però arribat a determinats extrems, pot estrellar-te. I, sobretot, fer-te mal a tu mateix. Imagina't que et passis una setmana o dues setmanes o un mes estrellant-te amb un nano buscant-li una sortida que no existeix; això és molt fotut. Els fracassos sempre hi són; però, si ho pots compartir, és molt menys amarg.

Jo ni visc al barri ni m'he plantejat mai de viure-hi. I em penso que és millor, perquè et vindrien a casa. No només els nanos, sinó les mares, l'associació de veïns...

En teoria intervenim tant en nens com en nenes. Ara des que tenim una educadora, hi treballem més amb elles. Encara que hi hagi educadores és molt difícil treballar amb nenes perquè funcionen d'una altra forma: estan menys al carrer i hi són d'una altra manera. Quan surten,

acostumen a fer-ho en plan noviets.

(L'educador present: son novies ya a los 12 años. Son prematuros).

I també ho són per a quedar-se embarassades.

El carrer és moltes coses. Es on connectes amb la gent: espai lúdic, coneixes la gent, fas una relació sense parets i també és un lloc de "desmedre", molt mala escola; com a mínim aquest carrer que tenim aquí. No tot és negatiu: al carrer alguna gent aprèn la solidaritat amb altres. Bàsicament és un lloc en el que l'educador hi ha de treballar, serveix molt per a conèixer com està el barri. Et serveix no solament per a treballar amb els nans, sinó amb els veïns: et fas veure, comentes les coses... un medi molt interessant. Té la dificultat que al carrer hi falten coses que en alguns moments et poden interessar, hi poden mancar elements de contenció. És una relació tan lliure la del carrer que pot provocar dificultats sobreafegides. L'educador en aquest sentit usará altres tècniques com anar d'excursió amb els nois o servir-se de casals o d'escoles o del que trobi.

Nosaltres treballem amb moltes institucions que hi ha al barri (casals, associacions esportives, tot el que pugui donar una certa normalitat al nano). El fet d'estar en una lliga crea una sèrie d'hàbits perquè cal assistir al partit tal dia i tal hora i, si no hi ets, no jugues. Si vols aprofitar l'espai d'una escola, cal saber respectar l'espai.

Com a tècniques, fem servir molt l'entrevista i les sortides, el posar en situacions límit al nano, montar activitats lúdiques, etc. Tot es podria englobar en una que és l'entrevista (hi ha molt a escoltar) i una altra que és la utilització de recursos o la preparació per a la utilització d'aquests recursos normalitzats. Això depèn molt de cadascú, de la seva manera d'ésser. És qüestió d'adaptar-se molt al que li hagi; però penso que és molt fer ús d'un determinat tipus de coses.

El que sí feu és que quan algú ha d'accedir a un recurs important, hi vagi preparat amb uns mínims. Per exemple, si han d'anar a la piscina, cal que hi assisteixin regularment amb una certa preparació; que no quedin el dilluns i t'hi vinguin el dimarts. Cal fer activitats d'aquest tipus i això depèn de la imaginació de cadascú.

Hi ha estadis en la intervenció de l'educador. Per exemple, el treball amb la cooperativa no respon a un fet puntual únicament sinó a lograr que aquesta gent quedi formada per a poder tirar endavant la seva vida.

La intervenció educativa ve donada, en principi, perquè tots dos volem. Si ell vol i jo no, no hi ha res a fer. L'inici és quan tu li veus una certa predisposició a un canvi, aquí començaria el treball. I el final és quan veus que les etapes s'han cobert o quan te'n adones que donat el camí que han seguit ja no hi ha res a fer des del teu punt de vista educatiu, no es pot reconduir. (aquí hi ha un troç que no es segueix).

Quan t'has traçat un objectiu, a vegades passes a un altre; depèn dels objectius. Al principi, fem objectius diferents que no són suficientment clars a nivell d'individu. I es va fer una revisió. Al moment d'avaluar el treball, tenim molt clar que no hem de fer una avaluació objectiva numèrica. Amb això creiem en l'estudi qualitatiu i la revisió contínua dels objectius que et vas fer. Això no ho hem escrit mai. Tenim unes fitxes quantitatives i és l'únic control que ens portem.

Vam estar fent, per exemple, unes sessions sobre treball d'avaluació i va ésser molt interessant. Vaig dir-me: "vaig a fer una fitxa d'avaluació inicial" i no ho vaig continuar. És una al·lucinada increïble, perquè tot ho trobes important i jo no puc complir aquesta fitxa. Quan l'has acabat d'omplir, et pot haver sortit barba. No pot ésser. El que és més important per a un, no ho és tant per l'altre i aleshores et perds molt.

S'han de posar objectius molt a curt termini i després veure fins on arribem.

Fem la reflexió i l'avaluació general; però el que és important és que s'avaluin les coses concretes (que no configuren tant la professió). El que compta és la memòria de treball i l'estil de treball que marcarà i quedarà quan jo plegui. El que no pot ésser és que, quan un plega, s'hagi de passar explicant cas per cas a l'altre: acabarà xalat. D'alguna forma hauria de quedar escrit i també el tipus de coses que s'han fet i el que s'ha obtingut.

No sé perquè no es fa. Això és un problema històric: els que vam començar a fer d'educadors, tenien un tarannà que interessava que ràpidament tinguessin contactes. Aquest tipus de gent era molt més dispersa. I una mica dispersa ho ha d'ésser; l'educador no pot ésser massa quadrat perquè aleshores farem passar les persones pels nostres esquemes.

Penso que la segona generació és més reflexiva i aquesta gent ho farà diferent. Tothom té les seves etapes i la seva història i nosaltres tenim la nostra. Estem intentant reciclar-nos en aquest sentit.

Ara estem treballant sobre el nostre testament. És un document sobre les bases, els límits, el com, la metodologia... Penso que és molt interessant. És un esforç que hem fet en aquest sentit i que ho hem abocat després dintre nostre. Els educadors de l'ajuntament de Barcelona diuen que ja ho tenen tot al cap i que són molt resistents a escriure res.

Entrevista V (20-juny-1988)

De professió sóc assistent social. El primer lloc que vaig treballar després dels estudis fou a l'ajuntament de Barcelona. Vaig estar al Casc Antic, Barri Gòtic i Raval i després els tres darrers anys ho vaig fer al Raval; sempre com assistent social.

L'assistent social no està treballant sempre amb la gent del carrer. L'A.S. atén tot el que és demanda de la gent i fem un cert treball al carrer en tant que es visiten domicilis, cases, es va a trobar la gent; però sempre ve d'una demanda o d'un programa que nosaltres fem (al Raval anàvem a veure tots els nens que neixien per a veure com estaven necessitats de serveis).

El treball de l'A.S. no el fa sola, sinó que té un grup de gent al costat, altres professionals i entre aquests hi ha l'educador de carrer normalment i el treball es fa més o menys conjunt.

Vaig estar cinc anys a Barcelona i fa tres anys que vaig començar aquí amb un treball de coordinació del que són els serveis socials. El departament de serveis socials està format per A.Ss., treballadors familiars i educadors de carrer i tenim algun tècnic assessor: psicòleg, advocat. Bàsicament, el conjunt dels professionals el formen les tres primeres figures. Aquí encara faig molt menys treball directament al carrer, molt menys que quan treballava d'assistent social.

Els estudis els vaig fer a l'escola del carrer de Mallorca i he fet molts altres cursos de reciclatge i aquest tipus de formació jo la valoro molt. A l'escola et donen una certa formació i vas fent reciclatges diversos; aquesta és una professió que t'ho demana.

Nosaltres tenim una malla d'organigrama que es tradueix en uns canals d'informació a les diverses zones de Mataró on intentem intervenir. El que faig com a coordinador és tenir una reunió setmanal amb els assistents socials, una altra amb els educadors i una altra amb els treballadors familiars; bàsicament per a elaborar criteris de treball.

De la reunió amb els educadors de carrer, puc aportar una mica els criteris de treball que tenim amb els educadors; no solament la feina que podríem fer, sinó la que realment estem fent. Tenim un consens general del que hauria d'ésser l'educador; però el que passa és que posat a la pràctica hi ha moltes divergències perquè tothom té la seva manera de veure les coses.

Per exemple, nosaltres tenim dividida la població en quatre grans zones i en cada zona hi tenim un equip de professionals. Una de les

coses que amb els educadors hem plantejat és que, donat que la població té vora els 100.000 habitants on tota la gent es relaciona bastant, l'assistent social atén exclusivament la gent que té emmarcada en aquella zona; això està molt clar. I per part de l'educador de carrer, com que està en aquest equip i en aquesta zona, teòricament també li toca atendre la problemàtica de la zona.

El que han plantejat els educadors és que la seva feina no hauria d'ésser tan estricte i sectorial, perquè els nans van d'un lloc a l'altre: els de tal barri fan activitats a un altre barri. Hi ha educadors que veuen clar continuar amb una feina sectoritzada i n'hi ha d'altres que diuen que no, que han de treballar per un programa; per exemple, amb els nans de 15 anys siguin allà on siguin. A nivell general ho tenim més o menys clar; però no tots ho veuen de la mateixa manera.

Es tracta de realitzar un treball conjuntament i no que cadascú vagi pel seu compte. I això s'aconsegueix. És més fàcil aconseguir-ho en una ciutat com la nostra que no pas a Barcelona que té realitats molt diferents, amb barris diferents i que per a veure's es fa molt complicat.

Jo vaig començar aquí quan només hi havia assistents socials. No hi havia hagut mai coordinador, només el regidor i els assistents socials. Quan vaig arribar, s'havia anat imposant ja des de la Generalitat la constitució de les unitats bàsiques d'assistència primària i que contempen aquestes tres professionals de cada zona. Això ho dic perquè veieu que tot té una mica d'història. No és que un bon dia un regidor digui: "aquí és important que hi hagi un educador de carrer". No ha vingut així. Ha vingut una mica portat per tot el procés que són els serveis socials i és el que s'ha anat d'alguna manera potenciant i aclarint: definint el que són aquestes unitats bàsiques i els professionals que requerien. La Generalitat, no solament donava la idea del que eren aquestes unitats bàsiques, sinó que econòmicament oferia concerts i subvencions per tal que l'ajuntament anés posant aquest tipus de professionals. I és així com, de mica en mica, es va anar introduint la figura de l'educador de carrer.

Va passar una cosa: aquí l'educador de carrer no provenia d'una demanda concreta per tal de fer una feina concreta, sinó que se'n van contractar dos després de la decisió. Quin era el paper d'aquest educador de carrer? Ni per part dels professionals, ni per part del polític d'aleshores, ni per part de la població no estava gens clar.

L'administració va fer, ho suposo, un estudi de la situació dels barris i va veure que a nivell de recursos de població juvenil es necessitaria un educador de carrer i en va posar un a un barri i un altre a un altre barri. No hi havia massa res a darrera que digués exactament què és el que s'havia de fer, com s'havia de treballar al carrer i amb qui s'havia de treballar.

Es el que ha passat en molts llocs: es va començar a agafar un grup de nans que estaven despenjats i es va fer una mica el que se'n diu un taller. És el recurs normal perquè com la feina de l'educador costa definir-la i costa treballar al carrer, estàs molt despenjat de tot i no tens un espai que t'emmarqui; el taller és un lloc de trobada

i una activitat concreta que ajuda a pensar "estic fent alguna cosa". Van començar al taller a fer amb aquests nois activitats de fusió i de serigrafia. Amb aquests tres anys això ha anat canviant una mica i s'ha anat plantejant què vols dir, en concret, l'educador de carrer.

Nosaltres hem demanat sempre que tinguessin la preparació de l'escola de Flor de Maig, el títol que és l'únic oficial que hi ha per aquí. Com a administració pública, hem d'intentar que no faci aquesta feina gent que només té una experiència; ja que està poc regulat, hem d'intentar donar-li una certa regulació des del nostre punt de vista i per això demanem el títol de Flor de Maig. Personalment la valoro molt aquesta titulació.

Allà la gent surt com educador especialitzat o com educador d'inadaptació social (ara sembla que està en camí de dir-se pedagogia social), amb el títol d'educador; però no d'educador de carrer. Podrà treballar dintre una institució tancada, una residència, un col·lectiu o al carrer. De fet, l'educador es fa una mica aquí, pel que se li demana, pel que hi ha aquí, en aquest marc tan ampli que és el carrer.

A partir d'aquell talleret i com unitat bàsica d'atenció primària, vam intentar de dir què significa educador de carrer sense un recurs propi, quina ha d'ésser la funció de l'educador de carrer i com es pot coordinar amb d'altres professionals per a treballar en equip. (Ara marcant què atén l'educador, s'ha d'anar precisant una mica (si el seu camp són els joves, els grans...)).

En aquest moment al taller només hi hem deixat un educador i hi hem posat monitors (la persona especialista en una matèria concreta) i als educadors els hem posat al carrer dintre d'un equip d'atenció primària i en una zona concreta.

De les quatre zones que us he parlat, hi tenim tres educadors treballant, tots en una zona diferent. Hem deixat sense educador el centre de la població; davant les possibilitats que tenim, hem anat prioritzant més els barris que el centre de la població.

Hem anat definint una mica l'educador com atenent l'àmbit infan- to-juvenil i on precisament hi havia més gent al carrer era en aquestes zones. Al centre tothom té les seves activitats, ni l'espai permet que el carrer jugui un paper predominant. És diferent dels barris on, encara que els habitatges estiguin molt bé, hi ha quantitat d'espai lliure i la gent fa molta vida al carrer. I també, quan ens plantejem la població infantil i juvenil, n'hi ha molta més als barris que al centre. Aquí tenim una piràmide d'edat molt gran i els programes van adreçats a la gent gran; la població envellida. Als barris, en canvi, la població és superjove.

Nosaltres hem arribat a definir el que és l'educador de carrer. Dèiem que ens semblava que el noi tenia diferents espais o agents socialitzadors. L'un era la família amb tot el que suposa i l'altre l'escola; ambdós són els agents socialitzadors dels que el nen pot

aprendre més, relacionar i influir més. Ens semblava que, per a un nombre important de nens, el carrer era un altre agent socialitzador, que es podia compaginar amb l'escola o la família en segons quins casos, però que en d'altres sobre els que volíem intervenir, l'espai del carrer era molt important: s'hi passaven moltes hores, la convivència familiar no era massa bona, de l'escola se'n escapava o no anava massa bé i tampoc s'hi trobava bé.

Nosaltres marcàvem el carrer com un agent socialitzador en el que, d'entrada, el noi no hi estava tot sol i perquè hi tenia relació amb molta gent, amb molts altres nens, i això podia anar bé o malament. La intervenció de l'educador la posàvem precisament aquí. Aquest espai concret que és el carrer, un lloc molt ampli; però que en cada circumstància té una certa especificitat.

Quan un educador comença, fem un mapa; a partir de l'observació es sap dels nuclis on els grups de nens són al carrer. Que l'educador faci una primera fase d'observació, tant si ja hi treballa com no, per a descriure els llocs de trobada del carrer tant de la gent més jove com de la gent més gran: què hi fan, a quines hores s'hi troben, són molts o pocs. Un treball de prospecció.

Quan ja es té localitzat (és molt localitzable; si t'ho mires des de fora, sembla que la gent varia molt i això no és cert. Un cop posat a dins, te'n adones que hi ha unes constants: o perquè hi ha una plaça, o perquè hi ha un carrer, o un bar), prioritzem com podem intervenir i comença la presa de contacte de l'educador amb aquests grups. Aquest any, per exemple, hem prioritzat l'edat abans dels 16 anys: que encara no han acabat l'EGE normal (12,13,14 anys fins a 16). Marcàvem aquestes edats, els qui són al carrer, els que tenen aquesta edat i aquí comença l'educador a intervenir.

Es una mica diferent del que fa l'assistent social pel que es refereix a la recepció de demanda. L'educador de carrer prioritàriament veu quins són els grups que es mouen al carrer i pren contacte presentant-se sempre com educador de carrer. No intentem que sigui un més del carrer: com si per casualitat s'ha trobat al carrer i per casualitat els hagués vist; es presenta com educador.

Quan diem carrer, el definim pel treball al carrer. L'educador, per altra part, també el definim com una persona que està dintre d'un equip d'atenció primària: això és important. Fins ara, tot el que hem dit, és molt estricte del que nosaltres enteníem com el treball del carrer estricte de l'educador. Amb això no l'ajudaran ni l'assistent social ni la treballadora familiar.

Jo, per altra banda, valoro molt que l'educador no està sol en aquell barri, sinó que està amb un equip de treball. Aleshores diem: "a part d'aquesta feina que és la de l'educador i conjuntament amb els altres professionals, quin treball fa?". Per exemple, a un barri nosaltres tenim una comissió integrada per un representant de cada escola, el delegat d'assistència al menor (que és una persona que intervé en uns casos molt puntuals), l'assistent social de l'EAP i l'educador pel problema de l'absentisme. Aleshores, l'educador també intervé en aquesta comissió. Allà el que es treballa és el que es

refereix als nanos absentistes de l'escola i hi ha la visió de tots. Es decideix, per exemple, que s'ha de fer un seguiment d'aquell nano i l'educador intervé directament amb aquest nano i és una feina que fa l'educador. D, per exemple, amb la policia (amb qui hi tenia molt poca coordinació) que ha trobat aquest nano amb edat escolar pel carrer en hores lectives i ens passen el "porte" de la policia que anirà directament a l'educador que es preocuparà de saber què fa aquest nen; és una intervenció preventiva davant d'aquest casos que acostuma a fer l'educador. D, per exemple, també hi pot haver una demanda concreta de l'escola ("aquest nen no ve a les classes, no va bé"). Nosaltres hem fet pactes en el taller dient que, com que els nanos al taller hi volen venir molt, fem una mena de pacte: aniràs a l'escola el dematí i a la tarda el deixarem venir aquí. Si no va a l'escola, no vindrà tampoc al taller. El forcen a anar a l'escola i tot aquest seguiment el fa l'educador. És tot aquest ventall de feines que toquen a ell.

El que més costa entendre a tothom és el paper de l'educador de carrer. L'educador és aquell que s'integra a un equip quan hi ha demandes de nens al carrer, quan hi ha demandes de nens absentistes; això ja s'entén. Però allò de dir que l'educador de carrer se'n va a trobar els nanos al carrer, connecta amb ells, els hi ofereix activitats (una xerrada a la setmana, començar-se a trobar, els fa anar a un local per trobar-se...) això ja comença a entendre's menys.

Jo diria que l'ajuntament se'n entena poc de la tasca que estem duent a terme. Per dues coses: el treball de l'educador es veu poc en els seus resultats; és una feina poc reconeguda i, per a banda, tenim molta feina a dir que volem més educadors. Si l'ajuntament tingués més demanda i més pressions populars (aquí això no ha passat), ni que fos de l'associació de veïns o les escoles, podríem trobar que la feina és més reconeguda; però com a resultat tampoc es veu molt perquè l'ajuntament no ha passat pel carrer a veure si hi ha més o menys nens pel carrer o es veu molt; els resultats no són espectaculars. No pot dir: "hem aconseguit això o allò". Fins i tot a nivell d'avaluació de treball o de memòries és difícil donar resultats d'aquesta mena.

Aleshores, es veu poc i quan diem "necessitem un altre educador", costa molt que s'accepti i els diners es destinen per a d'altres prioritats que té l'ajuntament.

Aquesta és una mica una feina nostra; anar demostrant amb dades concretes la feina que fem. L'ajuntament, almenys per ara, no ha imposat absolutament res, a part d'aquest no reconeixement. I és això el que ens permet poder anar definint el que fem com educadors; no hem tingut problemes d'aquest tipus amb l'administració. Està clara la feina que es fa i han aprovat el programa que s'està duent a terme.

El treball de l'educador es veu clar a nivell d'avaluació de l'equip. A més de l'avaluació setmanal cada trimestre presentem els informes. Hi ha coses que fem i l'administració té tota la nostra documentació: dades concretes dels nanos tractats, per què aquí ha puiat, per què aquí ha baixat. Anem demostrant el que fem; però em sembla que ho demostrem tanmateix molt poc tot el que fem. Atenem

molta cosa, la gent treballa i es veu poc. Estem acostumats a documentar molt poc. Cal fer una documentació que la gent de fora també ho entengui, perquè si no tampoc es logra res. S'escriu molt poc.

Aquí per a fer una memòria, hem tingut problemes. Sembla que la gent que va sortint ara de les escoles escriu més, veuen més la necessitat. N'hi ha que pensen que documentar és perdre temps de la pròpia feina que estan fent. I és tot el contrari; això és feina i s'ha d'entendre així. Hem de demostrar les coses que veiem, les hem de dir, altrament no podem demostrar res. Ja que som una unitat bàsica d'atenció primària, vol dir que estem molt a prop de la gent. I si la gent no diu les coses les hem de dir nosaltres; no ens podem quedar les coses per nosaltres, les hem de dir. I no podem anar tractant cas per cas. I això fa molta falta.

A mida que anem escrivint, encara que la gent en sigui reàctia a fer-ho, va bé per les persones i de fet es reconeix.

Per tal de separar la vida professional de la vida privada, tot aquest any hem estat amb el psicòleg intentant de fer sessions amb cada col·lectiu. Es per a atendre això: l'angoixa, la implicació en cada un dels casos, ajudar-nos a separar una mica de la feina quotidiana. Aquest és l'intent que hem fet aquí. L'equip és fonamental, perquè treballar sol en un barri sense poder-ho comentar -encara que només sigui comentar-ho-, ja t'allibera de la meitat de les angoixes i t'ajuda a compartir responsabilitats. És una mica això. Quan aquí ens trobem amb casos de maltractaments, com que la responsabilitat es comparteix, és molt més fàcil assumir-ho que no pas fent-ho tu sol.

Com som vistos per la població en general? Crec que som poc vistos. Normalment, es demana força als serveis i això vol dir que d'entrada s'accepten. Un rebuig, no hi és. Si des de les escoles criden i la gent crida (quan dic crida, vull dir demanen) vol dir que es pensa que alguna cosa es fa. Lligat al que dèiem abans de la documentació, la població sap poc el que s'està fent. I això hauriem d'estudiar-ho una mica com fer-ho saber.

L'integració crítica? L'objectiu final? Nosaltres no veiem pas només un objectiu. Un dels objectius que tenim és el d'oferir al noi un marc de referència, sobretot al nano que es troba amb dificultats de relació i d'aprenentatge. L'educador ofereix un marc de referència; el noi pot trobar algú que l'ajudi i que no el recolzi. Recolzar... depèn del que faci el nano; segons com, tampoc serà un recolzament. És un marc en el que el nano pot trobar algú que li pot oferir coses per a què se'n surti d'alguna manera.

Nosaltres, com objectiu, tenim la possibilitat d'oferir coses que aquests nanos no tenen, o donar possibilitats per a una millor relació amb la família, o facilitar una entesa amb l'escola per a què el nano no deixi d'anar-hi...

Com a definició, definició... Cada cosa té la seva punta: o prioritzar els interessos personals o proposar unes coses a fer. Home, d'entrada es prioritzen aquests interessos, no s'imposa res i sí es proposa. No obligarem a ningú a fer-ho.

Aliar-se? No és massa això. L'educador ofereix coses i els nois saben que poden comptar amb ell; però amb segons què els controlarà i els hi estarà una mica a sobre. Això s'intenta també essent un col·lega. D'entrada es posa una distància: "jo no sóc un de més"; però es trobarà al carrer amb ells, no hauran de posar una instància, poden parlar de qualsevol cosa...

Des que està al carrer és certament un model d'identificació. Tots aquests nans tenen unes activitats més o menys marginals i l'educador intenta que facin un altre tipus d'activitat més integradora, més normalitzada. S'intenta que no facin aquest pas perquè una cosa és dolenta i l'altra bona, perquè li convé i, si no vol seguir l'observació allà ell.

El terme integració crítica és una paraula molt bonica, però s'ha de saber el que es diu.

El que és molt interessant és el treball d'investigació de l'educador. A Molins, per exemple, l'educador tenia molt clar amb el grup de nans que estava el que havia de fer. Eren nans que no tenien encara l'edat laboral i que estaven a l'escola una mica dins i una mica fora. Van començar a trobar-se i els hi va oferir un espai. Ells proposaven activitats i l'educador ho acceptava i posava unes condicions estrictes: la seva presència, les condicions del local, atènyer-se a un horari concret...

Aquesta gent necessita que se'ls doni unes normes concretes. Tot un plegat, aquesta gent deixa d'anar al carrer. I hi ha la funció de l'educador que és la de dir "si la meua feina és quan aquests nans estan al carrer, quan no hi són, se m'ha acabat la feina". Per això parlo de la feina d'investigació de l'educador: pot dir "ja he acabat, s'ha resolt"; però pot dir "bé, si no són al carrer, on són?". Aquesta feina d'investigació és molt important perquè l'educador coneix unes coses que no coneixem la gent que estem darrera les taules. I aleshores, aquests joves han començat a treballar amb les maquinetes a casa seva: són coses que l'educador ha de saber i les ha de donar a conèixer. Està resolt el problema de què siguin al carrer; però no està resolt el problema que aquests nans no hagin acabat l'EGB o que es passin deu hores al dia darrera una màquina. L'educador pot denunciar-ho, dir-ho i l'educador hi ha d'intervenir.

Aquí els educadors canalitzen les coses. Els nans han deixat de funcionar al nostre taller per una edat molt concreta, hem limitat molt la seva edat. No és un taller laboral, sinó que és un taller per a fer activitat, un pre-taller. Els nans hi són per a poder fer amb ells un seguiment i per a intentar que es tornin a incorporar a l'escola. D'alguna manera preparar-los a una sèrie d'hàbits laborals (des de la puntualitat) i que puguin estar més d'una hora treballant. Com que no és un taller laboral, tampoc has d'anar de cara al rendiment; els divendres es fa una assemblea i es parla de coses, es fan sortides, xerrades, etc. Llavors, com ajuntament, no tenim cap taller laboral. I hi ha un decantament vers tot això que és més el taller ocupacional amb col·laboració amb l'INEM. Més laboral: des de cursos de formació amb l'INEM fins a ésser una entitat més col·laboradora. Com que tenim conveni amb ells, el que fem és utilitzar els seus recursos.

Entrevista VI (22-juny-1988)

Quan jo tenia 15 anys vaig patir un conflicte amb la "poli" d'aleshores i em van "hostiar" molt i vaig dir "mai més". Fou en aquell moment que vaig conèixer a un mossèn de Sants, els cursets de cristiandat i tot allò tan estrany. Amb una institució dedicada a reinserció vam iniciar una feina en la que intentàvem salvar l'ànima del pecador; parlo de fa 27 anys perquè ara en tinc 46. Em va agradar la història, vaig veure que tenia "gancho" per a salvar les ànimes de l'infern, per a treballar pels "descarriados".

El dia que vaig fer l'evolució del mot caritat per la justícia, va significar per a mi un canvi molt fort. Jo he estat a punt de plegar set o vuit vegades. Si hi ha un chaval que se'm suïcida, jo marxo sense pensar-m'ho.

Allà amb aquella gent vaig començar a tenir contactes amb les persones que sortien de la presó: veia com sortien, anàvem al cinema i ens quedàvem a un lloc que hi hagués 10 o 15 cadires sols. Quan sortien, feien pudor, se'ls havia de rentar.

Aleshores, em vaig casar i jo treballava de comptable, administratiu. Als 11 anys vaig començar a treballar en una impremta i als 14 ja treballava d'administratiu. En aquesta empresa hi vaig estar-hi 10 anys. Quan em vaig sortir, ja tenia 23 anys i vaig sortir fet tot un homenet. Fou quan em vaig casar (i em vaig casar de blanc; que això era molt a l'època) i, com que feia un horari intensiu, les tardes seguia aquesta tasca d'ajudar amb el que fos.

Jo feia d'educador de carrer efectivament; aleshores no hi havia títol ni res.

Ai cap de dos o tres anys, em van llogar en pla professional i em van fer seguretat social i tot. Fou aleshores que Obinso i IRES es van fusionar; de fet, els que veníem d'Obinso, vam ocupar IRES. No solament ens ocupàvem d'aquest personal sortit de la presó, sinó que també teníem una residència a la Rabassada (va ésser massa, perquè era una residència d'alcohòlics sortits de la presó). Per a dur a terme els nostres projectes vam entrar al despatx dels funcionaris a l'ajuntament de Barcelona "pistola en mano".

Allà vaig deixar el contacte amb el carrer i freqüentava la Model, els jutjats de guàrdia, etc. Em vaig dedicar una miqueta dintre la institució a xavals de més de 25 anys.

Al fer-se la fusió amb IRES em van circumscriure molt a la búsqueda de feines, de llocs de treball (aquí hi hauria bastantes cintes a omplir, la història seria llarga: relació amb el funcionariat, amb els empresaris, etc.). Jo tinc una tàctica: no cal córrer molt, sinó simplement ésser constant, la goteta d'aigua. Jo me'n anava cada dia a la mateixa hora a buscar feina per la gent que sortia de la presó i a base de què aquell senyor em veies cada dia allà, acabava repartint feines. Intentàvem que la poca feina que hi havia (aleshores n'hi havia molta) s'adequés a la persona: "on viu vostè, té combinació per a anar-hi", buscant sempre la feina més idònea per a ell...

Aquesta tasca per a mi va ésser molt enriquidora i, sobretot, perquè em donava l'oportunitat de poder guardar feines per a la gent de la Model. Treballava tant per adults com per joves. Més tard vam tenir també una residència per a joves a Sabadell. Tinc l'honor de poder dir que a en Jordi Fugot, el vaig acompanyar amb el cotxe a veure la residència de Sabadell; tots dos som petitets.

Aquí a IRES, durant una colla d'anys la cosa va funcionar força bé. Hi vaig estar-hi 7 o 9 anys, no ho sé, perquè amb això de les dates em perdo. Va arribar un moment que hi va haver-hi, com sempre, conflictes institucionals i aleshores va ésser quan vaig entrar a l'escola d'educadors. Va ésser per a mi una etapa de comprensió molt "guapa". L'escola d'educadors fou una etapa important per a reflexionar tot el que ja feia.

Jo les coses les faig, les sento, a flor de pell i costa verbalitzar-ho moltes vegades. L'escola d'educadors va ésser "guapo" perquè em va sacsejar tota la moxa segurament; dit d'una altra manera, jo veia que treballant tenia bons resultats, havia estat un tio molt inconformista, bastant "capullo", que no me'n havia fíat mai de les estadístiques que feia (encara que fossin d'estar molt per casa). L'escola d'educadors em va sacsejar molt i em va anar molt bé perquè jo era representant d'aquells que havien estat "totxanes" i sempre de "currante".

M'he escapat sempre de moltes trampes de galonets i hòsties; això és el que em manté jove, el que em manté en una posició d'estar per la feina.

L'escola d'educadors va influir en mi per a què jo creés el problema institucional. Hi havia dues parts antagòniques: els teòrics i els pràctics, uns que feien la seva comedieta i el seu numeret i vivien de la plusvàlua nostra, més parxacontents i els que pensàvem.

Ho vaig demanar i em van donar per escrit la denúncia de què jo no servia per educador. I ho tinc escrit i em fa mal el pensar que hi va haver persones que, per escalar, van signar un paper com aquest; això també em va anar molt bé. Tinc l'experiència que quan et foten una "hòstia", no és res més que un altre problema que has d'elaborar.

Aleshores, fou quan em van cridar per formar part dels col·lectius infantils de l'ajuntament de Barcelona. La primera part va ésser la de contenir tota aquella angoixa dels nens i nenes i les necessitats bàsiques i, a partir de setembre, ens vam separar en pisos.

L'experiència va ésser dramàtica, perquè vam anar tots al carrer i jo era dels desgraciats que tenia fills i que no em podia permetre el luxe de marxar i vaig ésser contractat per l'ajuntament per a estar a un centre obert.

L'argument que es va dir per la dissolució dels col·lectius infantils fou el dels pressuposts econòmics de serveis socials; però per a mi la raó és que no tothom estava a l'alçada de les circumstàncies, incloïts els educadors. Aquell era un moviment únic a Espanya, per no dir a Europa, de renovació pedagògica. Però hi havia molts educadors que ni sabien perquè hi anaven i només hi acudien per a fer currículum, encara que també hi havia uns quants "jiripollas" que pensàvem i molt bé.

Jo he tingut bastant contacte amb aquells nanos que havien estat als col·lectius, per Nadal em van venir a veure, (tenen ara 25 anys: preciosos, casats) i els hi vaig preguntar què havia estat de la seva vida des que ens vam separar i la majoria d'ells parlava de soledat. I ara que no tenien ningú venien a veure'm per a què els hi vingués a donar un cop de mà.

Hi ha una sola xavala d'aquells vuit cents nanos que hagi arribat a estudiar estudis superiors, pedagogia. I em va dir una cosa un dia que ens vam trobar per casualitat: "el otro día en la clase tuvimos una pelotera enorme, porque yo decía que para mí pedagogía eras tú". Com, d'una manera tan senzilla, amb la manera d'aixecar-se, amb la manera d'anar nets o amb el disfrutar, tocar la guitarra, o sentir-se viu, havien entès el que per a ells era la pedagogia. Una cosa "guai".

Ella, recordo que encara feia setè d'EGE i l'agafavo pels cabells per a què estudiés, la vaig aprendre moltíssim i la tia, a la seva manera, ho agracix; són vivències extraordinàries.

Vaig estar dos anys al centre obert. Tot el que havia après anteriorment, la base de la piràmide, es va utilitzar. Hi havia un altre educador i jo i vam seguir tota la filosofia dels col·lectius fent-hi participar l'associació de veïns per tal de decidir, per exemple, de què n'havíem de fer de les peles; i així ja no ens ho van permetre.

Va haver-hi un cop d'estat, d'allò més estúpid i fins i tot vam acabar cantant amb la guitarra allò d'en Lluís Llach "campanades a mort". Va ésser un crim.

Un bon dia, vaig anar a Flor de Maig i la directora em va oferir d'anar a Vilofranca a mitja jornada i sense segures. "Es l'únic que puc oferir", em va dir. Fins el punt que el tio que fa la liquidació em va manifestar "que sap el que fa vostè?". I va dir: "vostè sap que hi ha gent que es deixaria tallar un braç per a treballar a l'ajuntament de Barcelona?". Jo li vaig dir: "Barcelona és molt gran; però el món és més gran que Barcelona". La regidora de Barcelona no volia que jo marxés.

Amb aquesta tasca nostra, si no vols quedar-te estancat, has de renunciar a moltes coses. Per exemple, jo he agafat el camí del "cu-

rrants" que em dona a l'ensem moltes dificultats i també moltes facilitats i de la meva plusvàlua se'nprofiten els xavals. Jo he agafat aquesta opció.

A Vilafranca hi he estat amb la dona quatre anys. Vam començar a un barri molt conflictiu, l'Espirall, on no hi havia res; només el "quartelillo" de la policia municipal i allò era Harlem, la peste. Jo vaig fer com sempre: la gent més conflictiva, la presó i a partir d'aquí vaig marxant. Jo crec que la millor prevenció que faig és aquesta: treballar amb els individus més conflictius, perquè si no ho fas aquests tios et desfan tot el que tu puguis fer en tres anys. I això hi ha gent que no ho entén.

Hi vaig estar quatre anys i al tercer l'oficina municipal de la guàrdia urbana ja la van tancar. Una feina guapíssima. Hi ha un xaval que es va casar amb la meua filla, un altre xaval el tinc d'educador al barri més conflictiu d'aquí. Els educadors els vaig treure del mateix barri i allà s'anaven formant. Eren els germans grans i es cuidaven dels més "putufos", eren del barri i se'n cuidaven d'un centre cívic, un centre obert o digues-li com vulguis.

De mica en mica vam anar interessant els pares. Una forma de què la gent es fes el barri com a cosa seva.

Com sempre, va arribar un moment en què vam tenir problemes institucionals. Es volia que jo treballés més a nivell de prevenció amb les escoles. Estic d'acord, s'hi ha de treballar; però hi ha molts educadors que poden treballar això. En canvi, algú ha de treballar els més conflictius. Fa d'uien que amb aquests no hi ha res a fer. Una monda! És al revés: no hi ha res a fer si no es treballa. Enrabiats, vaig deixar la dona allà (les dones són més putes; però també l'estan crucificant: li han prohibit que tingui contacte amb nansos i hi està treballant de treballadora familiar: una drogadoicte que s'està morint i una iaia terminal que la van operar que se l'ha de portar a l'hospital o portar-li el menjar àdhuc en diumenge). Nosaltres no ens passem d'ésser professionals; no és cert. El que no podem dir és ja t'apanyaràs.

Creo que la feina que vam fer allà és molt guapa. Ens ho vam fer molt nostre i al final vam anar integrant les activitats del barri amb el centre de la vila. Com a barri marginat, anàvem a fer aportacions a la vila. Això més aviat ho portava ella i jo m'encarregava d'anar menjant el coco als amfitrions.

Després de quatre anys vaig tenir aquest conflicte i vaig veure clar que tenia que marxar. Jo sóc ja massa gran per a què se'm doblegui; és diferent que un xaval jove.

Jo tinc una manera de treballar la problemàtica molt personal. Per exemple, als tios els faig escriure molt, és una dinàmica molt meua que la vida m'ha ensenyat.

És una metodologia que pot fer riure. No és important el que fas; el que és important és com ho facis. El que dones és el de menys. Aleshores, fas que es descriguin i es dibuixin com es veuen ells de cos, que s'arribin a nivell de "coco": quins sentiments tenen, què els

hi passa per dins, per què tenen conflicte. Allà veus la posició del pare, de la mare, dels germans, la quantitat de gelos que contenen. Jo no sóc psicòleg; però ja fa un grapat d'anys que treballes amb això i te'n adones d'un grapat de coses. I te'n adones de l'esforç d'un xaval d'aquests que quasi no sap escriure i que sigui capaç d'escriure-ho. Per exemple, n'hi va haver un amb qui parlava de los "grupos marginados". Em va fer una caseta molt maca, amb tots els xavals... Al cap d'una estona em dibuixa un penjat. "¿Qué quiere decir esto?. Los marginados, los que están colgados...". Havia entès perfectament l'essència de la cosa. Es ni més ni menys que dir-li: "xaval, tu tens coses a dins. No has de fer res més que escriure-les en un paper i reflexionar i veure que tu pots canviar".

El meu camp d'intervenció és tot el poble; però principalment el barri marcat per la marginació. L'alcalde em va dir: "què vols cobrar? I jo li vaig dir: "m'és igual, no vull cobrar menys que un assistent social". En aquells temps i sempre els educadors de carrer estem per sota. Si hagués demanat més peles, me les haguessin donat perquè els interessava que vingúes pel que sigui. Havien vist com treballava i els resultats.

El primer que vaig fer va ésser un estudi de camp que em va durar tres dies, mitja setmana. Es un poble petit: la policia municipal per a veure els nanos fitxats i a la guàrdia civil perquè potser no eren els mateixos. (Jo me'n recordo que quan estava a l'IREs vaig estar tot un any per a què el jutge de guàrdia em rebés. Un dia li va dir al tio de la porta: "este tio pequeño con barba que cada dia está en la puerta, hágalo pasar"). Vaig anar a parlar amb el jutge i tot això en un poble petit està fet desseguida. Jo tinc molta por davant d'un desconegut. L'important és que la gent ho sàpiga.

Aquí hi ha gent molt diferenciada: la pagesia, catalanets, el casino, peles, moltes institucions creades a nivell cultural tant per part de l'església com d'altres entitats i aleshores hi ha el barri marginat separat per un carrer i la gent va a comprar i a robar a la població gran. El barri aquest ha tingut la sort de formar part del poble petit, perquè si fos un barri d'una població grane seria un barri més. Aquí hi ha cinc mil habitants i aquest barri en té set.

Abans de marxar de Vilafranca, un dia hi havia un noi de quinze anys adicte a la cola i vaig lograr llengor la bossa a la claveguera i el volia portar a l'hospital perquè duia una borratxera impressionant. Vaig anar darrera d'ell i no el vaig poder agafar tot i la borratxera que ell portava. Això em va fer rumiar molt: "Has de començar a preparar el teu "retiro". Com educador de carrer ja no serveixes".

Això va ésser prou fort per a què anés a Flor de Maig a què em refessin. Vaig fer una memòria i em van donar notable.

A mi m'interessa que es faci la unió o integració entre el poble i aquest barri. Al poble estan molt esclerotitzats i allà molt espavilats.

(Ve un xaval, Jordi, molt jove que és un dels col·laboradors de l'educador. Parlen de l'anada a la piscina amb els xavals ahir)

Aquest és un xaval que cada dia m'emporto a Vilafranca perquè hi viu. Jo he lograt tenir dos educadors més per la cara. El primer que vaig fer en arribar aquí fou buscar recursos. Només hi havia un assistent social a mitja jornada i un educador, que era jo, a jornada completa. Aleshores, cap a la Generalitat i la Diputació: el primer any 600.000. L'any passat quasi 4 milions i aquest any n'espero vuit. Amb això pago tota la gent i fem coses. Un ajuntament que fa això vol dir que està molt bé.

Jo tinc una forma de treballar que costa molt de definir: haig d'anar de punta de llança, anar al problema. Una gran serietat a nivell de feina, molt meticulós en segons què, callo molt i aleshores (aquí es perd un troç)

Amb l'assistent social estem fent un programa a fi que ella surti del despatx i s'entregui a detectar les bosses de pobresa: econòmiques, civiques o socials. Detectar-les, tractar-les i espavilar-nos pels recursos. És com jo sé treballar: he arribat aquí i el primer que has de saber és l'embalum de la problemàtica que tens. No hi ha cap secret. Un cop detectat, tenir els "collons" per a trucar la porta de qui sigui per a trobar els recursos.

Quan vaig venir aquí, no tenia necessitat de montar res. Com vaig fer a l'Espiral. Hi havia dos nuclis al poble i al barri que a nivell cultural es movien molt. Al poble hi ha una espècie de complex educatiu, cultural i no sé que on hi ha el BUP i la FF tot barrejat que és on dono classes a la meua manera (les classes les faig amb els articles de la Montserrat Roig; els retallo, faig fotocòpia i faig una classe. Anem a Barcelona, a Tarragona, que sàpiguen moure's). És el curs de formació integral, el curs pont, aquests que no vol ni Déu. Faig sessions.

Eren uns nanos que no estaven enlloc i vaig aconseguir que s'apuntessin a formació professional. Deixo d'estar al carrer per estar unes hores aquí dins. Això m'obliga a estar en contacte amb l'institut, amb l'escola d'art, el centre de formació ocupacional.

Que això crea molts conflictes? Sí, però els conflictes es treballen. No és interessant treballar quan no hi ha conflicte. Jo vaig veure que hi havia això i que m'hi havia de ficar i vaig veure que hi havia un casal de cultura amb alambrades i que els xavals no hi entraven. I ho vaig treballar. Això independentment de seguir els xavals als bars, a les places.

El primer any era una mica el "flautiste d'Hamelin": agafava la guitarra i me'n anava a la plaça i cantava cançons i els nanos venien. Als grans ja els coneixia de la presó i d'aquí organitzava els meus contactes, la xarxa afectivo-familiar o psico-sociològica.

El carrer és això: és l'actitud de què veus qualsevol cosa i hi vas: el tio que està fet "merda" o que passa alguna cosa.

Aquí vaig muntar un pretaller atípic perquè utilitzava totes les

coses que hi havia al centre de formació ocupacional i a l'institut. No era una cosa especial, sinó amb la finalitat de posar en contacte el nano amb conflicte amb el que no en té.

I això crea conflicte, i què? El conflicte es treballa. El que passa és que altres educadors o mestres no saben fer-ho, no saben ensenyar. Has d'Anar fotent-li mà.

Al centre de recursos del hi tinc un educador i quatre monitores que els hi paguem una beca per treballar tres hores les tardes. Hi ha molt poca gent del barri que tingui estudis superiors i aleshores he pensat que ja gent tingui l'oportunitat de quedar-se a treballar al barri mateix fent de monitors.

No és el mateix procediment que a Vilafranca: allà vaig agafar "cacos" i aquí gent del barri. Si agafes "cacos" el camí és molt més llarg. I, a més, allà hi tenia la meua dona.

Tinc quatre monitors, dos educadors de carrer (un al poble i l'altre al barri. Aquí al poble també hi ha problema; però hi ha més institucions i ja saben que hi ha el borratxo de torn però aquest tio no està marginat. I ara demanem un altre educador de carrer i sortirà la plaça aviat, agafarem a qui sigui. Jo vaig de cul i no arribo a tot).

Jo sempre em presento com adult, altrament seria enganyar i jo no enganyo a ningú; seria un "jiripolier". Sóc representant com adult d'un altre món i vull que passi per allà on jo dic. Vull que arribi a un món de més solidaritat, de més felicitat i al qual, si lluita, pot accedir-hi a condició que surti de les trampes. No sóc el representant d'aquest món, sóc només una petita pasarella per connectar i, si li "mola", aquest xaval vindrà i, si no li "mola", allà ell.

Jo sóc el "coordinador general superior" (vaig demanar un reconeixement polític, tècnic i econòmic: ens asseiem en una taula rodona en la que hi ha quatre polítics i sis tècnics: dos regidors del poble i del barri de cultura, un regidor d'ensenyament, treball i serveis socials i els seus corresponents tècnics. N'hi ha un que és el jefe de tota aquesta història i jo sóc el més petit, no sé parlar com els altres, no sé defensar... no tinc el mateix pes específic que els demás. I em vaig dir: "vull que algú em doni poder com els demás. Ho vaig demanar a la comissió de govern i demà mateix passa pel ple: un reconeixement que digui que jo seré coordinador tal i tal de serveis socials. Un reconeixement tècnic que significaria que estic en igualtat de condicions com tots els que som allà. I un reconeixement econòmic perquè estic cobrant 100.000 peles igual que l'assistent social).

L'equip el formem: jo (que com a coordinador vull treballar, com a mínim un 30 % al carrer; no hi vull renunciar perquè, si no em "machacaran". No vull peles, sinó que em deixin treballar), dos educadors de carrer, els quatre monitors-educadors, l'assistent social i el psicòleg (és el que porta la tasca de sosteniment de l'equip: aguantar anguixes, per exemple. Ell creix i ens fa créixer a tots. Ens reunim cada divendres de manera molt atípica: toquem la guitarra, xarrem...

prenem notes, i apert jugant).

Hi ha una altra mena de reunions a nivell del poble per buscar recursos i altres coses. Som l'assistent social, el psicòleg, jo i hi afegixo algú més. Setmanal també. S'ha de fer la part lúdica i la rosta, altrament els educadors de carrer estan amargats i no podem anar així per la vida.

El nostre treball crema? sí i no. Jo, per exemple, amb 27 anys d'estar en aquesta feina no em sento cremat, l'única cosa que em passa és que ara ja no puc córrer tant com aquell xaval a qui intentava ajudar i amb això veig que haig de donar pas a aquests xicots joves. Això va ésser el que em va donar la puntilla per pensar que començava a tenir unes llicitacions.

No per a convertir-me amb un "jefetillo" per a estar darrera una taula que és el que fa tothom. Un jefe de Barcelona em va preguntar: "què s'ha de fer quan un té por als nens?". "Molt fàcil, li vaig dir jo, fer-te "jefe" i no tindràs problema".

Jo encara m'hi sento entre els nanos, amb l'ambientillo, amb la meua guitarra i ja estic desitjant que els altres educadors agafin la guitarra per a poder tocar el dos. Aquestes assignatures ja les tinc aprovades i, de mica en mica, em vaig retirant.

Allà a Vilafranca vaig veure clar que havia d'estudiar i em vaig posar, d'un cantó, a Flor de Maig (jo no tenia cap títol de res i als 11 anys m'havia posat a treballar i era quasi analfabet; havia llegit molt, havia estat en contacte amb tios molt "guais" i res més) i, d'altre cantó, vaig anar un any d'oient a l'Institut de Vilafranca, nocturn, amb la meua filla gran. Jo m'asseia a primer de BUP a darrera de tot. Entre el que sentia allà i el que m'explicava la meua filla, vaig lograr passar la prova de majors dels 25 anys. De 1.600 em vam aprovar ben pocs.

Amb la meua dona vam fer una cosa que és l'últim que ha de fer un educador de carrer. Estàvem a Vilafranca i ens va sortir una història: quatre germanets petits que es van trobar que la seva mare es va morir de càncer i el pare es va donar a la bona vida i els nanos, en principi, havien d'anar cap a Barcelona.

I, com que jo havia viscut feia poc la història dels collectius infantils, l'hi vaig dir per telèfon a la meua dona un dissabte (precisament quan els nanos se'n havien d'anar el dilluns): "nena, i si ens els quedem?". Per dues coses: una, per evitar l'internament i, una altra, per a poder treballar el pare. Jo ni els havia vist aquests nanos: 3, 4, 6 i 7 anys. Ja fa cinc anys que els tenim a casa i, durant vint mesos, vam lograr que el pare vingués a casa dissabtes i diumenges i s'hi quedava a dormir. Després ha deixat de venir i, de tant en tant, compareix. Això és l'últim que ha de fer un educador; però hem fet tantes coses que ja no ve d'una mica. Jo estic tranquil i sé que no marxaran mai de casa. M'he hagut de preocupar que anessin a escola i ajudar-los en el que fos.

Tinc ara el títol de Flor de Maig, el títol de mestre i l'esper-

cialitat en pedagogia terapèutica i ara estic fent pedagogia el curs pont i no em va malament. Ho estudiaré a Tarragona. Jo estudio tant perquè estic frustradíssim: he estat quaranta anys pensant que era burro i he vist que la gent que tenia estudis els considerava sempre com a molt superiors. La meua dona, que era una totxana com jo, també s'ha dedicat als estudis i està fent tercer. És qüestió que l'equilibri no es trenqui.

A mi sempre m'ha interessat moltíssim ficar-me en el Casal de Cultura i l'Institut d'aquí perquè així la gent, tot i sabent que em dedico a la gent marginada, són accessible a tothom. Per exemple, a les eleccions municipals darreres, es va fer a nivell d'Institut una enquesta a veure qui era el més idoni per a ésser el director i va sortir el meu nom. No solament dels nanos que jo tinc, sinó de tot l'Institut. Això vol dir que almenys els nanos se'n enteren de la història. Si no fos així, em dirien: "Oye, así sólo estás tu para los colgados. ¿Qué hemos de hacer para que nos atiendas?".

Com sóc vist per la població? Només et diré una cosa. (M'ensenya el carnet de l'associació de veïns del barri). Jo sóc secretari de l'associació de veïns i m'han acollit com un element més.

Jo, tingui o no tingui estudis, em considero un pedagog. Crec que la Universitat només pot fer que sistematitzar teòricament el que ja sé i faig.

L'educador ha de tenir un saber (una formació), un saber fer (utilitzar les eines adequades) i saber ésser (que és el que dóna la identitat professional). En la nostra intervenció, nosaltres no som qui per desqualificar la persona, sinó només el que ha fet; és a dir, les seves conductes.

Entrevista VII (11 - juliol - 1988)

Tinc ara 67 anys. La meua història és llarga. Jo, des de ben petitet que volia ésser germà; això m'entusiasmava. Vaig ésser aspirant a la congregació des d'abans de la guerra i vaig fer el batxillerat durant la guerra a l'institut de Cervera. I aleshores vaig tenir que anar al front amb els "rojos". Més d'un any a primera línia, amb una brigada mixta - que en deien- "de choque". De tots els veterans no hi havia ningú que sapigués llegir i escriure. I a aquelles dues-centes persones en moments de tranquil·litat, els ensenyava a llegir i escriure.

Jo feia els partets de guerra i a la companyia hi vam tenir quatre capitans. L'últim que va venir de Barcelona em va dir: "Tu qué haces, una novela o un parte de guerra?". Jo l'hi vaig dir: "Mi capitán hace un año que los hago y todos los hago igual. Lo que pasa es que no se los debe leer nadie".

Després de la batalla de l'Ebre, vaig prometre a Déu que si arribava a sortir d'allí en vida em dedicaria sempre als més pobres. Fou una inspiració quan estava amb l'"avanzadilla". Eren xicotets formidables, que morien cantant la Internacional i que altres veurien com a màrtirs.

Després vaig tornar a ésser "hermano". Vaig estar a Cambrils tres anys i, aleshores, com que mancaven mestres, vaig acabar el magisteri (eren els anys 1941-1942) i em van destinar a la Bonanova: com que volia estar amb els pobres, em van destinar als rics.

D'allà estant, vaig començar les catequesis de suburbi: eren unes catequesis com un espiat. Els dissabtes i els diumenges hi fèiem cinema, jocs i altres coses a més de la catequesi.

Aleshores va sortir l'oportunitat d'obrir el col·legi de la Barceloneta. Van fer l'edifici i em van donar 400 pessetes. Foren 9 anys molt macos: fèiem escola sense tenir que pagar res i, a vegades, pagàvem nosaltres per a què els nens poguessin venir.

Després de la Barceloneta, vaig estar de secretari provincial i vam tenir amb un estiu nou possibilitats d'obrir escoles en diferents llocs: Bellvitge, Besós, Llefià, La Sagrera...

I se'ns va oferir també la possibilitat d'obrir una escola per a nens gitanos a Sant Roc de Badalona en uns barracons. Jo, com que tenia una altra feina, hi anava dues vegades a la setmana a orientar els mestres. Vam iniciar una pedagogia completament diferent; de 600

alumnes, uns 350 eren gitanos. No teníem ni horaris de classe, ni texts, ni res. Jo els vaig dir: "quan veieu que els nens es cansen, a córrer pel barri".

Després ens vam ficar a l'Institut Ramon Albó de Protecció de Menors a Mollet (avui desaparegut) on hi vaig estar quatre anys de director. Teníem uns 520 nens. Jo en vaig quedar molt content i sempre he dit que hi tornaria. Fèiem una feina potser encara més maca que la van fer després en els col·lectius infantils. Vaig disposar d'una gran persona que el vaig fer director d'estudis i ens enteníem molt bé i hi havia un ambient molt maco.

Després vaig tenir conflictes institucionals amb els meus superiors (això no ho publico, eh?). Jo creia que els responsables ho havien d'ésser per la seva vàlua professional i no pel fet de què fossin o no hermanos. Ens havíem dividit en quatre grans grups i només al capdavant d'un dels grups hi havia un hermano i els altres eren seglars.

Això va ésser molt mal vist; però encara va succeir que allí tots cobràvem el mateix, des del que era director fins el darrer de la llista. Els hermanos també cobràvem el mateix; però els hermanos vivíem allí i, com que no teníem cap despesa, anàvem capitalitzant, fins que vaig aconseguir (amb una votació que va quedar empatada i que jo vaig desempatar) destinar la meitat del que guanyàvem per a què retornés en benefici dels nens. Es així com vam poder fer moltes coses: un camp de futbol, excursions, activitats... amb diners dels germans destinats als nens.

Com que vaig trencar amb els superiors, em van enviar a Roma per a fer una segona formació, un reciclatge. I allí ens vam trobar 54 germans de tot el món i tots érem una mica així, com estrafalaris. Allà em vaig acabar d'animar.

Al meu retorn em van destinar al Fort a la Zona Franca. I aleshores vaig dir als meus superiors que jo amb allò no en tenia prou. Que em deixessin treballar amb els nois delinqüents que més ho necessitaven, els més marginats. Vaig mirar què hi havia a Barcelona aleshores, la Llar del Noi, IRES, OBINSO i em va semblar que qui més feia un treball directe amb els delinqüents era OBINSO.

I fou aquesta institució que em va demanar que fes treball a les presons i que fes, també, treball de carrer al "barri xino". I els dissabtes i diumenges que anés a ajudar i feia les meves hores de classe al Fort i a les quatre i mitja de la tarda sortia al "xino" fins les deu de la nit i després encara tenia el treball a la presó.

Quan van sortir els col·lectius infantils em vaig lligar a ells. Mentre estava als col·lectius, me'n anava al "barri xino". I més tard sortiria l'oportunitat de fer el mateix contractat per l'ajuntament. L'any que vaig començar al Fort fou el 1974, ja fa uns 14 anys.

Em van dir de treballar al "barri xino" perquè jo coneixia molta gent del barri pel meu treball previ i es tractava de connectar amb els noiets del carrer. Em va costar molt al principi, perquè apareix

per allí una figura masculina, gran, que juga amb els nois a billar, que va als automòbils, que juga al futbolín...

Aleshores no hi havia ni educadors de carrer ni assistents socials ni res, l'única gent que tractava amb els nois eren els policies secretes, els xivatos de la policia, els peristes, gent gran que utilitzava aquests nois per a robar i els "maricons". Ara hi ha cases especialitzades per nens i ja no cal que estiguin pel carrer. Els "xaperos" per exemple, estaven a les dues sales de jocs que hi ha al final de les Rambles.

I apareix una figura així i jugava una partida de billar i els nois se'n acostaven i em deien: "cuánto paga usted?". Vaig tenir la sort de fer amistat desseguida amb nois particularment conflictius alguns dels quals estan a Lleida II,...

Definitivament, vaig entrar a aquesta feina per motivació religiosa. Al principi, m'ho prenien en pla d'apòstol, de fer els nens bons i me'n vaig adonar que era una gran equivocació. Vaig canviar la tàctica: guanyar-me la seva confiança i mirar de xerrar molt amb ells. Aleshores encara hi havia el fenomen de les bandes: el Tetas, el Bermúdez, el Charli, el Tarzanín... Era molt difícil treballar amb aquestes bandes perquè, a més, tan aviat es reunien a un bar com anaven a un altre. Havien de canviar constantment.

(Un psicoanalista, volia fer un estudi sobre bandes i m'ho va demanar. Després de lluitar molt, vaig poder aconseguir que es reunissin cinc persones de la banda del Tetas que eren 7. De totes maneres, ells no se'n fiaven i deien que "si el tio se pasaba, se recordaría de ellos".) Les bandes es van anar desfent i l'única feina que quedava era el treball individual. D'ésser un treball religiós, apostòlic ha passat a ésser un treball humà, de serveis socials.

Jo no he viscut com a nen de carrer; però visc completament amb els nens del carrer. La meua família estava composta d'un pare que era un pagès admirable i la meua mare es va passar no sé quants anys al llit; jo vaig viure la unitat familiar. Els fills havíem de dir al pare: "apa, ves una estona al cafè", perquè no es movia del costat de la meua mare.

Al poble es viu al carrer però és molt diferent. Vaig estudiar batxillerat, magisteri i durant sis anys he fet cursos d'estiu a la universitat de l'Opus a Navarra. Vaig fer tots els cursos d'IRES i sempre he procurat estar al dia de tot i aquesta és la meua formació.

En aquest camp, com més s'hi està, menys se'n sap. Això que il·legixo constantment i assisteixo a totes les conferències que puc; però a mi em passa això.

El carrer, per a mi, és una escola de vida. És necessari el carrer. Al "barri xino" és una escola de vida per a la marginació. El carrer és el que forma veritablement els nois i les noies. La família i l'escola tenen molt poca importància; el que té importància és el carrer i tot el que es mou al seu entorn. No és que aquests nois no estiguin socialitzats, al contrari, es socialitzen plenament; però es socialitzen en un ambient marginal i delinqüencial. Això és evident.

Un noi socialitzat al barri xino costa mil vegades més que un noi delinqüent de Gavà o d'allà on sigui. Aquest noi ha crescut amb tota una sèrie de valors, costums, llenguatge, maneres de fer, de gesticular, etc. que cal que canviï tot completament i ha de refer totes les etapes de la seva infància.

Per aquests nois de carrer del barri xino, la família no és família perquè els pares són sempre diferents; borratxo, traficant, etc. la imatge de pare que nosaltres tenim no existeix, no és el transmissor de valors, un model d'identificació. La mare ha de fer de pare i, a més, és prostituta, dona de feines, i no tenen la referència familiar. Tenen aquest somni de la mare, però no la realitat. La prova és que els tatuatges sempre són al·lusius a la mare: "amor de madre".

Quan estava a Mollet, acompanyava els dissabtes els nois a passar el fi de setmana a casa seva, eren uns doscents, i hi anava jo tot sol, i els tornava a recollir el diumenge.

Sempre me'n emportava quatre o cinc d'aquests que no tenien a ningú i me'ls enduia al cinema. Passant per la Rambla, ells conversaven i sempre sentia que deien: mi madre, mi madre... Es recordaven de la seva mare: és el somni que tenen.

La feina del carrer és complicada, molt lenta; amb el treball social no es fan miracles. Quan llegeixo tesis doctorals que diuen que amb sis mesos han rehabilitat un delinqüent, penso que és un miracle. En treball social no crec en resultats immediats o en resultats a mig termini; tot és treball a llarg plaç.

En el treball social es tracta de comunicar, conversar i conversar i mirar que se'n dongui compte. I que ell es decideixi i s'arribi a decidir. Jo quasi mai insinuo el canvi. Escolto i espero. I el dia que veig que tot és favorable per un canvi, arriba a fer un canvi.

Però el que passa és que si analitzes la societat, hi ha menys solidaritat que entre aquesta gent; les persones són més estafadores, més insinceres. Jo a ells els trobo bones persones, unes qualitats meravelloses. Ells tenen un altre valor del treball i un altre sentit de totes les coses.

Quan et trobes que desitgen canviar. Bueno, com? Jo, per la meua banda, quan puc, només desitjo treure'ls del barri "xino" a on puguin madurar-se millor, perquè allà és impossible. Hi ha la influència del traficant de droga, de la prostituta, de qui està de torn a casa, la influència del carrer que t'ho desfà tot. El meu treball és que es retrobin en un altre lloc; però on? No hi ha recursos: es necessiten diners pels recursos que hi ha o hi ha llistes d'espera inacabables.

Costa entrar als Evagelistes, més encara al Patriarca, Sor Genoveva fa al que pot... I, si tens dificultats d'accés, també és difícil portar-los-hi; a vegades els hi poses un taxi i es fa molt difícil.

Els col·lectius ja ens van avisar que aquests nens tan difícils, que no tenen possibilitat d'un suport familiar, no serveixen pels col·lectius, no són aptes. Al Tribunal de Menors han fet uns dibarats tan grossos... Ara es treballa molt més bé gràcies

als Delegats d'Assistència al Menor (DAM); però tenen massa nens per a cuidar-se'n.

El DAM no és un col·laborador de carrer: aquest la feina d'aquest és estar al carrer i el DAM es dedica a un grupet de nens encomanat pel jutge. És molt diferent. I dels DAM n'hi ha que treballen molt bé.

Abans hi havia els reformatoris i ara només pisos en grups de poques persones. Joestic convençut que un temps a la institució és necessari, i em refereixo a la gran institució. Això els va molt bé.

A Mollet, per exemple, érem 36 persones treballant-hi i cadascú era tutor de 12/13 nens i tots tenien la seva tutoria durant una hora i mitja a la setmana. El nen no feia vida intensa amb aquell de la tutoria, perquè la resta del temps estava amb els companys on podia desencadenar tota la seva agressivitat, jugant al futbol, saltant, fent forats... Hi ha nens que els convé estar amb un grup gran al camp, que puguin córrer, saltar, i després seran capaços de viure amb un grupet petit. Això no es pot dir en veu massa alta perquè sona malament.

Per a nens petits no hi ha recursos, per grans hi ha uns pisos per joves i no res més.

Primera, que avui als nois els costa molt més anar a un pis perquè hi ha la droga pel mig, tots estan complicats amb la droga i, segona, perquè avui són més independents, més individualistes.

Setmanalment entrego a una persona d'Obisno tots els diaris que faig cada dia. Cada setmana també entrego el resum de totes les noves entrevistes a la premsa i dono totes les cartes que m'escriuen. (Aquest matí, per exemple, he tirat 36 cartes en resposta a les que he rebut; hi dedico a contestar-les el dissabte i el diumenge perquè durant la setmana no tinc temps de fer-ho). Tot aquest material i l'altre d'altres treballadors d'OBISNO fa una gran quantitat d'informació.

El personal que hi ha al barri xinó i que treballa en el camp dels serveis socials, en general és molt bo i molt conscient del que fa. Aquest personal es centra en un camp de treball molt concret, fan uns grupets de futbol amb un jugador internacional que viu per allò.

Jo em dedico, sobretot, a la gent del carrer i ara estic molt lliat amb el problema de les drogues. El meu projecte aquest any era de treballar 12 nois i anar fent noves coneixences a partir d'aquests. Vaig pel carrer i la gent m'estira, m'explica, vas fent cantonades. Com que fa molts anys que hi sóc, ho coneixes tot: el pare, la mare, la novia, el fill, etc. Coneixes a tothom i el treball resulta aclaparant.

I tampoc no tinc desil·lusió si un noi no es rehabilita; és un procés molt lent. Jo vaig mantenir relació amb un delinqüent molt famós que és arquitecte i n'hi ha un que és guarda jurat aquí a la plaça Catalunya, un de Mollet que és catedràtic de l'Autònoma. Veus un procés lent que requereix una maduració molt llarga. Ara el problema principal són els drogadictes i alguns m'han avisat que "si estoy con

el mono, no se ac acerque, puedo hacerle daño". Per ara no m'ha passat res; però aquesta gent necessita molt parlar. Si el trobo tirat pel carrer, l'aixecaré, el porto a un bar, li dono alguna cosa per menjar i m'estic el temps que sigui amb ell. Encara que em digui "quiero salir", jo sé que no és veritat i que li costarà moltíssim. I crec que es rehabiliten més aviat sols, al carrer.

En conec uns 25 o 26 que s'han rehabilitat al carrer. A vegades són les circumstàncies de la vida.

Conec una noia que, a l'hora de posar-se a viure amb un negre, es va rehabilitar completament. Ha trobat carinyo, s'estimen.

Ara, en aquests moments, m'acapara molt el treball amb els que surten de la presó. Ja fa tres anys que assumeixo la responsabilitat dels que surten amb permisos. Quan a Lleida, per exemple, hi ha un noi que li donen el permís perquè no hi ha responsable familiar, jo l'escric i me'n faig responsable. I els ofereixo la residència d'Hospitalet per a passar el permís. Tampoc els obligo. Fins ara m'ha anat molt bé i només m'ha fallat una dona que venia de la Trinitat, una prostituta de Calella. Tot això m'agafa d'ordinari moltes hores.

Des de l'any 1976 que treballo per l'ajuntament de Barcelona i, com que ja tenia els 60 anys, no podia entrar en oposicions. Em van proposar: "home, podríem fer una espècie de contracte". I aleshores em van posar dintre d'aquestes entitats col·laboradores que té l'ajuntament. Vaig posar com a condició que jo no volia fitxar, perquè no pots fer res si has d'anar a fitxar contínuament quan entres o surts.

Jo vaig buscar també una manera de no estar desconnectat dels nens. Se'm va presentar l'oportunitat d'anar a donar esmorzar als nens del barri perquè, com que es veia que no menjaven, se'ls va donar aquest servei. Hi havia uns psicòlegs que se'n cuidaven i tenien uns conflictes escabiosos. I em deien: "vença mañana porque no sabemos cómo hacerlo". I vaig dir: "ja ho farà tot sol i estarem més tranquils". I els demás se'n van lliurar.

I ara ja fa 9 anys que dono esmorzars a uns 60 o 70 nens des de 5 a 14 anys perquè puguin anar a l'escola esmorzats. Hi vaig a les set menys cinc minuts i em vénen a ajudar alguns dies a montar les taules un noi o una noia que he trobat pel carrer. A quarts de vuit comencen a venir els nens i també hi vénen alguns nens que a casa seva els han obligat a les set del matí. El rector de Sant Pau, em ve a ajudar i ho fa molt bé i també ve una monja, sor Angelita, que els renta, els hi fa peïons (jo no ho puc fer, perquè si faig un petó a un nen em diran maricón i, si fos a les nenes, em tractaran d'abusos deshonestos), els duïca, els canvia de roba per a que vagin al col·legi nets.

Això em serveix per a conèixer molts nens del barri i m'hi estic cada dia fins les 9 del matí.

L'ajuntament se'n entera del que faig. Cada setmana participo a les reunions dels treballadors socials i a les reunions del reciclatge dels educadors de carrer: hi ha una col·laboració total. De control només vaig acceptar fer una memòria l'any per l'ajuntament amb alguns aspectes que m'interessien. Aquest any, per exemple, tractaré dels

associats de la droga, dels que surten de la presó i del problema dels nens. L'ajuntament no és una traba i haig de dir que m'hi he treballat molt bé.

Quan surto a les 9 de donar els esmorzars, hi ha un xeringuito al carrer Sant Ramon cantonada a Conde del Asalto, que té una barra oberta al carrer i és molt maco, des d'allà veus a tothom i me'n hi veig. La gent ja ho sap que em pot trobar allà. Cada dia m'espera algú en aquell bar. És la primera oficina que tinc.

Hi ha un altre bar al carrer de les Tàpies, que també em serveix de despatx. Al carrer de les Tàpies, hi ha una dona que té un meublé (i que jo cononitaria desseguida) i que és admirable. La pensió té dos pisos, al de baix hi té els serveis i al de dalt acull a tothom: allà ajuda a molta gent. És una de les meves informadores. I és molt bo tenir amistats. El mateix passa amb un altre bar del carrer de les Tàpies; l'amo és un típic del barri "xino" (havia fet de tot) i que també m'informa de moltes coses. Col·labora molt. I sempre és bo de tenir uns quants bars de referència, llors on sap la gent que et pot venir a trobar. Uso amistats així perquè d'aquesta manera te'n enteres de tot. També dispo de d'unes quantes prostitutes molt amigues que em tenen al corrent de totes les coses.

Els educadors de carrer treballen per projectes d'equip; aleshores ho revisen en equip. La meva avaluació la fa una persona cada dimecres entre les 4 i les 6'30, durant dues hores i mitja. Ell ja s'ha llegit tot el que jo he escrit la setmana passada. Ho fa molt bé perquè em fa veure les persones de les quals jo me'n oblidó, el que ha anat bé i el que no ha anat tant bé. A vegades, t'oblides inconscientment de coses perquè et repugna, et crea moltes dificultats.

Tinc també una reunió setmanal amb les persones d'Obinso per la qüestió dels delinqüents. L'ajuntament la supervisió no la vol pagar, només ens paga el reciclatge, que fem cada 15 dies.

Això del treball al carrer és molt pesat i hi ha molta tendència a treballar en medi obert i que acaba essent tancat. Jo tinc un gran avantatge davant del desgast personal: sóc religiós. Tinc assegurada la pregària que faig cada dematí sol i cada migdia amb els germans. Tinc aquest suport que em fa molt de bé. Per altra banda, m'hi trobo molt bé amb la gent, hi disfruto molt. Cada vegada em costa més perquè em faig gran i em costa; però m'hi trobo molt bé. S'ha de fer el treball disfrutant amb ell i qui no és capaç de disfrutar-hi, val més que es retiri d'aquesta feina.

Tinc aquest suport, les reunions diverses, la supervisió... la feina et desgasta físicament, però no a nivell de l'esperit.

N'hi ha que no poden abocar els problemes que porten amb la dona perquè defarien la família; s'ho ha de fer tot sol. Jo tinc l'avantatge d'estar en una comunitat religiosa de 13 germans i hi ha una gran amistat entre tots. Sempre pots parlar amb algú. Tots els dijous dinem junts els treballadors d'Obinso i això ajuda molt.

Davant la reacció social, haig de dir que molts antics alumnes

dels col·legis nostres que havia tractat han desaparegut. I he tractat amb personatges molt importants: un és al Congrés de Madrid, l'altre és un "jefe" de partit... I quasi tots m'han fet el buit des que em relaciono amb delinqüents.

Quan era secretari provincial havia estat encarregat dels antics alumnes: trobades, conferències, anades arreu d'Espanya, a l'extranger. D'aquestes persones, només amb dues he conservat l'amistat.

Amb altra gent, en canvi, és molt diferent. Per exemple, hi ha un treballador que cada mes m'envia 25.000 pessetes, per a què em cuidi dels presos i dels nens. La gent senzilla ho comprèn més. Hi ha una dona de Sant Adrià que la van atracar a la botiga (va patir molt i encara arà en viu les conseqüències) i em porta coses per a donar a menjar als nens.

La gent que no comprèn ni veu aquesta gent, no ho pot entendre. Qui sap la història, no es queda pas indiferent. A mi m'han atracat; però ho sé entendre. És tan complicat aquest món...!

La justícia mira els papers; però no la vida. Jo no comprenc com es poden fer tan malament els judicis: no es mira per a res la persona. Hi ha persones que no haurien d'anar a parar mai a la presó, perquè el que hi ha entrat una vegada sembla que ja tingui la porta oberta per a entra-hi sempre més.

El barri "xino" és molt curiós: té un atractiu extraordinari. El noi que ha passat un temps allà, ja no se'n pot oblidar mai més. Allí tothom s'estima, tothom s'ajuda, tothom es dona ganivetades, hi ha una vida de carrer intensa.

Si mires altres barris, te'n adones que no hi ha vida de carrer, aquest és molt un lloc de pas. Allà baix tota la vida es fa al carrer. Té un atractiu molt gran: hi ha vida, tot és obert.

Tenim un noi a la residència que és de Segòvia que té els seus pares cecs i ell va perdre un ull accidentalment, que li va agafar l'obsessió de veure el mar. Quan va venir es va parar a Cervera i va veure que allà no hi havia mar. Va treballar dos mesos en un matadero de pollastres i es va fer nòvia que també parlava del mar. Van decidir anar cap a Barcelona i van caure al barri "xino", van entrar en un bar el propietari del qual havia estat robat tres vegades. Aquell home, en veure'l, el va atacar; ell es defensa i va anar a parar dos mesos a la presó. Era un noi que no havia fet mai res, era un bon xicot.

El barri "xino" té això, aquest poder d'atracció. Allà hi ha negres, àrabs, gent de tota mena.

Una vegada en Fujol, el President, va cridar els rectors de barriades obreres per a veure com es feia la integració lingüística. I em va cridar a mi i li vaig dir: "Miri, senyor President, allà al barri "xino" es sent parlar més amb àrab o en llenguatges africans que no pas en català". I va dir: "Bueno, d'això no en parlem".

Entre nosaltres, hi ha un racisme fortíssim; hi ha unes lluites molt fortes. Mentre els deixin entrar, feina no n'hi ha per a ningú i

la veritat és que els negres són molt bona gent. Els àrabs són més difícils, més llargs.